

TÜRKİYE KÖYLÜ PARTİSİ (1952-1958)

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Tarih Anabilim Dalı
Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı**

Hakan ŞİŞİK

Doç. Dr. Yusuf Ziya BİLDİRİCİ

**Ağustos 2019
DENİZLİ**

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Hakan ŐŐŐİK

ÖNSÖZ

Türkiye Köylü Partisi (TKP), Demokrat Parti (DP)'den ayrılarak kurulan ikinci partidir. Türkiye'deki partilere baktığımız zaman çoğunun Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nden ayrılarak kurulduğunu görürüz. DP CHP'den, ondan da Millet Partisi (MP), TKP ve Hürriyet Partisi (HP) kurulmuştur. MP ve TKP ise sonraki süreçte milliyetçi partilerin temeli olmuştur. Bu noktada MP ve Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) konu olarak çalışılsa da TKP gözden uzak bir parti olmuştur.

Tezimizde görüleceği üzere Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) köylü adıyla yapılan bir değişimin sonucu ortaya çıkmıştır. Türkiye'de milliyetçi ideolojinin savunucularındaki bu değişim ve bu sıradaki fikrî yapılanma tez konumun belirlenmesinde etkili olmuştur.

TKP üzerinde daha önce çalışma yapılmamış olması ve dönem çalışmalarında adının dahi kullanılmadığı için araştırma sırasında çok zorlanacağımı biliyordum. Çalışmamla ilgili yapılan yayınlar taranmış, partinin yayınları Millî Kütüphane'den temin edilmiştir.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun daha kolay anlaşılması için Türkiye'nin çok partili hayata geçişinden 1950 yılındaki seçime kadar olan süreç işlenmiştir. Birinci bölümde TKP kurulmadan önceki siyasi olaylar, partinin kuruluşu, görüşleri, kongreleri ve CMP ile birleşmesi incelenmiştir. İkinci bölümde ise TKP'nin Meclisteki faaliyetleri ve partinin siyasi varlığı dönemindeki seçimlere yer verilmiştir.

Bu eseri oluşturmamda her türlü yardımı benden esirgemeyen Prof. Dr. Tahir KODAL, Doç. Dr. Kadir KASALAK hocama ve tez danışmanım Doç. Dr. Yusuf Ziya BİLDİRİCİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

TÜRKİYE KÖYLÜ PARTİSİ (1952-1958)

ŞİŞİK, Hakan

Yüksek Lisans Tezi

Tarih ABD

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Programı

Tez Yöneticisi: Doç. Dr. Yusuf Ziya BİLDİRİCİ

Ağustos 2019, 129 Sayfa

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çok partili hayata geçen Türkiye 1950 yılındaki seçim ile birlikte yeni bir döneme girdi. DP önderliğinde CHP yönetimine son veren muhalif gruplar iktidarı ele geçirdiklerinde kendi aralarında anlaşmazlığa düştüler. Gücü elinde tutmaya çalışan merkezin otoriter yönetimine yerel yönetimler 1950'den itibaren karşı çıktılar. 1952 yılında genel merkeze muhalif gruplar, genel merkezin kongrelere müdahalesi üzerine harekete geçtiler. Türkiye Köylü Partisi bu ortam içerisinde DP'den ayrılan muhalif grup tarafından kuruldu. Türk siyasî hayatında 1952 ile 1958 yıllarında varlık gösteren TKP'nin, siyaset sahnesinde çok etkisi olmadı. Diğer siyasî partilere nazaran daha çok fikir partisi hüviyetinde kaldı. Kurucular partinin isminde köylü ibaresi olmasına karşın, tüm Türk milletini kucaklamayı amaç edindiler. Türkiye'nin hızlı kalkınmasında ileri sürdükleri fikirlerle diğer partilere örnek oldular. İki yapılı Meclisi savundular. Yerel yönetimlerin daha güçlü olması için anayasada değişiklik yapılmasını istediler. Türkiye'nin kalkınmasının köylerden başlaması görüşünü savundular. Bu görüşlerini gerçekleştirebilmek için 1954'den itibaren muhalif grubun DP karşısında birleşmesi için çaba gösterdiler. 1958 yılında ise Cumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşerek Türkiye'nin büyük üçüncü muhalefet grubunu oluşturdular.

Anahtar Kelimeler: Türk siyasî hayatı, çok partili hayat, seçimler, partiler

ABSTRACT

Turkey Peasant Party (1952-1958)

Hakan ŞİŞİK

Master Thesis

History Department

History of the Republic of Turkey Programme

Doç. Dr. Yusuf Ziya Bildirici

August 2019, 129 Pages

After the Second World War multiparty life entered a new era with Turkey last election in 1950. The opposition groups that ended the CHP administration under the leadership of the DP fell into disagreement among themselves when they seized power. The local authorities have opposed the authoritarian rule of the center since 1950. In 1952, the opposition groups took action on the intervention of the headquarters in the congresses. Turkey Peasant Party was founded by dissident groups separated from the DP in this environment. TKP, which existed in Turkish political life between 1952 and 1958, did not have much impact on the political scene. Compared to other political parties, it remained more of an intellectual party. The founders intended to embrace the entire Turkish nation, although the party had the name peasant. Turkey's rapid development in the ideas they put forward were an example for other parties. They defended the two-body assembly. They wanted to make changes in the constitution to make local governments more powerful. They argued start from the villages of Turkey's development. In order to realize these views, they tried to unite the opposition group against the DP since 1954. In 1958, it merged with the Republican National Party formed the Turkey's third largest opposition group.

Keywords: Turkish political life, multiparty life, elections, parties

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM TÜRKİYE KÖYLÜ PARTİSİ VE GÖRÜŞLERİ

1.1. Türkiye Köylü Partisi Kurulmadan Önceki Siyasi Gelişmeler	10
1.2. Türkiye Köylü Partisi'nin Kuruluşu.....	15
1.3. Kuruluş Aşamasında Partiye Yönelik Saldırıları	211
1.4. Türkiye Köylü Partisi'nin Teşkilatlanması	26
1.5. Türkiye Köylü Partisi'nin Görüşleri	27
1.5.1. Türkiye Köylü Partisi Âlemi.....	27
1.5.2. Türkiye Köylü Partisi'nin Gayesi	28
1.5.3. Türkiye Köylü Partisi Prensipleri.....	28
1.5.4. Türkiye Köylü Partisi Programı	29
1.6. Türkiye Köylü Partisi'nin Kongreleri	31
1.6.1. Türkiye Köylü Partisi'nin Birinci Olağan Kongresi	311
1.6.2. Türkiye Köylü Partisi'nin İkinci Olağan Kongresi.....	344
1.6.3. Türkiye Köylü Partisi'nin Üçüncü Olağan Kongresi.....	37
1.6.4. Türkiye Köylü Partisi Dördüncü Olağan Kongresi.....	38
1.6.5. Türkiye Köylü Partisi'nin Beşinci Olağan Kongresi	40
1.6.6. Türkiye Köylü Partisi'nin Olağanüstü Kongresi.....	41
1.7. Türkiye Köylü Partisi'den CKMP'ye	43
1.7.1. Türkiye Köylü Partisi'nin, CMP ve HP ile Görüşmeler	43
1.7.2. CMP ile Görüşmeler	46

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE KÖYLÜ PARTİSİ'NİN SİYASİ HAYATTAKİ YERİ

2.1. TBMM'nde Türkiye Köylü Partisi.....	50
2.1.1. Türkiye Köylü Partisi'nin Köy ve Köylü Hakkındaki Görüşleri	51
2.1.2. Türkiye Köylü Partisi'nin Dış Politika Hakkındaki Görüşleri.....	52
2.1.3. Türkiye Köylü Partisi'nin Eğitim Hakkındaki Görüşleri.....	53
2.1.4. Türkiye Köylü Partisi'nin Askeri Hakkındaki Görüşleri	54
2.2. Seçimlerde Türkiye Köylü Partisi	54
2.2.1. Genel Seçimler	55
2.2.1.1. 1954 Seçimleri.....	555
2.2.1.2. 1957 Seçimleri.....	60
2.2.2. Yerel Seçimler.....	69
2.2.2.1. 1954 Yılı İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi ve Muhtarlık Seçimleri	69
2.2.2.2. 1955 Belediye Seçimleri	70
SONUÇ	72
KAYNAKLAR.....	74
EKLER	78
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

GİRİŞ

1939 yılında başlayan İkinci Dünya Savaşı, savaşa girmemesine rağmen Türkiye’yi de olumsuz etkilemiştir. Savaş sırasında alınan ekonomik kararlar iktidar için muhalif grupların oluşmasını sağlamıştır. Aynı zamanda savaşın Avrupa’da müttefikler lehine sonuçlanması, otoriter rejimlerin yavaş yavaş dünyada terk edileceği anlamına geliyordu.¹

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Batı’da yeni bir oluşum meydana gelmiştir. Bu yeni oluşum 1945’ten sonraki süreçte Türkiye’nin iç politikasının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.² Savaşın sonunda Milletler Cemiyeti’nin yerini alan Birleşmiş Milletler teşkilatı çok partili rejimi destekleyen devletlerce yönetilmeye başlanmıştır. Yeni dünya düzeninde yer almak isteyen Türkiye, iç politikada çok partili hayata geçileceğinin sinyallerini vermeye başlamıştır.³

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra büyük bir tehlikeyle de karşı karşıya idi. Savaşın galiplerinden Sovyet Rusya mevcut ortamda emellerini gerçekleştirmek için harekete geçmeye karar vermiştir. Boğazlar ve Kafkasya üzerinden Türkiye’ye baskılar yapmaya başlamıştır.⁴ Bu durum Türkiye’nin savaş sonrası yeni düzende Batılı bloğun içerisine girme fikrini güçlendirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’ni çok partili rejime götüren sürecin ilk işareti Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün 19 Mayıs nutkundaki mesajı olmuştur. İnönü, nutkunda demokrasi yolunda ilerleneceğini belirtmiş ve bu yönde gösterilen çabalara yeşil ışık yakmıştır. İnönü 1 Kasım 1945’te yaptığı Meclis açılış nutkunda çok daha açık konuşmuş ve “...bizim tek eksikimiz, Hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır.” diyerek çok partili rejime geçiş yolunu açmıştır.⁵

Cumhurbaşkanı’nın 1 Kasım konuşması parti içerisinde oluşan muhalefetin cesaretlenmesini sağlamıştır.⁶ İnönü’nün bir muhalefetin meydana gelebileceğini bu kadar açık bir şekilde dile getirmesi Türkiye’nin bundan sonraki süreçte çok partili

¹ Yaşar Özüçetin, “Demokrasiye Geçiş, Demokrat Parti’nin Kuruluşu, 1946 Seçimleri”, *Türkler*, C. 16, Ankara, 2002, s. 1409.

² Bekir Koçlar, “Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükümet Muhalefet İlişkisi”, *Türkler*, C. 16, Ankara, 2002, s. 1387.

³ Y. Özüçetin, a.g.m., s. 1413.

⁴ Salim Burçak, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş 1945-1950*, Ankara, 1979, s. 40.

⁵ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara, 1990, s. 21-22.

⁶ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul, 1996, s. 132.

hayata geçmesinde büyük etkisi olmuştur.

Türkiye, Birleşmiş Milletler'e üye olduktan sonra memleketimizde tek partili idare sona ermiş ve iktidar partisinin karşısında muhalefet partileri kurulmaya başlamıştır. Bu dönemde ilk kurulan parti, merkezi İstanbul'da olan ve parlamento dışında kurulan Millî Kalkınma Partisi (MKP)'dir. Türkiye'nin bu ilk muhalefet partisi gelişme gösterip iktidara karşı şikâyetlerle dolup taşan bir milleti peşine takıp sürükleyememiştir. MKP'nden sonra DP kuruldu. DP, MKP'nin aksine kısa zamanda hızlı bir gelişme göstermiştir. Muhalefeti kendi saflarında kolayca topladıktan sonra 1950 yılında yapılan seçimle iktidara gelmiştir.⁷

DP'nin doğmasına yol açan rejim içi muhalefet 1945 ortalarında iyice su yüzüne çıkmıştır. 21 Mayıs'ta başlayan bütçe görüşmeleri Mecliste şiddetli bir muhalefetin varlığını göstermiştir. Adnan Menderes, Feridun Fikri Düşünsel, Hikmet Bayur, Emin Sazak gibi konuşmacılar tek parti devrinin alışık olmadığı bir sertlikle Hükûmeti eleştirmişlerdir.⁸ Bu muhalif tavırlar Meclis içerisinde artarak devam etmiştir. Bütçe görüşmelerindeki bu tartışmadan sonra Toprak Reformu sorunu artık CHP içerisinde bir muhalif partinin kurulacağını göstermiştir.

Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes, Refik Koraltan Hükûmete Dörtlü Takrir Önergeleri vermişlerdir. Salim Burçak Türkiye'de Demokrasiye Geçiş isimli kitabında Dörtlü Takrir'in özetini şu şekilde vermektedir:

"1) Millî Egemenliğin en tabii sonucu ve aynı zamanda dayanağı olan Meclis denetiminin, Anayasamızın yalnız şekline değil, ruhuna da tamamıyla uygun olarak tecellisini sağlayacak tedbirlerin aranması.

2) Yurttaşların siyasî hak ve hürriyetlerini anayasanın gerektirdiği genişlikte kullanabilmeleri imkânının sağlanması.

*3) Bütün parti çalışmalarının yukarıdaki esaslara tamamıyla uygun bir şekilde yeni baştan düzenlenmesi."*⁹

Dörtlü Takrir CHP içerisinde huzursuzluğa yol açmıştır. Tavrini imzalayanlar şiddetli eleştirilere maruz kalmışlardır. CHP Meclis Grubu, yapılan oylamada tavrini reddettiler.¹⁰ Tavrinin reddedilmesinden sonra Adnan Menderes ve Fuat Köprülü,

⁷ S. Burçak, a.g.e., s. 49-58.

⁸ C. Eroğul, a.g.e., s. 25.

⁹ S. Burçak, a.g.e., s. 58.

¹⁰ S. Burçak, a.g.e., s. 15.

Vatan gazetesinde ölçüsü o günlere göre çok sert olan bir muhalefet çizgisini izleyen yazılar yazmaya başladılar. Bu yazılardan ötürü parti divanı 21 Eylül 1945'te bu iki milletvekilini partiden ihraç etmiştir. Refik Koraltan da arkadaşlarını savunan bir yazı yazdığı için aynı akıbete uğramıştır. Celal Bayar ise önce milletvekilliğinden, sonra da partiden istifa etmiştir.¹¹ Celal Bayar'ın istifası üzerine yeni bir parti kurulacağı söylentileri yayılmaya başlamıştır. Bu söylenti CHP çevrelerinde de memnunlukla karşılanıyordu. Bayar, 1 Aralık'ta basına bir demeç verdi. Yeni bir parti kuracaklarını dile getiren Bayar, ardından Cumhurbaşkanı ile köşkte bir akşam yemeği yemiştir.

7 Ocak 1946 günü DP kurulmuştur.¹² Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından kurulan partinin genel başkanlığına Celal Bayar getirilmiştir.¹³

DP'nin kuruluşu toplumda olumlu etki meydana getirmiştir. Tek partili yönetimin baskısından bunalmış ve çok partili cumhuriyetin yani demokrasinin özlemine duymuş olanlar, bir kurtarıcı gibi gördükleri DP'ne girmeye başlamışlardır.

DP'nin kuruluşu CHP'ye muhalif bazı grupları memnun ettiği kadar, CHP'lileri de rahatlatmıştır. Çünkü CHP böylece kendi içindeki muhaliflerin en önemlilerinden kurtulmuştur.¹⁴ Her ne kadar DP yurdun her tarafında büyük bir ilgi görmüşse da parlamentoda yeni partiye katılım umulduğu kadar olmamıştır.¹⁵

DP'nin kuruluşunun ilk aylarında CHP ile münasebetler dostça idi. DP, kısa sürede memleketteki bütün muhalefeti kendi tarafına çekmeyi başarmıştır. Kasaba ve köylerde vatandaşlar DP'nin birer şubesini açıyorlardı. DP'nin kısa zamandaki bu büyümesi CHP'lilerin tavrının değişmesine neden olmuştur.¹⁶

CHP bu gelişmeler üzerine 10 Mayıs'ta Olağanüstü Kongre düzenlemiştir.¹⁷ Bu kongrede parti içerisinde demokratikleştirme yoluna gidilmiştir. Kongrede tek dereceli seçim ve değişmez parti başkanlığının seçime tabi başkanlık haline getirilmesi kararı kabul edilmiştir. Delegelerin önergesiyle "Millî Şef" sıfatı

¹¹ Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, Ankara, 1999, s. 402.

¹² Hikmet Özdemir, "Demokrasiye Geçiş ve Menderes Dönemi", *Türkler*, C. 16, Ankara, 2002, s. 1632.

¹³ Cemil Koçak, *Siyasal Tarih, Türkiye Tarihi 1908-1980*, C. 4, s. 141.

¹⁴ Mahmut Goloğlu, *Demokrasiye Geçiş(1946-1950)*, İstanbul, 2013, s. 38-39.

¹⁵ S. Burçak, a.g.e., s. 65.

¹⁶ K. Karpat, a.g.e., s. 136.

¹⁷ Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)*, İstanbul, 1996, s. 33.

kaldırılmıştır.¹⁸

1947 yılında yapılacak seçimler erken bir tarihe alınmış, bu şekilde CHP, DP'nin teşkilatlanmasını tamamlamadan yapılacak seçimden kazançlı çıkmayı plânlamıştır. Gelişmeler üzerine DP yerel seçimlere katılmama kararı almıştır. DP içerisinde genel seçimlere katılıp katılmama konusunda tereddüt yaşansa da seçimlere katılma kararı alınmıştır.¹⁹

CHP'nin birkaç defa yaptığı vekillik teklifini kabul etmeyen Mareşal Fevzi Çakmak'ın DP listelerinden vekil adayı olması DP'lileri seçim konusunda umutlandırmıştır. Böylece DP için seçim öncesinde CHP'ne karşı büyük bir başarı elde edilmiş olmuştur.²⁰

DP'nin katıldığı ilk siyasî yarış olan 1946 seçimleri, demokrasi adına çok tartışmalı bir seçim olarak tarihe geçmiştir. Çünkü son yapılan yasal düzenleme uyarınca seçim adlî denetim dışında, açık oy-gizli sayım yöntemine ve çoğunluk sistemine göre yapılmıştır. 465 sandalyeden 395'ini CHP, 66'sını DP kazanmıştır. DP çoğunlukla büyük şehirlerde oy alırken, CHP kırsal kesimde oy çoğunluğu sağlamıştır.²¹

Genel seçimlerden sonra 5 Ağustos'ta yeni TBMM toplanmıştır. CHP'liler Cumhurbaşkanlığına İnönü'yü, Meclis Başkanlığına da Kazım Karabekir'i aday göstermişlerdir. DP ise Cumhurbaşkanlığı için Fevzi Çakmak'ı aday göstermiştir. İki parti de kendi adaylarına oy verince İnönü yeniden Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Kazım Karabekir de TBMM başkanlığına seçilmiştir.²²

1946 seçimlerinden hemen sonra bir kısım DP'li milletvekili TBMM'ne katılmayarak sine-i millete dönülmesini savunmuş, ancak kurucular ve öteki üyeler bu görüşe karşı çıkarak, muhalefetin TBMM'nde meşru bir ortamda yapılmasını istemişlerdir. Bu durum DP'de bir süre sonra parçalanmalara yol açan önemli bir neden olacaktır. 1946 seçimlerinin en önemli bir sonucu da, TBMM'nde gerçek anlamda ve sayıları azımsanmayacak ölçüde bir muhalefeti getirmiş olmasıdır.²³

¹⁸ C.Eroğul, a.g.e., s. 32.

¹⁹ Metin Toker, *Tek Partiden Çok Partiye Geçiş*, İstanbul, 1970, s. 156.

²⁰ M. Goloğlu, a.g.e., s. 69.

²¹ S. Burçak, a.g.e., s. 89.

²² Emel Aslan, *Türkiye'nin İç Siyasetinde DP(1950-60)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2014, s. 20.

²³ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946 – 1960)*, Ankara, 2004, s. 91-92.

18 Aralık 1946 günü yapılan bütçe görüşmelerinde Başbakan Recep Peker ile Adnan Menderes arasında sert bir tartışma yaşandı. Adnan Menderes'in bütçeyi eleştirmesi Peker'i sinirlendirmişti. Peker'in, Adnan Menderes'e hakaret etmesi DP'li milletvekillerinin topluca Meclis'i terk etmesine neden olmuştur.²⁴ Meclis'teki bu görüşmelerde Peker'in Menderes'e hakaret etmesi çok partili demokrasi rejimini yerleştirme gayretlerinin karşılaştığı ciddi bunalımın başlangıcı olmuştur.²⁵ Bu arada DP'nin kuruluşunun ilk yıldönümüne rastlayan 7 Ocak 1947'de ilk büyük kurultay Ankara'da toplanmıştır. Yapılan kurultay Türkiye'de siyasî demokratikleşmenin ilki olarak tarihe geçmeye layık bir toplantı olmuştur. Kongre boyunca hiçbir delegenin konuşması kısıtlanmamış, herkes yılların verdiği hasretle demokrasi adına aklına geleni söylemiştir.²⁶

Kongrede kurulan Ana Davalar Komisyonu tarafından bir rapor yayımlanmıştır. Bu rapora, delegelerden gelen istek üzerine Hürriyet Misakı adı verildi. Raporun üç ana maddesi şunlardı:

1. Anayasanın ruhuna ve metnine uymayan kanun hükümlerinin kaldırılması,
2. Vatandaş oyunun güvence altına alınması,
3. Devlet Başkanlığı ile parti başkanlığının aynı kişide birleşmemesi.

Raporun ele aldığı en önemli husus, bu istekler kabul edilmediği takdirde DP'nin Meclis'i terk edip sine-i millete döneceğinin belirtilmesiydi.²⁷

Kongrede Bayar'dan sonra konuşmak isteyen delegelere söz verilmiştir. İkinci gün Samet Ağaoğlu yaptığı konuşmada, "Bizi buraya hürriyet hasreti topladı. Şahıs idaresine, zümre hâkimiyetine son vermek kararı topladı" sözleri kongrenin özünü teşkil etmiştir.²⁸

Hükûmet ve muhalefet arasındaki gerginlik 1947 yılında bir hayli artmıştı. Bu gerginliğin farkında olan Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, havayı yumuşatmak için 7 Haziran'da Bayar'ı köşke davet ederek görüşmüştür. Böylece İnönü ile Bayar arasında bir ayı aşkın bir süreyi kapsayacak olan bir dizi görüşme başlamıştır. Bu görüşmede Bayar, Peker ile yaptığı görüşmede öne sürdüğü baskı iddialarını

²⁴ S. Burçak, a.g.e., s. 104.

²⁵ C. Eroğul, a.g.e., s. 42.

²⁶ T. Çavdar, a.g.e., s. 405.

²⁷ E. Tuncer, a.g.e., s. 27-29.

²⁸ E. Aslan, a.g.e., s. 23.

tekrarlamıştır. Görüşmeden sonra İnönü muhalefetin şikâyetlerini Peker'e iletmış, ancak Peker bu iddiaların asılsız olduğunu belirtmiştir. Bunun üzerine İnönü iki tarafı bir araya getirmeyi düşünmüş, 14 Haziran'da Hükûmet ve muhalefet ileri gelenleri yeniden bir araya gelmişlerdir. İnönü'nün ifadesine göre bu görüşmede her iki tarafın tutumunda hiçbir değişiklik olmamıştır. Muhalefet hâlâ baskı yapıldığını iddia ederken, Hükûmet baskı olmadığı noktasında ısrar etmiştir.²⁹

21 Temmuz 1946 tarihinde yapılan milletvekili genel seçiminden 12 Temmuz 1947 tarihine kadar geçen süre içerisinde iki parti arasındaki siyasî mücadele ve karşılıklı suçlamalar gittikçe sertleşmiştir. Cumhurbaşkanı işte bu ortam içerisinde 12 Temmuz'da bir beyanname yayınlamakla bu gergin havayı yumuşatmaya çalıştı ve olaylara yeni bir istikamet vermiştir.³⁰ Beyanname, İnönü'nün demokrasiye geçiş sürecindeki kararlı tutumunu göstermesi bakımından önemlidir. Beyanname muhtevası kadar, yayınlayanın kimliği bakımından da önemlidir. Beyannamenin yayınlanması ile DP bir anlamda hedefine ulaşmış oluyordu. İnönü bu girişiminde, Hükûmet ile aynı siyasî teşkilata mensup birisi olarak hareket etmeyerek tarafsızlığını ortaya koymuştur.³¹

DP beyannameyi oldukça iyi karşılamıştır. Çünkü mücadelelerinde haklı oldukları kabul ettirilmiş, Hükûmetin baskılarına karşı etkili bir teminat elde edilmiş, teşkilatın morali yükseltilmiş ve demokratik rejimin kuruluşu sırasında karşılaşılan büyük bir sorun ortadan kaldırılmıştır.³²

12 Temmuz Beyannamesi Peker'i tedirgin etmiştir. Peker eski sistemin devamından ve DP'ye karşı sert davranılmasından yanaydı. İnönü ise yumuşak bir siyasi hava yaratma düşüncesindeydi. Böylece İnönü ve Peker birbirlerine açıkça ters düşüyorlardı. Bu zıtlama kısa süre sonra iyice belirginleşmiş ve Peker Başbakanlık görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır. Peker'in istifası ile çok partili hayata geçiş sürecine devam edileceği kesin olarak anlaşılmıştır. Recep Peker'in istifasından sonra Hasan Saka yeni Hükûmeti kurmakla görevlendirilmiştir. 12 Temmuz Bildirisi'nden ve Saka Hükûmeti'nin kuruluşundan sonra iktidar muhalefet ilişkileri gözle görülür oranda yumuşamıştır.³³

²⁹ C. Eroğul, a.g.e., s. 56.

³⁰ S. Burçak, a.g.e., s. 126.

³¹ B. Koçlar, a.g.m., s. 1397.

³² Filiz Koçak, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)", *Türkler*, C. 16, Ankara 2002, s. 1435.

³³ C. Koçak, a.g.m., s. 149.

17 Kasım 1947'de CHP'nin 7. Kurultayı Ankara'da toplanmıştır. CHP, tek parti dönemi sertliği yerine ılımlı adımlar atmaya karar vermiştir. Parti tüzüğünde değişiklik yapılarak genel başkanın cumhurbaşkanı seçilmesi halinde, ikinci başkanın genel başkanlık görevlerini üzerine alması sağlanmıştır. Böylece muhalefetin uzun süreden beri üzerinde durduğu, İnönü'nün hem devlet başkanı hem de parti başkanı olması sorunu çözülmüş olmuştur. O zamana kadar bütün milletvekili adaylarının parti merkezi tarafından gösterilmesine karşılık, yeni usule göre, adayların yüzde 70'inin yerel örgütlerce belirlenmesi de getirilen yenilikler arasındaydı.³⁴

Kuruluşundan sonra kısa sürede hızlı bir gelişme gösteren DP'de birbirine karşıt düşünceler bulunmaktaydı. DP'de beliren anlaşmazlık 1948 Ocak ayında toplanan İstanbul İl Kongresi'nde açığa çıkmıştır. Kongrenin ardından Kenan Öner İstanbul İl Başkanlığı'ndan ve DP'den ayrılarak parti yapılanmasına tepkisini ortaya koydu.³⁵

DP içindeki anlaşmazlığı barış yoluyla çözümenin imkânsızlığı görülerek sert tedbirlere başvurmak zorunluğu baş göstermiştir. DP Haysiyet Divanı, 10 Mart'ta Afyon milletvekili Sadık Aldoğan, İstanbul milletvekili Kemal Silivri, Osman Nuri Köni, Muğla milletvekilleri Necati Erdem ile Dr. Mithat Sakaroğlu'nu parti disiplinine aykırı hareket suçu işledikleri nedeniyle partiden çıkarmıştır. Haysiyet Divanı bu kararları verdiği gün, DP Genel İdare Kurulu'ndan Sinop milletvekili Yusuf Kemal Tengirşenk, İstanbul milletvekili Enis Akaygen, Eskişehir milletvekili Emin Sazak, Kütahya milletvekili Ahmet Tahtakılıç, Afyon milletvekili Hasan Dinçer ve Eskişehir milletvekili Ahmet Oğuz ortak bir istifa mektubu ile toplantıdan ayrıldılar.³⁶

Bölünmenin önemli somut siyasi sonucu MP'nin kurulmasıdır. MP kurulduktan sonra, sadece iktidara karşı değil, DP'ye karşı da şiddetli cephe almıştır. MP DP'lileri, CHP ile danışıklı bir siyaset izlemekle suçlamıştır.³⁷

MP'nin onursal başkanı Fevzi Çakmak'a göre MP'nin amaçları şöyle özetlenebilirdi: "Dürüst seçimlerle iktidarı yeni bir Hükûmete devretmek, vatandaşın devletin emrine değil, devleti vatandaşın hizmetine koymak, devlet kapitalizmine son vermek, bazı vergileri kaldırmak veya indirmek, vatandaşa çalışma ve ticari teşebbüs

³⁴ S. Burçak, a.g.e., s. 142.

³⁵ M. Goloğlu, a.g.e., s. 291.

³⁶ S. Burçak, a.g.e., s. 153-154.

³⁷ C. Eroğlu, a.g.e., s. 67.

imkânları sağlamak, hayat seviyesini yükseltmek ve aile bağlarını kuvvetlendirip gençliğe millî ve dini eğitim vermek suretiyle ahlâk seviyesini yükselmek.”³⁸

MP de aynı MKP gibi halkta tam karşılık bulamamıştır. Böyle bir dönemde dile getirdikleri konu bakımından önemli bir parti olmuştur. Aynı zamanda daha sonra kurulacak milliyetçi partilerin özünü teşkil etmiştir.

Hasan Saka ve Şemsettin Günaltay Hükûmetleri döneminde seçim sisteminde önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu dönemde tek dereceli bir seçim sistemine geçişi sağlayan bir yasa kabul edilmiştir. Eşit ve gizli oyla serbest seçim yapılması, sandık kurullarında siyasî parti temsilcilerinin bulunabilmesi, seçimlerin adlî denetim altında yapılması kararları alınmıştır. Üniversitelere idarî özerklik verilmesi, Basın Yasası'nın daha özgür bir duruma getirilmesiyle³⁹ 1950 seçimlerine girilmiştir.

Genel seçimler öncesinde CHP'nin halkın gözünden düşmesine neden olan bir olay yaşanmıştır. 10 Nisan 1950'de Mareşal Fevzi Çakmak vefat etti. Mareşal'in ölüm haberinin duyulması üzerine, bütün yurttaki büyük bir üzüntü yaşanırken, radyonun normal müzik yayınına sürdürerek, Paşa'nın hatırasına Kurtuluş Savaşı'nın önemli bir kahramanı gibi değil de sıradan bir muhalefet lideri gibi davranılması tepkilere neden olmuştur. Buna karşın, iki gün sonra yapılan cenaze törenine büyük bir kitlenin katıldığı gözlemlenmiştir.

Seçim zamanı yaklaşırken DP'nin sürdürdüğü muhalefeti benimseyen bazı tanınmış kişilerin partiye kazandırılması, DP'nin 1950 seçimlerinde başarılı olmasını sağlayan etkenlerden biri olmuştur. Partiye katılanlar Yargıtay Başkanı Halil Özyörük, Atatürk'ün eski arkadaşı Ali Fuat Cebesoy, Korgeneral Fahri Belen, Amiral Rıfat Özdeş, Sinan Tekelioğlu ve Suat Hayri Ürgüplü'dür. Bunların yanı sıra DP listesinde bağımsız olarak yer alan Halide Edip Adıvar, Hamdullah Suphi Tanrıöver gibi ünlü kişiler seçime katıldıkları yerlerde bu partinin oy oranını arttırmışlardır.⁴⁰

Seçim öncesi CHP iktidarının güvendiği en önemli nokta, Cumhurbaşkanı ve Genel Başkan İnönü'nün şahsi prestijini ortaya koyarak, çıktığı seçim gezilerinde partinin genel başkanı olduğunu hatırlatması ve CHP seçimleri kaybederse, kendisinin de bu parti ile birlikte iktidardan çekileceği uyarısında bulunması

³⁸ K. Karpat, a.g.e., s. 185.

³⁹ F. Ahmad, a.g.e., s. 36.

⁴⁰ C. Eroğul, a.g.e., s. 83.

olmuştur denilebilir.

*“Türk vatandaşı, yurdun gerçek sahibinin kendisi olup olmadığını, şimdi bir denemek istiyor, kendisine yıllardan beri söylenenin doğru olup olmadığını, küçük bir oy pusulasıyla koskoca İnönü iktidarının nasıl olup da devrilebileceğini merak ediyordu. DP'nin esas gücü de işte burada yatıyordu.”*⁴¹

14 Mayıs 1950'de yapılan seçimler sonucunda DP oyların %53.5'ini alarak 416, CHP %39.9'unu alarak 69, MP %3.1 ile 1 ve bağımsızlar 1 milletvekili çıkarmışlardır.⁴² Yapılan seçimler Türk halkının güven duyduğu koşullarda sandığa gidip hür iradesiyle oy kullanmasının bir göstergesiydi. Açılan sandıklar yurdun hemen her yerinde muhalefet adaylarının büyük çoğunlukla seçimi kazandıklarını ortaya koymuştur.⁴³

MP sadece Kırşehir'den Osman Bölükbaşı'nı vekil çıkarabilmiştir. Kemal Türkoğlu, Mardin'den bağımsız olarak Meclis'e girebilmiştir.⁴⁴ Türk halkı DP'yi tartışmasız bir şekilde iktidara taşımıştır. Böylece iktidar kansız bir şekilde sandıktan çıkan partiye devredilmiştir.⁴⁵

⁴¹ Rıfıkı Salim Burçak, *On Yılın Anıları*, Ankara, 1998, s. 44.

⁴² E. Tuncer, a.g.e., s. 82.

⁴³ T. Çavdar, a.g.e., s. 406-408.

⁴⁴ E. Tuncer, a.g.e., s. 85.

⁴⁵ Rıdvan Akın, “Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş ve Demokrat Parti İktidarı (1945-1960)”, *Türkler*, C. 16, Ankara, 2002, s. 1689.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Türkiye Köylü Partisi Kurulmadan Önceki Siyasi Gelişmeler

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduğu andan itibaren yeni rejimini gerekliliklerinden olan çok partili siyasî hayata geçmek için birçok adım atılmıştır. Bunların ilki 1925 yılında, diğeri ise 1930 yılında kurulan partilerdir. Başarısızlıkla sonuçlanan bu girişimlerden sonra İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Türkiye'de tek parti hâkim olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası yeni dünya düzeninde yerini almak isteyen Türkiye'de tekrar partiler kurulmuştur. Bunlardan en önemlisi ise 1946 yılında kurulan DP'dir. DP, 1946 yılındaki seçimlerle Meclis'e girmiştir. 1950 yılında ise 27 yıllık tek parti iktidarına seçimle son vermiştir.⁴⁶

1950 Mayısında yapılan bu seçimi ve sonucunu, Türkiye'nin modernleşmesi konusunda önemli çalışmaları olan Bernard Lewis Modern Türkiye'nin Doğuşu isimli eserinde şu şekilde değerlendirmektedir:

*“Atatürk sonrası Türkiye'nin demokratik gelişiminde belki en önemli tek olgu, 1950 Mayısında muhalefetin iktidara karşı ezici bir zaferiyle sonuçlanan gerçekten serbest ve dürüst bir seçimin yapılmasıdır. CHP'nin, çoğu kez kendisine meydan okuyacak her hangi bir muhalefet partisi olmaksızın, hemen hemen kesintisiz yirmi yedi yıllık idaresinden sonra, bu partinin bir Hükûmeti, kendi yenilgi ve düşmesiyle sonuçlanan serbest ve sakin bir seçimi yönetti. Ülkenin, bölgenin tarihinde daha önce bir örneği bulunmayan bu önemli olay, Kemalist rejimin yapıcı çalışmasına ve onun sayesinde Türk halkının siyasal olgunlaşmasına, dikkate değer bir kanıt teşkil eder. Bir anlamda, CHP'nin seçim yenilgisi, onun en büyük başarısı, partinin kendisinin içinden fıskırdığı önceki devrimi tamamlayan ikinci bir devrimdi”.*⁴⁷

Feroz Ahmad ise bu konuda Demokrasi Sürecinde Türkiye isimli eserinde, “CHP, 27 yıllık iktidarından sonra 14 Mayıs 1950'de ana muhalefet partisi oldu. Bu yeni role hazırlıksız olan CHP'liler, yeni sorumluluklarını yerine getirmek için kimliklerini değiştirme sorunuyla yüz yüze kaldılar ve bunun sancılı bir süreç olacağı anlaşılmıştır. CHP'liler yenilgiyi kabul etti ve yeni Hükûmete dostluk eli uzatacaklarına söz verdiler. Hoşgörü göstermeye söz verdiler ve karşılığında da

⁴⁶ Serhan Yücel, “Menderes Dönemi”, *Türkler*, C. 16, Ankara, 2002, s. 1542.

⁴⁷ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara, 1993, s. 302.

hoşgörü istemişlerdir. Komünizme ve irticaya karşı koymada DP ile birlik olma teklifinde bulunmuşlardır. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, Ahmet Emin Yalman'a partisinin DP'lilerin tecrübesizliğini istismar etmeyeceğini, aksine, gerekli her türlü yardım ve desteği vereceğini söyledi. İki yıl müddet ağzımızdan acı bir tenkit sözü çıkmayacak, muhalefet vazifemize ancak ondan sonra sarılacağız.”⁴⁸ demektedir.

Daha sonra DP'den ayrılarak TKP'nin genel başkanı olan Remzi Oğuz Arık 14 Mayıs için şunları söylemiştir: “14 Mayıs zaferi, tarihimizin asla unutamayacağı dönüm noktalarından biridir. Buna vasıta olan DP, bir ümit ışığı halindeydi. Bu itibarla da memleketin bütün harcanmamış değerleri onun safında döğüştü ve zaferi sağladı. DP büyük bir sevgi ve güven mirasına konu.”

DP, 22 Mayıs 1950'de CHP'den iktidarı resmen devralmıştır.⁴⁹ Türk siyasî hayatında iktidar partisini iktidardan düşüren ilk parti olarak yer almıştır. DP iktidarı devraldıktan sonra önemli bir sorun Cumhurbaşkanının ve Başbakanın kim olacağıydı. İnönü'den sonra Cumhurbaşkanı kim olacaktı? Bu soruya DP'nin Mayıs 1950'deki zaferinden önce yanıt aranmaya başlanmıştır. Celal Bayar, Ord. Prof. Sıddık Sami Onar'ın adını ortaya atmıştır. Bu dönemde Bayar'ın daha çok Başbakan olacağına inanılıyordu. Parti içerisinde kuruluş aşamasından itibaren yer alan Adnan Menderes de sivrilmeye başlamıştı.⁵⁰ Sonunda karar verilmiş ve 22 Mayıs 1950'de Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü Cumhurbaşkanlığı'na Celal Bayar, TBMM Başkanlığı'na da Refik Koraltan seçilmiştir.⁵¹

Celal Bayar Cumhurbaşkanı seçildikten sonra DP genel başkanlığından istifa etmiştir. Bayar, böylece parti başkanlığı ile Cumhurbaşkanlığının aynı kişide birleşmemesi konusunda İnönü'ye yönelttikleri eleştirilerin gereğini yerine getirmiştir.⁵² Parti genel idare kurulu onun yerine Adnan Menderes'i genel başkanlığa getirmiştir.

Celal Bayar, Adnan Menderes'e Hükûmeti kurma görevini vermiştir. Adnan Menderes Hükûmet kurmak için hazırlıklara başladı. Böylece Adnan Menderes yeni iktidarın başbakanı olma görevini üstlenmiştir.

⁴⁸ Feroz Ahmad, a.g.e., s. 135-136.

⁴⁹ Dr. Mehmet Kabasakal, *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, İstanbul, 1991, s. 180.

⁵⁰ Ahmet Gürkan, *50. Yıl 1919-1973- Cumhuriyet, Meclis, Hükûmetler, Başkanlar*, Ankara, 1973, s. 78.

⁵¹ S. Yücel, a.g.m., s. 1544.

⁵² Erol Tuncer, *1954 Seçimleri*, Ankara, 2011, s. 178.

1950’de iktidar değişimi olmuştu ama ne DP iktidara, ne de CHP muhalefete tam olarak hazır değildi. Çünkü seçimden önce CHP’nin seçimi tekrar kazanacağına kesin gözle bakılıyordu. DP böyle bir ortamda iktidara gelince siyasî iktidarını, bürokrasi ve askeriye kanadında gerçekleştirmek için harekete geçmiştir. Böylece CHP’nin bu alanlarda olan etkinliğini azaltılması hesaplanmıştır.⁵³

Seçimlerin ardından bir ihtilâl hazırlığı olduğu sylentisiyle orduda büyük bir tasfiye sürecine başlanmıştır. Genelkurmay Başkanı dâhil ordunun birçok komutanı emekliye sevk edilmiştir. Yüksek rütbeli subayların yerine yenileri atanmıştır. Hkmet bu davranışı ile askerlerin darbe yapma olasılığını önlemeye çalışmıştır.⁵⁴ Ordudaki değişikliğin ardından ülkedeki kaymakamların tamamının yerleri değiştirildi. Ardından iki hafta içinde, valiler arasında rotasyona gidilmiştir. Böylece DP darbe yapılacağı sylentisiyle siyasî olan iktidarını bu şekilde perçinlemiş olmuştur. Tüm bunlar olurken 5 Haziran 1950’de DP yanlısı basın ezan meselesini gündeme getirmiştir. DP’lilere seçimden önce ezan konusu soruluyordu. Genellikle bu sorulara olumlu yanıt verirlerdi ya da olumsuz yanıt vermezlerdi. Ezan meselesi bu şekilde gündeme gelince Menderes harekete geçmiştir. “Ezanın Türkçe okunması konusunda ısrar etmenin vicdan hürriyetine karşı bir taassup teşkil edeceğini düşünerek Arapça ezan okunmasını yasaklayan yasanın bugün için faydasız ve laikliğe de mnafî bulunduğunu” açıklamıştır. Konunun DP grubunda çözümlenmesini istemiştir. Ezan konusunda bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. CHP tarafından da olumlu karşılanan yasa tasarısı böylelikle Meclis’te oy birliğiyle kabul edilmiştir. Yapılan değişiklikle Arapça ezan ve kamet okuma yasağı kaldırılmıştır.⁵⁵ Arapça ezan yasağının kaldırılması Meclis’in 1950 seçimlerinden sonra çıkardığı ilk kanundur.⁵⁶

17 Haziran’da MP’nin Büyük Kongre’si toplandı. Kongre sonucunda Hikmet Bayur tekrar genel başkanlığa seçilmiştir. 29 Haziran’da ise CHP’nin Olağan Kongresi yapıldı ve rakibi olmayan İnönü tekrar genel başkan seçilmiştir.⁵⁷

CHP Genel Başkanı İsmet İnönü seçimlerin ardından yaptığı açıklamada her türlü konuda DP’ne yardımda bulunacağını söylemişti. Böylece iki parti arasında

⁵³ Cihat Göktepe, “Menderes Dönemi,” *Türkler*, C. 16, Ankara, 2002, s. 1668.

⁵⁴ Feroz Ahmad - Bedia Turgay Ahmad, *Türkiye’de çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi*, İstanbul, 1976, s. 71.

⁵⁵ M. Albayrak, a.g.e., s. 194-197.

⁵⁶ E. Tuncer, a.g.e., s. 18.

⁵⁷ E. Tuncer, a.g.e., s. 20-22.

yakınlaşmanın olduğu görülmüştür. Çok geçmeden partilerin başlangıçtaki olgun davranışının ve birbirlerine yönelik iyi niyet gösterilerinin aldatıcı olduğu anlaşılmıştır. İlk çatışma çok geçmeden geldi. 29 Mayıs'ta Menderes programını sundu ve bunu eleştiri ve savunmaların yapıldığı tartışmalar izlemiştir. 2 Haziran'da Menderes kendini eleştirenlerin suçlamalarını yanıtlamıştır. CHP'liler, Meclis işleyişini düzenleyen yönetmelik gereğince yanıt haklarını kullanmak istemişlerdir. Ne var ki, Meclis Başkanı Refik Koraltan, muhalefetin bu hakkını kullanma isteğini geri çevirmiş; CHP'liler de, protesto için Meclis'i terk etmiştir. Hükûmet 192 çekimser oya karşın güvenoyu almıştır.

2 Haziran'daki Meclis görüntüsü gelecekteki partiler arası ilişkiler açısından olumlu bir görünüm arz etmiyordu. Basın bu olayın dört yıl önce, 14 Ağustos 1946'da, gerçekleşen bir tartışma şeklinin harfiyen tekrarı olduğunu belirtmiştir. O olayda, Recep Peker programını okumuş ve DP'liler, programı inceleyip eleştirilerini hazırlamaları için, görüşmelerden önce bir süre talebinde bulunmuştur. Meclis Başkanı talebi reddetmiş ve DP muhalefeti bir yürüyüş düzenlemiştir. Meclis'i terk etmeden önce Menderes şunları söylemişti: "...tartışmalar bu şekilde açılırsa, bu demektir ki bize tartışmalara katılma fırsatı verilmiyor." CHP Hükûmetlerinin parlamenter uygulamaya aykırı davrandığı başka olaylar da vardı. Şimdi de DP'liler onların örneğine özeniyordu.⁵⁸

Birinci TBMM binasının CHP genel merkezi olarak kullanılması DP'de rahatsızlık yaratmıştır. DP Meclis grubunda bu konu görüşüldü. Niğde milletvekili Halil Nuri Yurdakul bu binanın müze olarak kullanılabilceğini söylemiştir. Remzi Oğuz Arık da bu binanın müze olarak kullanılmasının uygun olacağını vurgulamıştır. Ayrıca CHP'nin çok sayıda taşınmaz mala sahip olması ve Halkevleri de grubun tartıştığı başka konuydu.⁵⁹ Halkevlerinin kapatılması meselesi Meclis'te uzun tartışmalar meydan getirmiştir. Uzun görüşmelerden sonra İnönü ve CHP milletvekilleri Meclis'i oylamadan önce terk ettiler. Oylamaya 342 milletvekili katılmış 339 DP'li kabul oyu, Seyhan (Adana) milletvekilleri Remzi Oğuz Arık, Yusuf Ziya Eker ve Cezmi Türk ise ret oyu vermişlerdir.⁶⁰

Türkiye içerisinde seçimle iktidar değişirken dışarıda 25 Haziran 1950'de Kore Savaşı başlamıştır. Türkiye bu savaşa 25 Temmuz'da Bakanlar Kurulu kararı

⁵⁸ F. Ahmad, a.g.e., s. 56-57.

⁵⁹ M. Albayrak, a.g.e., s. 209-211.

⁶⁰ E. Tuncer, a.g.e., s. 30-33.

ile katılma kararı almıştır. 4.500 kişilik silahlı birliğimiz Birleşmiş Milletler emrine verilmiştir. Kararın ardından Batı bloğunun Türkiye'ye bakışı olumlu anlamda değişmiş ve Türkiye'nin NATO'ya kabul edilme sürecinde önemli bir rol oynamıştır.⁶¹

Bu süreci Bülent Akkaya şu şekilde değerlendirmektedir:

*“Türkiye'nin NATO'ya katılması ile birlikte Türk-Batı ile ilişkileri, DP Hükûmetleri döneminde Türk-Amerikan ilişkileri şekline dönüşmüştür. Bu durum iki olumsuzluğu beraberinde getirmiştir. Birincisi Türk dış politikasının Amerikan ipoteği altına alınması, ikincisi de Türkiye'deki bazı askerî üs ve tesislerin Türkiye'nin egemenlik ve bağımsızlığına aykırı bir şekilde Amerika'ya adli kapitülasyonlar sağlamış olmasıdır.”*⁶²

Türkiye'nin NATO'ya girmesini DP, 1954 genel seçimlerinde propaganda olarak kullanacaktır.⁶³

CHP iktidarı tarafından İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında başlatılan Batı'ya yaklaşma politikası DP döneminde de devam etmiştir. NATO'ya kabul edilmekle Batı bloğunda yer alma konusunda önemli bir başarı elde edilmiştir.⁶⁴

TBMM, 19 Eylül 1951 tarihinde NATO antlaşmasını onaylamış ve Türkiye resmen NATO'ya girmiştir. Meclis'teki onaylamada TKP kuruluşunda yer alacak olan Cezmi Türk, konunun etraflıca tartışılmadan aceleye getirildiğini ileri sürerek aleyhte oy veren milletvekili olmuştur. Türk şöyle diyordu: “...Atlantik Paketi'ne girmemizden daha önemli mesele, bu paktın meydana getireceği askerî durumdur. Bu durum hakkında hiç bir izahat verilmemiştir. Aynı şekilde pakta girmemizle hâsıl olacak iktisadî vaziyet hakkında da fazla tafsilatta bulunulmamıştır. Yükleneceğimiz külfetler kâfi şekilde açıklanmamıştır. Konuşmaların hepsi, hissî bir hava içinde geçmiştir.”⁶⁵

1951 yılının başlarında Hükûmet, Kırşehir'deki Atatürk büstünün tahrip edilmesi olayı üzerine inkılâp ve Atatürk aleyhine işlenmekte olan suçların artma eğilimi gösterdiği kanaatine varmış ve Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında

⁶¹ Bülent Akkaya, “Türkiye'nin Nato Üyeliği ve Kore Savaşı”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 28, 2012, s. 5-14.

⁶² B. Akkaya, a.g.m., s. 17.

⁶³ M. Albayrak, a.g.e., s. 251.

⁶⁴ Mete Tunçay, *Siyasal Tarih, Türkiye Tarihi 1908-1980*, C. 4, Cem Yayınları, İstanbul, 1997, s. 180.

⁶⁵ F. Ahmad-Bedia Turgay Ahmad, a.g.e., s. 94.

Kanun tasarısını hazırlayarak TBMM'nden geçmesini sağlamıştır.⁶⁶ Böylece DP Hükûmeti döneminde Atatürk kanun ile korunmak istenmiştir.

1.2. Türkiye Köylü Partisi'nin Kuruluşu

Ülkede bunlar olurken DP içerisinde muhalif gruplar yavaş yavaş merkeze karşı tavır almaya başlamıştır. Bunun ön önemli nedeni ise DP'nin iktidara geldikten sonra parti içinde genel merkeze bağlılığı pekiştirme yolunda harekete geçmesidir. Genel merkeze bağlılığı arttırma yolunda disiplini ön plâna alma yoluna gidilmiştir. Disiplini sağlamak için taşra örgütlerinden kabineye kadar her düzeyde temizlik hareketine başlanmıştır.⁶⁷ Aslında DP, kuruluş aşamasındayken merkeze daha bağlı bir örgüt kurmuştu denilebilir. Bu durum iktidar olduktan sonra bozulmuştur. Yapılan il ve ilçe kongrelerinde alınan kararlar bunun bir göstergesiydi.

DP'nin 1951-1952 arası yaptığı hemen her kongrede mutlaka bir ikilik ortaya çıkıyor, bazı zamanlar bu sorun yerel teşkilatı kapatmaya kadar varıyordu. Gelişmelerden Başbakan Adnan Menderes rahatsız olmaya başlamıştır. Hatta Menderes, parti içinde yaşanan bu büyük muhalif hareket karşısında “Parti içinde tenkit tek parti rejim âdetidir.” diyerek uygulamadan memnun olmadığını beyan etmekle kalmamış aynı zamanda parti içindeki eleştirilere de açık olmadığını belirtmiştir.⁶⁸

DP yerelde otoriteyi sağlamak için kongrelere müdahale etmeye başlamıştır. İlk sorun İstanbul'da ortaya çıkmıştır. Genel İdare Kurulu il örgütünün sekiz yöneticisini değiştirerek burada otoritesini sağlamaya çalışmıştır. 3 Şubat 1951'de DP'nin, İzmir il kongresine müdahale etmesi sonucunda parti içi bölünme kendisini göstermeye başlamıştır. 12 Mayıs 1951'de toplanan DP Bursa İl kongresinde yine parti liderliği eleştiri konusu olmuştur. Mahallî partililerle merkez partililer yani Bayar - Menderes grubu arasında bir anlaşmazlık vardı ve mahallî partililer, merkezin kuvvet ve idareyi tekellerine alarak aşırı otoriteye başvurduklarını iddia ediyorlardı.

DP genel merkezinin Seyhan İl Kongresi'ne de müdahale etmesi bir buhranı doğurmuştur. Genel merkez kendi adayını desteklemesi için Seyhan örgütüne baskı

⁶⁶ S. Yücel, a.g.m., s. 1546.

⁶⁷ M. Tuncay, a.g.m., s. 179-180.

⁶⁸ Beril Yaşar, “Demokrat Parti’de Parti İçi Demokrasi (1946-1960)”, *Tarih Okulu Dergisi*, S: 18, s. 513.

yapınca Seyhan örgütü genel merkeze başkaldırmıştır.⁶⁹ DP'nin Adana İl Kongresi'nde böylece olaylar çıkmıştır. Hatta bazı delegeler emniyet güçlerinin çağrılmasını teklif etmişlerdir. Çatışma mahallî teşkilat ile merkez teşkilatı arasındaki ayrılıklardan ileri geliyordu. Çok ateşli bir çatışma havası içinde geçen kongrede, Kongre Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, gürültüler yüzünden kürsüden inmek zorunda kalmıştır. Koridorlardaki çatışmalarda bir kişi yaralanmıştır.⁷⁰ Genel merkezin adayı Ömer Başeğmez'in il başkanlığına seçilmesi üzerine DP milletvekilleri Remzi Oğuz Arık, Cezmi Türk, Yusuf Ziya Eken, Reşat Güçlü ve Tevfik Çoşkan, DP idarecilerinin demokratik prensipleri ayaklar altına aldıklarını söyleyerek partiden istifa ettiler. Adana'daki olaylar kısa sürede büyüdü ve Belediye Meclisi üyesi DP'li 17 kişinin istifası ile DP Seyhan örgütünden istifa edenlerin sayısı, bir ay içinde 422'yi bulmuştur.⁷¹

Ahmet Emin Yalman Adana'daki olaylar hakkında şunları yazmaktadır:

“1951 Mayıs'ı sonunda Adana Kongresi'nde tam bir fırtına koptu, şöyle sözler işitildi; parti memlekete hizmet edemeyecek hale geldi, kendi iman ve ideallerinden uzaklaştı. Merkezin baskısı yüzünden Seyhan teşkilatı çöküntü halindedir.”

Parti üyelerinden Rıfki Salim Burçak ise “On Yılın Anıları” isimli eserinde;

“Parti içi ihtilafların şiddetle cereyan ettiği yerlerden biri de Adana teşkilatımızdı. 1951 Mayıs'ında yapılan Adana il kongresine Meclis Başkanı Refik Koraltan, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü ve Fevzi L. Karaosmanoğlu katılmış, kongrede birer konuşma yapmışlardı. Hizip mücadeleleri sebebiyle çok sert bir hava içinde cereyan eden kongre sonunda hadiseler patlak verdi ve Adana'nın üç milletvekili, Başbakanın ve diğer kurucuların, karşı hizbi tutmuş olduklarını öne sürerek partiden istifa ettiler. Ayrılan milletvekilleri Prof. Remzi Oğuz Arık, Dr. Cezmi Türk ve Dr. Yusuf Ziya Eker'di. Bu istifaları teşkilattan daha başka istifalar da takip etti. Adana Belediye Başkanı Danış Arıkoğlu da çekilenler arasında idi. diyerek, Adana olaylarını değerlendirmektedir”⁷²

⁶⁹ M. Kabasakal, a.g.e., s. 181-182.

⁷⁰ F. Ahmad – B. Ahmad, a.g.e., s. 79-84.

⁷¹ M. Albayrak, a.g.e., s. 497.

⁷² Rıfki Salim Burçak, a.g.e., s. 85.

Parti içi muhalefet bundan sonra da devam etmiştir. Genel merkez Zonguldak ve Eskişehir kongrelerine de müdahale etmiştir. Böylece üçüncü büyük kongre öncesinde parti içinde önemli bir temizlik yapılarak parti yöneticilerine sadık bir duruma getirilmiştir.⁷³

Menderes şahsına yönelik parti içinden yapılan eleştirileri ciddiye almamış, muhaliflerine karşı çok sert davranmış, onları tasfiye etmenin yollarını arayarak etkisiz duruma getirme yoluna başvurmuştur.

Seyhan Kongresi'nden sonra istifa eden DP'liler yeni bir parti kurma hazırlıklarına başlamışlardır. Bu grup 17 Mayıs'ta parti tüzüğünü hazırlayarak Hükûmete verdiler. Süreyya Endik ilk resmî beyanatı TKP adına vermiştir:

*“Bir yıldan beri hazırlığı yapılmakta olan TKP, tüzüğünü bugün Hükûmete vermiş ve resmen teşekkül etmiş bulunmaktadır. Muhtelif vilayetlerden partiye kurucu olarak katılan 90 arkadaşımız 19 Mayıs'ta Ankara'da toplanarak açılışa bulunacaklar ve Merkez Temsilciler Meclisi'ni seçeceklerdir.”*⁷⁴

19 Mayıs günü önce parti genel merkezinde yapılan toplantıda Adana, Eskişehir, Konya, Kastamonu, İstanbul, Çanakkale ve Kütahya vilayetlerinden gelen 370 partili bir toplantıda hazır bulunmuşlardır.⁷⁵ Daha sonra yapılan büyük toplantıda ise 7 ilden gelen 90 kurucu TKP'ni kurmuşlardır. TKP'nin Liberal Köylü Partisi (LKP) ile yaptığı görüşmeler sonrası LKP kendisini feshederek TKP'ye katılmıştır. Ayrıca Toprak, Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi ve Müstakiller Birliği ile de birleşme sağlanmıştır.⁷⁶ Partinin yayın organı olarak Teşkilat Gazetesi çıkarılmaya başlanmıştır.⁷⁷

Parti Genel Sekreteri seçilen Tahsin Demiray sonraki yıllarda bu süreci şöyle değerlendirecektir:

“1950 seçimlerinde, kendisinden beklenen siyasî olgunluğu ispat eden ve kendisine çeyrek asır tahakküm eden bir zümreyi oy pusulaları ile deviren Türk milleti, aradan çok geçmeden, sonu yine ümitsizliklere uzanan bir üzüntülü yola girdi. Evvelce 1908 meşrutiyet inkılâbında ve sonra Kurtuluş Zaferi'ni

⁷³ M. Kabasakal, a.g.e., s. 182.

⁷⁴ “Köylü Partisi Dün Resmen Teşekkül Etti”, *Cumhuriyet*, 17 Mayıs 1952.

⁷⁵ “Köylü Partisinde Seçimler”, *Cumhuriyet*, 20 Mayıs 1952.

⁷⁶ K. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul, 2010, s. 514.

⁷⁷ Tark Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1. Cilt*, İstanbul, 1998, s. 744.

takiben düştüğü hayal ve ümit kırıklığına çok benzeyen üçüncü bir kırgınlık...

İşte böyle bir devrede Türk milletinin 50 yıl içinde üçüncü defa yaptığı bu hayat hamlesini bu defa fırsat düşkünlerinin oyunlarla çelmesine asla razı olmayan milletin evlatları, köylü ve şehirli, yurdun her bucağından kopup gelerek 19 Mayıs 1952 günü Ankara'da buluştular ve millet kaderinin bu defa kötüye yöneltmemesi için kurulması gereken ve ilk vazifesi mürakabe olan bir siyasî mekanizmayı, TKP'ni kurdular.

19 Mayıs'ta millet hizmetleri yoluna çıkan TKP, nüfusumuzun 18 milyonu köylü olduğu için değil, programı ve ana gayeleri ve prensipleriyle de millî bir partidir.”⁷⁸

19 Mayıs'ta yapılan bu toplantıdan sonra bir kuruluş beyannamesi yayınlanmıştır.

“Büyük Türk Milletine:

TKP bugün -19 Mayıs 1952 Pazartesi günü- millî vazife ve hizmet yoluna girmiş bulunuyor.

TKP, bir sınıf savaşı yapmak ve bundan zümre menfaatleri elde etmek gayesi ile kurulmuş siyasî bir birlik değildir. Onun biricik gayesi, Türk milletinin hürriyet ve eşitlik içinde birliğini sağlamaktır. İşte bu gayesi dolayısıyla TKP, Türk milletinin partisidir. Türk içtimaî bünyesinin temelini teşkil eden köy ve köylü, hiç şüphesiz, bütün sosyal meselelerimizin düğüm noktasıdır. Partimizin adı da bunu ifade etmektedir.

Genç Osmandan, Selim III.'den, Mahmud-u Adlî-den, Gülhane Hattı Hümayunu'ndan, Birinci ve İkinci Meşrutiyeti hazırlayanlardan tâ Cumhuriyeti kuranlara kadar, bu memleketin iyi niyet sahibi aydın adamları kalkınmaya, yeniliğe, ileriye doğru hamleler yaptılar. Türk Devletini yenilettirmek ve Türk milletini yükseltmek için Türk çocukları canlarını verdiler. Bütün bu gayretlere rağmen alınmış veya varılmış olan netice bugün gözlerimizin önündedir. Bu küçülmüş vatan manzarası birçok bakımdan, bilhassa köylerimiz bakımından, iç sızlatıcıdır. Bununla beraber yüz, yüz elli yıldır milletimizin temeli olan köylünün maruz kaldığı sürekli ihmal düşünülür, öte yandan İstiklal Savaşı gibi büyük zaferler ve insanlık önünde verdiği parlak

⁷⁸ Tahsin Demiray, 4. Olağan Kongre Konuşması, 3 Aralık 1955.

imtihanlar da göz önüne getirilirse, büyük kitlemizin yanlış bir plân ve programa kurban edilegelmiş olduğu kolayca anlaşılır.

Milletimizi biran evvel kalkındırabilmek için büyük köylü kitlesini ön plâna alan yolu tutmak zarureti vardır. Bu kanaat partimizin programına baştanbaşa hâkim olmuştur. Partinin bugün toplanan müteşebbisler heyeti tarafından vücuda getirilen bu program, bugünden başlayarak, bütün düşünen vatandaşların, aydınların fikir yardımları ile Türkiye'nin umumî kalkınma programı değerini alarak Ekim ayında toplanacak olan birinci büyük kongremize sunulacaktır.

Siyasî sahada başlayan faaliyetimize gelince: Partimiz demokratik ve hayırlı bir murakabe vazifesini başarmak azindedir. Milletimizin el ve gönül birliği ile kalkınması gibi bir gayeye bağlandığı içindir ki, kinden, nefretten, hırstan uzak kalmayı kendisine düstur bilmekte; sevgi ve şuuru hareket noktası olarak almaktadır. Bu partiyi kuranlar ve onu benimseyenler kin ve hırstan ne kadar kaçınıyorlarsa, prensipler üstünde herhangi bir fedakârlıktan da o kadar tiksiniyorlar.

Bu partiyi yalnız seçim mekanizması gibi telakki edenler aldanırlar. Bu parti bir fikir partisi olarak yaşamak azindedir. Bu memlekette, partizan tipini ve onun memleket birliğine vurduğu darbenin neticelerini ortadan kaldırmak zorundayız.

TKP büyük köylü kitlesinin de söz sahibi olmasına çalışan bir mekanizma olarak milletimizin emrine giriyor ve Allah'ın inayetine, milletimizin sağ duyusuna güvenerek çalışmaya başlıyor.”⁷⁹

19 Mayıs'taki yapılan seçimler sonucunda Ord. Prof. Ethem Menemencioğlu partinin fahri başkanlığına, Seyhan milletvekili Prof. Remzi Oğuz Arık ise Genel Başkanlığa seçilmiştir. Sonraki dönemde parti genel başkanı olacak olan, Tahsin Demiray Genel Sekreterliğe getirilmiştir. Genel Merkez İdare Kurulu üyeliklerine Vakıflar eski Genel Müdürü Hakkı Kâmil Beşe, Çanakkale milletvekili Süreyya Endik, Seyhan milletvekili Yusuf Ziya Eker, Asım Günç, Asaf İlbay, Cemil Kantemir ve Seyhan Milletvekili Cezmi Türk getirilmişlerdir. Temsilciler Meclisi seçimlerini Osman Nuri Gürler, Cemal Azmi Soydancı, Kâmil Tekerek, İhsan Önal,

⁷⁹ TKP Kuruluş Beyannamesi, 19 Mayıs 1952.

Tahir Ata, Kemal Aytemür, Selim Sarp, Halim Kayılı, Sabri Yılmaz, Mitat Bayatlı, Mustafa Enver Birol ve Hadi Zener kazanmıştır. Merkez divanı üyelerine ise Ethem Menemencioglu, Kemal Üzel, Doktor Lütfi Aksu, Feyzullah Sacit Ülkü getirildiler. Böylece TKP resmen kurulmuştur.

Tahsin Demiray, TKP'nin kuruluş aşamasını 4. Büyük Olağan Kongre'de yaptığı konuşmasında şöyle anlatmaktadır:

“Bu partiyi kurma teşebbüsü, hazırlık çalışmaları 1951 yılı ilk aylarında başlayıp 1952 yılı 19 Mayıs'ına kadar devam etmişti. Bu müddet içinde ilk müteşebbisler, milliyetçiliklerinde ve vatanseverliklerinde kimsenin şüphesi olmayan ve ekseriyetini partizimler teşkil eden memleket evlatlarıyla istişarelerini yaptıktan sonra Ankara, İstanbul ve Adana'da ilk müessesler toplantılarına başlanmış, bu arada bilhassa 1951 ara seçimleri esnasında yurdun muhtelif bölgelerinde -plânlı bir şekilde- içtimai, iktisadî ve siyasî vaziyet incelenmiş ve her tarafta uyanık vatandaşlarla kurulacak partiye alaka gösteren şahsiyetlerle uzun müşaverelerde bulunulmuştu.”⁸⁰

Partinin kuruluş aşamasında dönemin önde gelen isimleriyle görüşmeler yapılmıştır. Özellikle de politika sahasında memleketin şöhretleriyle temas kurulmuştur. Görüşülen bu kişiler arasında Millî Mücadele döneminin önemli adlarından Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Selahaddin Adil Paşa gibi isimler vardı. Yine memleketin önde gelenlerinden Hikmet Bayur, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Halide Edip Adivar, Nihat Reşat Belger gibi önemli isimler de vardı. Ancak bu kişiler yapılan teklifi reddettiler. Eski Bakanlardan Şevket Raşit Hatipoğlu ve Cavit Oral da partiye gireceklerini söylemelerine rağmen karar değiştirerek katılmamışlardır. Şemseddin Günaltay ile partiye katılma konusunda görüşmeler yapılmış gerek programın ilk hazırlıklarından haberdar olan, gerekse son şekli aldığı sırada gece yarısına kadar toplantılara katılan ve maddelerin okunması sırasında her birine tam katılımını açıklamak suretiyle iltihak eden Şemseddin Günaltay daha sonra bu kararından vazgeçmiştir. Başlarında Avni Doğan Bey'in bulunduğu anlaşılmalı CHP'li beş mebusun TKP'ne iltihak için aralarında bir protokol imzaladıkları, fakat Şemseddin Günaltay hadisesiyle de aldatıldıkları ve atlatıldıkları sonradan anlaşılmıştır.⁸¹ Böylece yapılan birçok görüşmelerden olumlu sonuç

⁸⁰ Tahsin Demiray, 4. Olağan Kongre Konuşması, 3 Aralık 1955.

⁸¹ T. Demiray, 4. Olağan Kongre Konuşması, 3 Aralık 1955.

alınamamıştır.

1.3. Kuruluş Aşamasında Partiyeye Yönelik Saldırıları

Basında özellikle hem TKP'nin kuruluş aşamasında hem de kurulduktan sonra birçok saldırı olmuştur. TKP'nin kurulmasının gereksiz olduğu, bu partinin birileri tarafından kurulduğu söylenmiştir. Tahsin Demiray "Partiler Kurulur mu? Doğar mı?" bildirisinde bu saldırıları özetle şöyle yanıtlamıştır:

"Dünyada mevcut partilerin büyük kısmı kurulmak suretiyle vücut bulmuştur. Her kurulan eser, bina ve işletme gibi bunların da sahipleri, kurucuları vardır. Üç, beş, on ve nihayet mahdut kimselerden ibaret olan bu kurucular memleketine ve zamanına göre ya bir general, ya şöhretli bir politikacı, ya gözü pek bir komitacı veya kurnaz bir aferisttirler. Çünkü bu kuruluşları mutlaka bu tip patronların vücuduna ihtiyaç gösterir. Keza bu tip kuruluşların idamesi ve işletilmesi için de bu patron tiplere ihtiyaç vardır. Zira, ustalıkla yapılmış plânların tatbik mevkiine konulup muvaffak olabilmesi için gerekli vasıtaları, parayı, tertipleri ve bazen da silahı temin edebilecek ve en iyi kullanabilecek olan bu tip patronlardır.

*Bu gibi teşekkülleri kurucuların elinden medeni ve normal usûllerle almak mümkün değildir. Bunlar, nasıl kurucuları tarafından kurulmuşlarsa, öylece, kurucularıyla birlikte yıkılır ve dağılırlar. Çünkü bu kuruluşlar uzvi değildir. Kendilerinde hayatiyet yoktur, mekaniktirler. Kurucuları tarafından cisimlerin, ustalıkla yığılıp tertiplenmesinden meydana getirilmiştir. Böyle bir kuruluşta gaye ve maksadın ne olabileceği ise aşikârdır. Bu tip siyasî teşekküller, daha doğrusu işletmeler zayıf içtimai bünyelerin mahsulüdür. Başka bir deyimle: İçtimai bünyelerin zaaf eserleridirler. Bunların sadece adları partidir ve bu suretle istismarcılıkları adlarından başlar."*⁸²

Tahsin Demiray doğan partilere örnek olarak İngiltere'deki İşçi Partisi'ni gösterir. İngiltere İşçilerin nasıl zorlu şartlar altında, bıkmadan bir araya geldiklerini anlattıktan sonra seçimlerdeki sonuçlara değinir. İşçi Partisi'nin bir seçim yüksek oy alıp iktidar olurken, sonraki seçim büyük oy kaybına uğrayıp iktidardan düşmesini anlatır. 1950 yılında tekrar muhalefette kalmağa mecbur kalınca, sonraki seçimlerde tekrar iktidar olabilmek için yaptığı uygulamadan bahseder:

⁸² Tahsin Demiray, *Partiler Kurulur mu? Doğar mı?*, İstanbul, 1957, s. 3-4.

“İşçi Partisi, 1955 seçimlerinden beri bir takım küçük broşürler yayınlamaktadır. Bu broşürler, eğitim, mesken, sanayi münasebetleri ve ücretler gibi muhtelif davaları ele almakta. Şimdiye kadar yapılanların yanında eksik hususları belirtmeğe çalışmakta ve bir nevi uzun vadeli program taahhüdü altına girmektedir. Hayat pahalılığının tekrar artmağa başlamasıyla birlikte işçilerin ve orta sınıfların ileriye sürdükleri şikâyetler karşısında, İşçi Partisinin türlü demagoji yollarına saptanıp sakınıp meselelerin esası üzerinde durması her tarafta takdirle karşılanmaktadır.”⁸³

İngiltere’de sanayinin gelişmesi ile birlikte halk köylerden şehirlere göç etmiştir. Bir süre sonra nüfusun %85’i şehirde, %15’i köyde yaşar duruma gelmiştir. Şehirlerde yaşayan %85’lik kesim ülkenin üreten kısmındadır. Buna zıt olarak bu insanlar her yıl sarf ettikleri mesai neticesinde vücuda gelen servetin ancak üçte birinden istifade edebiliyorlardı. Türkiye’de ise tam tersi durum mevcuttur. Köylü nüfusun %85’ini oluşturmaktadır. Buna rağmen Türkiye’de yapılan hareketler Türkiye’nin köy realitesi hesaba katılmadan yapılmıştır. Bundan dolayı da üreten kesimin dışlanması sonucu ülke kalkınmasında başarı sağlanamamaktadır. Rejim olarak Cumhuriyet ilân edilmiş, fakat hakikî manasıyla henüz kurulamamıştır. Tam ve hakikî manasıyla kurulabilmesi için de bu mülkün sahibi olan Türkmenlerin, Anadolu Türkünü, öz nüfusumuzun tamamı demek olan köylünün gelişip söz sahibi olmasından ve kendi kaderine kendisinin el koymasından başka çıkar yol yoktur.⁸⁴

TKP’nin kurucuları yoktur. Bu millî hareketin sadece gönüllü mücahitleri vardır. bu mücahitler, milletin bağı yanık fakat mukavim evlatlarıdır. Kurnaz partilerin müstekreh bir gülüşle karşıladıkları şu sözümüzü yine tekrar edeceğiz: “Bizler partizan değiliz, tarihi bir mücadeleye hazırlanan millî kuvvetlerin bir tezahürü ve ilk fertleriyiz.” bizim kendi başımıza yapacağımız pek az şeydir. Bu millî dava ancak milliyetçi Türkçü millet aydınlarının ciddi bir surette davranıp bir araya gelmeleri, üzerine ustalıklı ölü toprağı serpilmiş olan milletin gözünü açması ve Türk evlatlarının birer, onar ve nihayet kabilelerle bu harekete katılmalarıyla mümkün olacaktır.

⁸³ T. Demiray, a.g.e., s. 5-7.

⁸⁴ T. Demiray, a.g.e., s. 14-15.

Bu parti tamamıyla unutulmuş yahut tesadüflere kalmış, yahut siyasî heveslere ve entrikalara alet edilmiş bulunan köylünün meselelerini öne almak suretiyle 118 yıllık plân veya plânsızlık yanlışını düzeltmek niyetindedir. Köylüyü kanunların, müesseselerin, bütçelerin, yatırımların konusu yapmak, böylece köylünün iç âlemini yıkmadan, millet refahını, millet birliğini kestirme ve emniyetli bir yoldan sağlamak emelinde, inancındadır. Bu parti paylaşılan ıstıraplardan doğmuştur. O, bir nimet ve ganimet teşekkülü değildir. Bu parti köylü denen muhteşem hazineyi, vatan ve millet temelini ön plâna almak, aldırma kararındadır. Millete hizmet endişesi bulunan bir partidir.”⁸⁵

TKP kurulduktan sonra partinin ismine bakarak TKP'nin bir sınıf partisi olduğu iddia edilmiştir. Bu iddialardan bir tanesi de Yeni Sabah gazetesinin yaptığı iddia idi. Gazete bu iddia ile kalmamış, devletin bu durum karşısında gerekeni yapması için çağrıda bulunmuştur. TKP Genel Başkan Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık bu iddiaya Kastamonu il binasındaki yaptığı konuşmada:

“Bunu düşünen, yazan başyazar hata içindedir. Biz, sınıf partisi değil, bugün memlekete kanaat, iman, fikir partisi gerektir inancındayız. Sınıf partisi kurmayışımız bu nedenledir, imanımızın neticesidir. Buna rağmen TKP'ni memlekete bir sınıf partisi gibi tanıtmak isteyenlere, yüz tane delil arasından şu ikisiyle mukabele edeceğim.

Bu delilden birincisi: İstatistik ilminin sözüdür. İstatistiklere göre, bugün dahi köylüler, Türkiye nüfusunun %85'ini temsil eder. Hele, çiftçiler ve işçiler hesaba katılırsa bu nispet %90'dan aşağı düşmez. Bir milletin hemen hemen bütün topluluğunu temsil eden bir kanaate, bir siyasî teşekküle sınıf partisi demek müthiş bir şeydir.

İki delilden ikincisi: Atatürk'ün bir sözüdür. ‘Köylü efendimizdir! Köylü bu memleketin gerçek müstahsil kitlesi ve asıl unsurudur!’ diyen Atatürk; bir yandan Atatürkçü geçinen, bir yandan da TKP'ni sınıf partisi diye akıllarınca jurnal etmek isteyenlere, çok önce kesin bir yanıt vermiştir.” şeklinde karşılık vermiştir.⁸⁶

Böyle bir suçlamanın geleceğini bilen partililer daha partinin ilk kurulduğu gün yani 19 Mayıs günü yayınladığı beyanname bu saldırıya yanıt niteliğindedir:

⁸⁵ T. Demiray, a.g.e., s. 21-22.

⁸⁶ Remzi Oğuz Arık, *Kastamonu İl Binası'ndaki Konuşması*, 17 Temmuz 1952.

“TKP, bir sınıf savaşı yapmak ve bundan zümre menfaatları elde etmek gayesile kurulmuş siyasî bir birlik değildir. Onun biricik gayesi, Türk milletinin hürriyet ve eşitlik içinde birliğini sağlamaktır. İşte bu gayesi dolayısıyla TKP, Türk milletinin partisidir.”⁸⁷

Parti kurulduktan sonra muhalif basında yapılan saldırılardan biri de TKP’ni kuranların köylü olmayan, bugüne kadar da köyle alakaları olmayan insanlar oldukları söylemleriydi. Remzi Oğuz Arık bu saldırıya;

“Bu partiyi takdim edenler ve kuranlar bir kere toptan köylüdürler. Gerekirse her birisinin şeceresini vermekten çekinmeyiz. Bundan başka hiç olmazsa çeyrek asırlık hayatları muntazaman köyde, köylü ile ve köy meseleleriyle geçmiştir. Bu dostlar aynı zamanda köylüdürler. Zonguldak’taki amele nasıl köylü ise, İstanbul’daki kayıkçı nasıl köylü kalmışsa; TKP’ni memlekete takdim edenler de öyle köylüdürler.”⁸⁸ şeklinde yanıt vererek partinin dayandığı tabanın varlığının değerini ortaya koymuştur.

Dönemin gazete yazarlarından Necmeddin Sadak ve M. Mermi Akşam gazetesi ve Yeni İstanbul gazetesinde TKP’nin kuruluşunun fuzulî olduğunu ve “Hadden fazla parti kurmak demokrasi için çok tehlikeli bir hevestir” diyerek partinin kuruluşunun gereksiz olduğunu dile getirmiştir. Bu görüşe Remzi Oğuz Arık uzun bir konuşmada şu şekilde yanıt vermiştir:

“Bu muhterem ve mütefekkir başyazarlar TKP’ni, İstiklâl Savaşları, inkılâp hareketleri gibi geçici hadiselerin mahsulü saymaz; şeflerin, iktidarın sayesinde ayakta kalan geçici nedenlere dayamazlar. Buna rağmen aynı yazarlar, TKP’nin kuruluşunun fuzuli hatta tehlikeli bulurlar. Çünkü CHP, köylümüz için vaktiyle birçok şey yapmıştır. DP ise bugün bilfiil köylü ile meşguldür. O halde Türkiye’deki köylü için bir parti kurmak lüzumsuzdur. Onun yerine; gerek CHP, gerek DP bünyelerinde, programlarında ıslahat yapmalı; ‘fikir ve kanaat partileri haline gelmeli’ Köylü Partisi gibi partilerin doğuşunu önlemelidirler. Zaten CHP yeniliğin ve yeniciliğin; DP de muhafazakârlığın temsilcisidir. Bu iki cereyandan başka şeye lüzum olmadığı gibi partiye de Türkiye’imizde ihtiyaç yoktur.

Bu düşünceler, birbirine esaslî olarak benzediğine inanmaya

⁸⁷ TKP Kuruluş Beyannamesi, 19 Mayıs 1952.

⁸⁸ R. O. Arık, Kastamonu İl Binası’ndaki Konuşması.

başladığımız iki partinin gerekirse birleşebileceklerini ortaya koyan mühim bir ihtardır buna işaret edip geçiyorum.

İktidarda veya iktidardan düşmüş bu iki partimizin, köylülerle uğraşmasına bakarak bir Köylü Partisi'nin kurulmasını abes bulmak yanlıştır, haksızlıktır.

Akşam bazyazarına göre iktidarda bulunan partinin de meydana geliş sebebi tamamıyla hissidir. Yani uzun ve bir türlü sonu gelmeyen şef sisteminden tiksilmek gibi mukaddes bir hissin çevresinde toplanan vatan çocuklarının elbirliğinden doğmuştur.

Bizim de kanaatimize göre, iktidar partisi bir doktrin partisi haline girmeyi düşünürse, ancak başında bulunanların siyasî ve iktisadî varlıklarına, anlayışlarına, taraftarlarına göre bir ad alabilir. Yani büyük sanayi, büyük sermaye ve banka, büyük arazi insanlarının partisi haline girebilir. O zamanda hem şimdiki adını bırakmak hem de Köylü Partisi adını almamak zorundadır.

Bundan başka, Kurtuluş Savaşlarını yapmış olan Türk köylüsüne, 1924'den 1950'ye kadar ne verdiğimizizi üzülmeden düşünebilir miyiz? Sağlık, hayat seviyesi, mesken, toprak, iş, kültür ve ideal olarak Türk köylüsüne, bu 28 yılda esaslı, devamlı olarak ne vermiştik? Üstelik ekmek kapımız olan, kendisine bu vatanın efendisi olduğu söylenen köylü, daha dört beş yıl önce, Ankara'da, yani kendisinin yarattığı devlet merkezinde asfaltlı yollardan geçemezdi. Hele eşeğiyle geçmek isteyince, çok ağır muamelelere uğradı! Onun barındığı yer, taş devri insanının barınağından farksızdı!

1950'den bu yana değişen nedir arkadaşlar? Açık konuşalım: Seçim ve rey yoluna iltimas istemeye kapı açan, şu veya bu ahbap milletvekilinin iltiması hatırı için, bu muazzam memleketin ötesine berisine serpiştirilen kuyular, sular veya yollar bizim gayemizle alakası olmayan heveslerdir. Ölçsüz olarak memlekete sokulan ve bir taraftan yeni topraksızlar, yeni paryalar yaratıp köylü ıstırabını çoğaltan; öbür taraftan köylüye kaldıramayacağı yeni borçlar yükleterek onu yeni ve parlak zincirlerle bağlayan makinalar da bizim anladığımız köylü siyaseti değildir. Hele Ziraat Bankası'ndan dağıtılan ve bugün köylünün istihsal gücüne yüzde yüz nispet ettiği bilinmediği gibi, yarın onu hangi siyasî zincirle bağlayacağı şimdiden sezilen krediler de bizim

aradığımız köy ve köylü davası olamaz.

Kaldı ki, bütün bu yapılanlar ve verilenler bu iki insanın arzusuna, keyfine bağlıdır. Memleketi idare eden bu bir iki insan isterse, bu yapılanlar ve verilenler yapılır ve verilir. İstemezse yapılmaz ve verilmez. İşte asıl yara budur ve bizce böyle bir iki insanın keyfine bağlı işlerle, Türkiye'deki temel dava, köylünün kalkınması davası halledilmez.”⁸⁹

TKP kurucularına yapılan en önemli saldırılardan birisi de TKP üyelerinin yeterli menfaat görmedikleri için, tatmin edilmedikleri için, hırsları sonsuz olduğu için iktidar partisinden ayrılıp parti kurdukları iddiasıdır. Bu iddiaya karşılık Remzi Oğuz Arık şunları söylemiştir:

“Onlar, iktidarı elinde tutanların yanlış yolda yürüdüklerini görmüş, ne onlara, ne onları destekleyenlere dert anlatamamış; içlerinde birçok sevdikleri bulunan bu iktidar âlemini terk etmekten başka çare görememişlerdir.”⁹⁰

TKP kurulduğu günden itibaren saldırılara maruz kalmış ama bu saldırılara gereken cevapları vermiştir.

1.4. Türkiye Köylü Partisi'nin Teşkilatlanması

TKP, 19 Mayıs 1952 günü 7 ilden gelen 90 kişi partinin temellerini atmıştır. Parti kısa sürede Türkiye genelinde teşkilatlanmaya başlamıştır. Parti daha çok köylerde teşkilatlanmaktadır. Bilhassa Adana, Burdur, Çanakkale, Balıkesir, Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Diyarbakır, Elazığ, Van, Ağrı, İçel, Malatya, Niğde, Eskişehir köylerinde parti büyük gelişmeler kaydetmiştir diyebiliriz.⁹¹

TKP'nin tüzük ve programında parti teşkilatlanması şu şekilde belirlenmiştir:

“TKP teşkilatı köylerden başlar. Parti önce köylerde ve mahallelerde kurulur ve birleşe birleşe genişler, il teşkilatı doğar.

TKP Ana Nizamnamesi'nde partiye üye olabilecek kişilerin sahip olması gereken özellikleri şöyle belirlemiştir:

a) Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunmak ve seçmenlik vasıflarını haiz olmak,

⁸⁹ R. O. Arık, *Kastamonu İl Binası'ndaki Konuşması*.

⁹⁰ R. O. Arık, *Kastamonu İl Binası'ndaki Konuşması*.

⁹¹ “Köyler Teşkilatı”, *TKP Teşkilat Gazetesi*, S: 15, 19 Mayıs 1956.

b) Ağır hapsi müstelzim veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suçtan ve alelittlak amme malını çalmaktan hüküm giymemiş bulunmak ve halkça kötü tanınmamış olmak,

c) Askerliğini yapmış bulunmak (kanunî mazeretler müstesnadır).

ç) Komünistlikten, irticadan ve mukaddesata hürmetsizlikten hüküm giymemiş bulunmak şartlarıyla her Türk vatandaşı üye kayıt olunabilir.”⁹²

TKP'nin müessis, faal ve fahrî olmak üzere üç türlü üyesi vardır. Müessis üye, parti gayelerini benimseyen, parti için, elinden gelen maddî ve manevî yardımlarda bulunmaya söz verenlerdir. Faal üye parti gayelerini benimseyen ve aidatını muntazaman ödeyen ve parti çalışmalarına dikkat ve intizamla iştirak edenlerdir. Fahrî üye ise partiye maddî ve manevî yardımı bulunanlardan uygun olanların idare kurullarının görüşü alınmak şartıyla verilir.⁹³

TKP'nde Temsilcilik denilen bir sistem vardır. Temsilciler, TKP teşkilatında en faal unsurlardır. Bunlar, gaye ve prensiplerimizin vatandaşlar arasında yayılıp Türk yurdunda ileride kurulacak köy, mahalle ve meslek derneklerinin ve hatta ilçe ve il teşkilatının çekirdeğini teşkil eder.⁹⁴

TKP bu şekilde teşkilatlanarak ülke genelinde etkili olmaya çalışmıştır.

1.5. Türkiye Köylü Partisi'nin Görüşleri

1.5.1. Türkiye Köylü Partisi Âlemi

Partinin âlemi, zemindeki renk Türk mavisi diye tanınan çini mavisidir. Bu çini mavisi zemin üzerindeki kırmızı beyaz başaklar millî bayrağımızdaki renklerdir. Başaklar da buğday başaklarıdır. Dünyaya buğdayı Türk milleti tanıttığı ve yaydığı halde, bugün yiyecek buğday ekmeği bulamayan binlerce Türk köylüsü vardır. Türk milleti için buğday büyük öneme sahiptir. Bu yüzden TKP parti âlemini buğday başakları tarafında birleşen saplar köylülerin buğday taneleri ve başakları gibi bir demet halinde birleşmesi gerektiğini göstermektedir. Partinin âleminin buğday başak olması şu şekilde açıklanmaktadır: Başaklar Tanrı'nın en büyük nimetlerinden biri olan ve milletimizin bütün dünyaya yaydığı buğday başaklarıdır. Yüzlerce yıldır

⁹² TKP, *Gaye-Prensipier, Tüzük, Program, Beyanname*, İstanbul, 1952, s. 7-8.

⁹³ TKP, a.g.e, s. 8.

⁹⁴ TKP, *Köy, Mahalle, Teşkilat Temsilcileri Bildirisi*, 2 Ekim 1956.

bakımsız kaldığı halde bugün de Türkiye’de dünyanın olarak belirlemiştir.⁹⁵

1.5.2. Türkiye Köylü Partisi’nin Gayesi

TKP son yüzyıllardaki Türk tarihinin tabî bir neticesi olarak Türk milletinin ana kütesini teşkil eden köylünün çok geri ve refahtan adeta mahrum bir seviyede kaldığını, hatta bu geriliğin bizzat şehirli ve aydın kütlenin hızla gelişmesine mâni olan ana nedenlerin başında bulunduğunu kabul etmektedir. Bu nedenle TKP, köylüler başta olmak üzere bütün çalışan vatandaşları ve ailelerini kültürde, teknikte, refahta ileri bir yeni hayata kavuşturup söz ve mevki sahibi yaparak Türk milletini dışardan, içerden gelecek her türlü tehlike ve taarruzlara karşı koyabilen, sağlam bünyeli bir millet birliği haline getirmek ve böylece umumî emniyet ve refahı sağlamak maksadıyla kurulmuştur.⁹⁶

1.5.3. Türkiye Köylü Partisi Prensipleri

1952 yılında yayınlanan Gaye-Prensipler isimli kitapçıkta TKP 26 adet prensip belirlemiştir. Birinci maddede Türkiye’yi kısa zamanda her bakımdan geri kalmış bir ülke olmaktan kurtarmak istediklerini bildirmişlerdir. Diğer maddeler ise bunun gerçekleştirilmesi için yapılacak hamleler ile ilgilidir.

2., 3. ve 4. maddeler rejim ile alakalıdır. Cumhuriyet rejimini kuvvetlendirecek yeni bir anayasanın hazırlanması teklif edilmektedir. Kanunların anayasa ile kontrolünü sağlayacak bağımsız bir Anayasa Mahkemesi’nin kurulması istenilmektedir. Anayasa Mahkemesi 1958 yılında yayınlanan yeni tüzük Anayasa Yüksek Divanı olarak değiştirilmiştir. Cumhuriyet ile başlanılan inkılâp hareketlerinin korunması ve hayatın icaplarına göre ıslah çalışmalarının devamını istemektedirler.

Partinin laiklik görüşü prensipler kısmının 5. maddesidir. TKP laikliği din düşmanlığı şeklinde görmemektedir. Din ve vicdan hürriyetini öteki ana haklar gibi insanlığın mukaddes haklarından biri olarak saymaktadır. Dinin bir vicdan konusu olarak siyasetten ayrı tutulması prensibini kabul etmektedir.

7, 8, 10, 11, 19, 20, 21, 22 ve 23. maddeler Türk köylüsünü ve Türkiye’nin kalkınmasına yönelik konuları içermektedir. Türk köylüsünü ve köyleri kalkındıracak ziraat reformları yapılması gerektiği, bunun yanında sanayileşmeye de

⁹⁵ “Partimizin Âlemi - Çift Başak”, *TKP Teşkilat Gazetesi Özel Sayısı*, 19 Mayıs 1955.

⁹⁶ TKP, a.g.e.,s. 3.

ağırlık verilmesi gerektiği, sanayileşmenin plânlı bir şekilde olması gerektiği dile getirilmektedir. Köy, bucak, Belediye ve il idarelerinin yetki sahalarını genişletmek ve merkeze bağıllığın azaltılması istenilmektedir.

23 ve 24. maddelerde devletin ticaretteki yeri belirtilmiştir. Devletin yalnız ağır sanayide olması gerektiği, diğer sanayi kollarının serbest teşebbüse bırakılması gerektiği, hatta bu sanayi kollarında çalışanların şirketler ortak olabileceği önerilmektedir.

25. maddede Türk ordusunun her türlü iç ve dış siyasetin tesirlerinden uzak tutulması gerektiği istenilmektedir.⁹⁷

1.5.4. Türkiye Köylü Partisi Programı

Parti programının ilk 13 maddesi hukuk ve adalet işleri ile ilgilidir. TKP anayasada değişiklik yaparak cumhuriyet rejimini tamamlayacak, kuvvetlendirecek hamlelerin yapılmasını istemektedir. Anayasaya aykırı kanunların çıkmasını önlemek için Anayasa Mahkemesi kurulmasını önermektedir. Meclis yapısının değiştirilerek Milletvekili ve Ayan Meclisi olmak üzere iki meclisli yapıya geçilmesi istenilmektedir. Devlet teşkilatında da yenilikler yapıp Milletvekilleri Meclisi'ne katılacak Millî Emniyet Konseyi, İctimaî ve İktisadî Konsey, Dinler Konseyi ve Yüksek Seçim Mahkemesi kurumlarının kurulmasını istemektedirler. Her 60.000 nüfusa bir milletvekili, her 200.000 nüfusa bir ayan üyesi seçilmesi esas alınmaktadır. Çoğunluk sistemi ve seçim çevrelerinin küçültülmesi kabul edilmektedir. Seçmen yaşının 18; seçilenlerin ise il ve Belediye meclislerinde 25, Milletvekilleri Meclisi'nde 30, Ayan Meclisi'nde 50 olması önerilmektedir.

14 ile 17. maddeler partinin dini görüşlerini yansıtmaktadır. TKP din konusunda, dinin devlet işlerine ve siyasete karıştırılmamasını esas almaktadır. Din ve vicdan hürriyetini zedeleyen veya tahtit eden her türlü devlet müdahalesini istememektedirler. Laikliği din düşmanı şeklinde görmemektedirler. TKP laikliği devlet ve Hükûmet işlerinde kanunların yalnız millet ihtiyaçlarına ve ilmin esaslarına göre hazırlanmasını, tatbik edilmesini sağlayan bir zihniyet olarak kabul etmektedir. Ayrıca sağlığa, ahlâka, adaba aykırı olmamak amme sükûnunu bozmamak, kanun çevresi içinde kalmak şartıyla, bütün dinî toplantıların, merasimin serbest olmasını tabii haklardan saymaktadır.

⁹⁷ TKP, a.g.e., s. 3-6.

18 ile 29. maddeler iktisadî konular ile ilgilidir. TKP, millî güvenliği koruyacak, millî savunmayı, millî refahı sağlayacak temel unsur olarak ekonomiyi görmektedir. Bu noktadan hareketle Türk milletinin satın alma gücünü arttıracak, mümkün olan en yüksek cihan seviyesine ulaşmasını sağlayacak, vatandaşlar arasında servetin bölünme ve toplanmasını düzenleyecek bir iktisat sistemini kurmak partinin ekonomik görüşünün temelini oluşturmaktadır.

30 ile 38. maddeler ziraat ile ilgili görüşlerini yansıtmaktadır. Ziraat konusunda köylünün durumunu düzeltecek bir ziraat reformunu tavsiye etmektedir. Köylünün tarım üretimini arttıracak tedbirlerin alınmasını Türkiye'nin geleceği için önemli görmektedir.

TKP Türkiye'nin yükselme ve kalkınmasında aile yuvasının en esaslı temel olduğuna inanmaktadır. Bu konuda 42. maddede şöyle yazılmaktadır: “Memleketimizin yükselme ve kalkınmasında aile yuvasının en esaslı temel olduğuna inanıyoruz. Her aile bir ev sahibi olmalı bu suretle sağlığını, ahlâkını, kültürünü, hürriyetini teminat altına almalıdır. İnşaata yapılacak yatırımların tercihan az gelirlili aile yuvalarına olmasına taraftarız. Bu maksatla kat mülkiyetinin kabulünü lüzumlu buluyoruz. Köylerden başlayarak bütün kasabalarımızın, şehirlerimizin kendi bölge hususiyetlerine göre yapılacak sıhhî, iktisadî plânlara dayanan imarlarını esas tutacağız. Yetkili dairelerce tasdik edilmiş plânlar üzerinde sonradan, şahsî veya siyasî nedenlerle, tadilat yapılmasını önleyeceğiz.”

Madde 44-56 arası partinin eğitim görüşlerinin yansıtmaktadır. Maarif sisteminin millî terbiye ve memleket ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Bu noktada ilköğretim 7 yıla çıkarılacak, ortaokullar tasfiye edilip yerlerine, muhtelif bölgelerimizin ihtiyaçlarına uygun program ve tatbikatı iş hayatını hazırlayacak, kız ve erkekler için ayrı, yatılı, yatısız mektepler ve kurslar açılacaktır. TKP tüzüğüne göre Köy Enstitüleri yerine yeni esaslara uygun programla yatılı Bölge Teknik Mektepleri kurulacaktır. Mevcut sanat mektep ve enstitüleri de Yüksek Teknik İhtisas Mektepleri haline getirilecektir.

TKP 75. maddede Türkiye'de merkeziyetçi rejime fiilen nihayet verilmesini istemektedir. Milletçe kalkınmanın Belediye, bucak, il ve köy meclislerinin idarî salâhiyetleri ve malî imkânlarını arttırmaktan geçtiğine inanmaktadır.⁹⁸

⁹⁸ TKP, a.g.e., s. 27-44.

1.6. Türkiye Köylü Partisi'nin Kongreleri

1952-1958 yılları arasında Türk siyasî hayatında yer alan TKP toplamda 5 olağan, 1 de olağanüstü kongre toplamıştır.

1.6.1. Türkiye Köylü Partisi'nin Birinci Olağan Kongresi

TKP'nin ilk büyük kongresi 26 Ekim 1952 günü Ankara - Gar Gazinosu'nda yapılmıştır.⁹⁹ Kongre başkanlığına İstanbul İl Başkanı Ali Nevruz Tuksavul seçilmiştir. Kongreye Muş, Aksaray, Seyhan, İstanbul, Kastamonu, Çanakkale, İçel teşkilatları katılmıştır. Basında TKP kongresi için; “Kongreye 45-50 delege katılmıştır. Parti mümessilleriyle basın mensuplarından dışında dinleyici sayısı azdı. Toplantı şimdiye kadar görülen kongrelerin hemen hemen en sakiniydi.”¹⁰⁰ değerlendirmesi yapıldığı görülmektedir.

Birinci kongrenin genel havası memleketin içinde bulunduğu durum üzerine olmuştur. Söz alan konuşmacılar partinin çalışma tarzı ve iktidar partisinin icraatı üzerine durmuşlar ve şiddetle tenkit etmişlerdir. Konuşmalar öğleden sonra saat 14.00'dan geç vakitlere kadar devam etmiş ve delegeler ile dinleyiciler tarafından ilgiyle izlenmiştir.¹⁰¹ Konuşmacılar daha çok gerek eski ve gerekse yeni iktidarın memleket idaresinde gösterdiği ihmal ve aczi belirtmiş, özellikle de Türk köylüsünün asırlardan beri ihmal edilmiş olmasından dolayı milletin duçar olduğu zararları, felaketleri anlatmışlardır. Ayrıca delegelerden Seyfettin Önen işsizlik ve hayat pahalılığını önlemenin, partinin üzerinde en fazla durması gereken mesele olması gereğini dile getirmiş, işsizlik ve hayat pahalılığının nedenlerini şöyle açıklamıştır:

1-Plânsız ve hesapsız israflar

2-Devlet sanayi ve teşkilatının istenildiği gibi çalışmaması

3-Muhtelif ağır ve antidemokratik kanunlar

4-Çok ağır olan Belediye vergileri

5-Çok ağır olan nakil vasıtaları ve enerji ücretleri.

Kastamonu delegesi Muzaffer Ünsal toplanma nedenini “Bizler vatanımızın istikbalini köylerimizin ve köylülerimizin istikbali olarak telakki ettiğimiz içindir ki TKP'nin çatısı altında toplanmış bulunuyoruz.” diyerek

⁹⁹ S. Burçak, a.g.e., s. 57.

¹⁰⁰ “Köylü Parisi Kurultayı Toplandı”, *Cumhuriyet*, 28 Ekim 1952.

¹⁰¹ “DP İktidarı Tenkit Edildi”, *Ulus*, 28 Ekim 1952.

açıklamıştır.

Daha sonra kürsüye gelen Zühtü Zeren, “*DP’nin bugün takip ettiği hareket hattının vatandaşlarda bir şüphe yarattığını, öyle ki yeni bir seçim yapılsa Hükûmetin baskı yapıp yapmayacağını kati olarak kestirilemeyeceğini*” söylemiştir.

Seyhan delegelerinden Sadık Çavuş da Seyhan köylülerinin şikâyetlerinden bahsetmiştir. Köylülerin Ankara’ya gideceğini öğrenince kendisine anlatılanları dinleyen Sadık Çavuş köylüye verilen kredinin ne şekilde verildiğini şiir kıtalarında dillendirmiştir:

“Bana şöyle dediler:

Nedir bu çektiklerimiz

Banka kapılarında

Gözyaşı döktüklerimiz”

Çanakkale milletvekili Süreyya Endik: “*Bugün Türk köylüsünü kalkındırıldığını iddia eden DP iktidarı zamanında köylü aç, sefil, perişandır. Ne yazık ki milletin büyük ekseriyetle başa geçirdiği DP bugün eski iktidarın devrini çoktan aratmaktadır. DP bugün, dün, 14 Mayıs için mücadele eden samimî mücahitlerin partisi olmaktan çıkmıştır. Hangi iktidar devrinde olursa olsun, kavuk sallamayı adet edinen insanlar DP’yi dejenere etmişlerdir. Bugün demokrasi davasına bağlı olmadığını her hareketiyle ispat eden Adnan Menderes, demokrat olarak vasıflandırılmaz. DP kanunları çiğnemeyi adet edinmiştir. Kore kararı gibi bir harp kararı için bile Büyük Millet Meclisi’ne müracaat edilmemiş, milletin mümessillerinden teşekkül eden heyet, vatandaşları cepheye gönderen bir karar bahis mevzuu iken, kaale alınmamıştır. Biz Kore kararına muhalif değiliz. Bu memlekette kanunsuz hareketlerin ortadan kalkmasını istiyoruz.*” demiştir. Seyhan milletvekili Cezmi Türk de TKP’nin çalışma metotlarının nasıl olması gerektiğini açıklamıştır. Ayrıca köyü kalkındırmak için her şeyden önce onu tanımak lazım geldiğini ve onun tecrübelerinden istifade etmek gerektiğini belirtmiştir.¹⁰²

Genel Başkanın konuşmasından sonra Tahsin Demiray kürsüye gelerek Merkez İdare Kurulu’nun raporunu okumuştur.¹⁰³ TKP kongresinin toplandığı 26 Ekim günü kongre adına Zafer Abidesi’ne çelenk konulmuştur. Kongreye CHP

¹⁰² “DP İktidarı Tenkit Edildi“, *Ulus*, 28 Ekim 1952.

¹⁰³ “Köylü Partililerin İlk Kongresi“, *Ulus*, 29 Ekim 1952.

Genel Başkanı İsmet İnönü de katılmıştır.¹⁰⁴

Remzi Oğuz Arık'ın konuşması derin bir sessizlik içinde dinlenilmiş ve başkanın nutku dakikalarca alkışlanmıştır. TKP'nin Birinci Kongresi'nde Remzi Oğuz Arık siyasî bir partinin kuruluşunun zorluklarından bahsetmiştir. Memleketin özellikle de köylünün durumundan bahsettikten sonra Hükûmetin politikalarına değinmiştir. Hükûmetin Kore savaşına katılma kararı almasını doğru bulduğunu belirttiikten sonra parti üyelerine hitaben yaptığı konuşmada:

“Dostlarım; TKP, dertlerimizin tarihi seyrini görmüş, anlamıştır. Asırlardır kökleşen terakkiler var. Bunlar kolayca kalkmıyor. Maarif, idare hayatı, iktidardan gelen imkân ve imkânsızlıklardır ki, köy ve köylüyü çemberlemiştir. O çemberi kırmak kolay olmuyor. Köylü partisi, her sahada bu çemberi kırmak azmindedir. Programı odur. Bu programın çevresinde yeni bir fikir, harekât hayatı yaratmak suretiyle memlekette geniş bir köycülük hareketi yaratmak azmindedir. Parti olarak çalışma sahasında sizlere söyleyeceğim şudur: TKP’ni meydana getirenler çevremizde kaynaşan eski, bütün değerini kaybetmiş parti metotlarından sıyrılız!.. Bu devletin insanını devlete ve kanuna rağmen bölen, bu memlekette köylere kadar nefreti, ayrılığı götürecektir istinat sathımızı yıkan parti anlayışından kaçınınız!.. TKP, teşkilatını, kongrelerini ilçelerden başlatması nedensiz değildir. Köyde teneffüs edilmez hale gelen havayı ağırlaştırmak istemiyoruz. İlk verdiğimiz söze sadığız. Bu memlekette nazım bir hayır ve kontrol kuvveti olarak devam edeceğiz. Sizlerin himmeti, milletimizin anlayış ve Allah'ın yardımı ile memleketin emrinde, sükûnetli, kendisine güvenilir bir emniyetle gelişmemize memleketimiz ve bütün medenî dünya şahit olacaktır.” değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁰⁵

Konuşmaların ardından seçimlere geçilmiştir. Remzi Oğuz Arık Genel Başkanlığa seçilmiştir. Remzi Oğuz Arık seçimin ardından tekrar kürsüye çıkarak bir teşekkür konuşması yapmıştır.

TKP'nin kongresi 28 Ekim günü sona ermiştir. Bu arada DP'de parti içi sıkıntılar devam etmekteydi. İşte böyle bir ortamda, 18 Mayıs 1953'te DP'den ayrılan Çankırı Milletvekilleri Kazım Arar ve Kemal Atakurt TKP'ye katılmıştır.¹⁰⁶

¹⁰⁴ TKP Teşkilat Gazetesi, S: 4, Ekim 1952.

¹⁰⁵ TKP Teşkilat Gazetesi, S: 6, Mayıs 1953.

¹⁰⁶ TKP Teşkilat Gazetesi, S: 6, Mayıs 1953.

1.6.2. Türkiye Köylü Partisi'nin İkinci Olağan Kongresi

TKP'nin İkinci Büyük Olağan Kongresi 31 Ekim 1953 günü Ankara Esenpark Gazinosu'nda yapılmıştır. Kongreye 85 delege iştirak etmiştir. Kongre başkanlığına Ali Galib Avşar seçilmiştir.¹⁰⁷

Kongre genel başkanın açılış nutku ile başlamıştır. Genel Başkan Remzi Oğuz Arık konuşmasının ilk kısmında birinci kongreden bu yana memleket idaresi hakkında konuşmuştur. Konuşmasının özetini vereceğimiz metin, 1952 yılından 1953 yılına kadar gelişen olaylar hakkında TKP'nin görüşünü yansıtmaktadır:

“Memleketimizin, geçen kongremizden beri, idaresi nasıldır? Kısaca yanıt verelim: Geçen yıl nerede bırakmışsak orada beklemektedir. Bu duruş, devrimizde gerileme diye tercüme olunabilir. 1950'den önceki tek partili, totaliter rejimi yıkıp tamamıyla tersi olan çok partili, demokratça bir hukuk, bir manevi güven rejimi kurmak hasretiyle iş başına gelenlerin bu duraklamaya neden olduğunu düşünmek cidden kahredicidir. Bu duraklamanın delilleri nelerdir? Bizim görüşümüze göre ilk ve baş delil bütün iç meselelerdeki sevinmemizin veya endişemizin, bir veya birkaç insanın elinde bulunuşudur. İkinci delil idaredeki zihniyettir. Bizim görüşümüze göre iktidarda bulunan dostlarımızın bu memleketi yalnız kendilerinin zannetmeleridir. Bu memleketi kendilerinden başka seven yoktur, sanmalarıdır. Dün tek parti, totaliter parti iktidarı böyle düşünüyordu. Karşısındakiler hele karşılık vermeye, savunmaya kalksınlar, psikopat, dejenere, demagog, tedhişçi, ırkçı, turancı, mürteci, Atatürk düşmanı, inkılâp düşmanı gibi çok ağır tecavüzler hazırды. Mecliste, itiraz ve tenkitte bulunan muhalif mebusa sıra kapakları vurulmak, yuhalar çekilmek, “in!” diye haykırmak ve tokat atmak olağan şeylerdendi. Kürsüde düşündüğünü hakaret ve tehdit görmeksizin rahatça, sonuna kadar anlatmak bir mucize, bir kahramanlık işi idi. Kabul buyurunuz ki durum bugün aynen böyledir. İdarenin zihniyetine başka bir delil ve ölçü kanunlardır. Bilirsiniz ki kanunlar hayatımızdaki zihniyetimizden doğar; hayatımızı, hatta zihniyetimizi düzene korlar. Eldeki kanunların hemen hepsi, eski, tek ve totaliter parti hayatının, zihniyetinin eseridir. Başta anayasa böyledir, Meclis'in iç tüzüğü böyledir, seçim kanunu böyledir. Yani, değişmesi son derece lazım, hatta siyasî hayatımızın sağlığı bakımından şart iken,

¹⁰⁷ “Köylü Partisi Kongresi Dün Açıldı”, Cumhuriyet, 31 Ekim 1953.

oldukları gibi bırakılmışlardır. Siyasî hayatımızın kefilisi olan bazı kanunlarımız ise tek ve totaliter parti devrindekinden de ağır hale konmuştur. Basın yayın hakkındaki hükümler böyledir. Resmi ilana ait hükümler ve tatbikatı böyledir. Memurlar hakkındaki Emeklilik Kanunu'nun yeni hükümleri böyledir. Üniversiteler Kanunu'ndaki tali hükmü böyledir. Çıkarılan bazı yeni kanunların siyasî hayatımızda oynamaya başladığı rol ise, memleketimizde birçok aydınları siyasî hayata veda ettirecek manada ve ağırlıktadır. Büyük Meclis'te muhalif, muhalif olarak çalışma, meydan muharebesi kazanma kadar çetin olmuştur. İç tüzüğün eksigi yüzünden neticeli konuşmalara pek seyrek olarak erebilmişizdir. Son derece müspet, yapıcı, uyarıcı bir muhalefetin örneğini vermek istememize rağmen milletimizin hayatını altüst eden birçok kanunların hatta tenkidini yapacak vakit ve fırsat bulamamışızdır.”

Bu yıllarda ülkedeki gelişmeler artık yerini yavaş yavaş duraklamaya hatta gerilemeye başlamıştır. Böyle bir ortamda seçimler için yapılan hamleler Remzi Oğuz Arık'ın dikkatini çeken bir diğer konu olmuştur:

“Şurasını açıkça belirtelim. Bir Hükûmetten, üç sene içinde, tamamıyla ihmal edilmiş bir vatani cennete çevirmesi beklenemez. Fakat bir iktidardan daima, her dakika beklenecek şey: Güvendir, hürriyettir, adalettir. Bir vatani cennete çevirmesi için ona istediği mühlet verilmelidir. Mühlet verilmeyecek şey: Hükûmetin, güveni, hürriyet, adaleti ve bunların inanını sağlamasıdır. Çünkü bunlar yoksa vatan, sadece bir topraktır, o kadar! İktidardaki dostlarımıza yöneliyor ve şunları beklediğimizi söylüyoruz: İşleri, artık seçim endişelerinin açısından görüp düzenleme yerine, millet meselelerini o milletle münasebet bakımından ele alınız. Nihayet onlardan bu idare ve zihniyet alanında son ricamız şudur: Türkiye'mizin kaderine el koyan memleket çocukları, yapılması vazife olan şeylerle kendilerini avutmasınlar. Her gün kendi kendilerine sorsunlar: Türkiye'yi, Türk halkını kendi kendini idarede nereye kadar ilerlettik? Bu büyük millete bu vatanda yaşamayı ne dereceye kadar kolaylaştırdık? Bu yurttaki yaşamının bir saadet olmasını ne dereceye kadar sağladık? Kendi kendine bu soruları soranlarda zihniyet inkılabı başlamış demektir.”

Türkiye'deki ilerleyen tüm olumsuzluklara rağmen umutsuzluğa kapılmamak gerektiğini söyleyip ruhları aydınlatan şu üç faktörü dile getirmiştir:

“1)Bu imkânlardan birisi coğrafyadır.

2)Türkiye ’mizin halkı, bizim coğrafyamızı tamamlayan ve şu kara toprağı vatanımız yapan ikinci büyük imkânımızdır.

3)Bize teselli veren üçüncü imkân TKP ’nin varlığıdır.”

TKP kurulduktan itibaren sürekli bir saldırı ve baskı altında kalmıştır. Bu saldırı ve baskılara karşılık olarak TKP Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık:

“Partimiz aleyhinde söylenen ve söylenecek sözleri, şu prensiple karşılayacağız: Muarızlara saygı, kayıtsızlara merhamet! Biz ne yaptığını, ne yapacağını bilenlerin vicdan emniyeti ve sonsuz cesareti ile yepyeni bir davayı muzaffer kılmaya koşan vazife ve vatan çocuklarıyız.” karşılığını vermiştir. Kongreye genel başkanın konuşmasından sonra ara verilmiş, Atatürk’ün kabri ziyaret edilerek, çelenk bırakılmıştır. Çalışma raporu ve malî rapor okunduktan sonra kongrenin ilk günü böylece son bulmuştur.¹⁰⁸

Kongrenin ikinci günü Cezmi Türk bir konuşma yapmıştır. CHP ve DP’den Kasım Gülek ve Menderes’i eleştirmiş, “Bu memleketin mukadderatı iki partinin tahterevallisine, iki kolejlinin el topu oyununa bırakılamaz.” demiştir. Cezmi Türk, Türk tarımının ve Türk köylüsünün durumuna da değinmiştir. Üretimin artması konusuna değinerek, üretimle birlikte tüketimin de artmasını, asıl üretim artışının buğdayda olmasının gerektiğini, zira bugün Türkiye’de mevcut 40 bin köyden 18 bininin halâ buğday ekmeğinden mahrum yaşadığını söylemiştir.¹⁰⁹ Cezmi Türk ayrıca MP’ni tek namuslu muhalefet diye vasıflandırıp uzun uzun överek Osman Bölükbaşı’nın ideal politikacı olarak göstermiştir. Ülkenin ancak Bölükbaşı gibi devlet adamlarına kavuştuğu zaman kalkınabileceğini belirtmiştir.¹¹⁰

Cezmi Türk’ten sonra Çanakkale milletvekili Süreyya Endik DP’yi İnönü’nün ısmarladığı bir parti olarak tavsif etmiştir ve “Sipariş üzerine kurulan bu partiden memleket zerre kadar fayda gelmeyecektir. DP ileri gelenleri CHP mektebinden yetişmişlerdir. Hem o kadar iyi yetişmişlerdir ki, hocalarına bile külah giydirmişlerdir” değerlendirmesini yapmıştır. Yapılan seçim sonucunda genel başkanlığa yeniden Remzi Oğuz Arık seçilmiştir.¹¹¹

¹⁰⁸ “Köylü Partisi Kongresi Dün Açıldı”, *Cumhuriyet*, 31 Ekim 1953.

¹⁰⁹ “Türkiye Köylü Partisinin Kongresi”, *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1953.

¹¹⁰ “Köylü Partisi”, *Milliyet*, 1 Kasım 1953.

¹¹¹ “Türkiye Köylü Partisinin Kongresi”, *Cumhuriyet*, 1 Kasım 1953.

1.6.3. Türkiye Köylü Partisi'nin Üçüncü Olağan Kongresi

23 Ekim 1954'de başlayan Üçüncü Kongre parti genel merkezinde yapılmıştır. Kongreye 35 delege katılmış, başkanlığına ise avukat Kamil Tekerek getirilmiştir.¹¹² Fahri Başkan Ethem Menemencioğlu'nun açılış nutkunda;

“TKP'nin bu üçüncü kongresini açmak şerefi, yaşını dolayısıyla, bana teveccüh ediyor. Bu vazifeyi yaparken, medeniyet camiası içinde en kavi sulh ve nizam unsuru olan milletimizin kıymetli bir evladını huzurunuzda bir kere daha anmayı bir borç biliyorum. Kaderin feci bir cilvesiyle aramızdan ebediyen ayrılmış olan sevgili reisimiz, Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık'ın bu yüksek seciyeli, demokrat ruhlu ilim adamının hatırasını taziz için hepinizi bir dakika sükûta davet ediyorum.” değerlendirmesinde bulunmuştur.¹¹³

Kongrede partinin atalete doğru gidildiği yönünde itirazlar olmuştur. Bunun üzerine Cezmi Türk, mevcut kanunlar karşısında konuşmanın imkânsızlığından bahsederek sözlerini çok heyecanlı bir ifade ile şöyle bitirmiştir:

*“Bir gün gelir bu memlekette sabah olursa, batılı manada bir beyaz demokrasi devrini idrak imkânını bulabilirsek işte o zaman bizim de söyleyecek çok şeyimiz vardır. İtham edecek çok şeyimiz vardır, ispat edecek çok şeyimiz vardır.”*¹¹⁴

Kongrenin ana konularından biri Remzi Oğuz Arık'ın vefatına neden olan tayyare kazası raporunun tatminkâr olmadığı, diğeri ise parti genel merkezinin İstanbul'a nakli konusu olmuştur. Ayrıca delegeler parti genel merkezinin tekrar Ankara'ya naklini istemişlerdir.¹¹⁵ Ama bu istekleri sonuçsuz kalmıştır

Kongrede Tahsin Demiray Genel Başkanlığa seçilmiştir. Merkez İdare Kurulu üyeliklerine Refik İsfendiyar, Kazım Arar, Rıfat Serdaroğlu, Cezmi Türk, Nazmi Oktay, A. Rıza Güç, Salahattin Humbaracıbaşı, Muhtar Yazır, O. Nuri Gürler, Mihriban İlder, Kemal Üzel, Salahaddin Güncan, Receb Çakar, Süreyya Endik ve Asaf İlbay seçilmiştir. Yüksek Hakem Heyeti üyeliğine, A. Nevruz Tuksavul, Muzaffer Ünsal, Hamdiye Esemeli, Aliye Türkan, Hasibe Menemencioğlu ve

¹¹² “Köylü Partisi Kongresi”, *Cumhuriyet*, 24 Ekim 1954.

¹¹³ “Köylü Partisi Kongresi”, *Cumhuriyet*, 24 Ekim 1954.

¹¹⁴ “Köylü Partisi Kongresi”, *Cumhuriyet*, 24 Ekim 1954.

¹¹⁵ “Köylü Partisi Kongresi Dün 30 Kişi ile Toplandı”, *Milliyet*, 24 Ekim 1954.

Kemal Urganç getirilmiştir. Mehmet Dinç, Kasım Terleksiz ve Nizameddin Barıman Merkez Malî Murakabe Komisyonu üyeliklerine seçilmişlerdir. Teşkilat Yardımcı Başkanlığına Refik İsfendiyar, Propaganda Yardımcı Başkanlığına Cezmi Türk, Umumi Muhasipliğe A. Rıza Güç, Umumî Kâtipliğe ise Muhtar Yazır seçilmişlerdir. Tahsin Demiray genel başkan seçildikten sonra bir konuşma yapmış, Üçüncü Olağan Kongre de böylece son bulmuştur.¹¹⁶

TKP'nin Üçüncü Büyük Olağan Kongresi'nde genel merkezin Ankara'dan İstanbul'a geçilmesi kararı alınmıştır. Kasım'da bu karar uygulanmış ve TKP genel merkezi Ankara'dan İstanbul'a alınmıştır. Genel merkezin İstanbul'a alınma nedeni Ankara'nın tamamen orijinal bir memur ve talebe şehri olmasıydı. Siyasî partilerin gelişip kökleşebileceği tabii muhitler ise normal bünyeli büyük şehirler olduğundan genel merkez İstanbul'a taşınmıştır.¹¹⁷ TKP genel merkezinin yeri daha sonra parti içerisinde tartışılmış ancak herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

1.6.4. Türkiye Köylü Partisi Dördüncü Olağan Kongresi

TKP Dördüncü Olağan Kongresi 3 Aralık 1955'de İstanbul Bulvar Saray Salonu'nda yapılmıştır.¹¹⁸ Kongre başkanlığına Kamil Tekerek seçilmiştir.¹¹⁹ Genel başkan Tahsin Demiray iki buçuk saat süren uzun bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında partinin kuruluş sürecine ve parti programının hazırlık aşamasına değinmiştir. TKP'nin görevlerinden de bahseden Demiray bugünün vazifesini şöyle açıklamıştır:

“Bütün hedeflerin mihveri, milletimizin halâsıdır. Geçen defa dış düşmanlarla vuruşarak coğrafyamızı halâs eylemiştik. Bu defa makus ve zebun talih ile asırlık menfi kuvvetler ve materyalizm ile savaşılarak milletçe halâs olmaya gayret edeceğiz. Ve ancak o zaman otuz beş yıldan beri kurtulmuş olan coğrafya, kelimenin hakiki manasıyla vatan olacaktır. Bugün hayatta bulunan yetmiş ve mesuliyet olgunluğuna erişmiş Türk neslinin vazifesi budur ve vazife saati çalmış bulunmaktadır.”

Demiray, Hükûmetin çok güçlü olduğunu, Türkiye'de her şeyin Hükûmetin elinde olduğunu söyleyerek mevcut demokrasi ve anayasayı eleştirmiştir;

¹¹⁶ E. Tuncer, a.g.e., s. 23.

¹¹⁷ Tahsin Demiray, *4. Olağan Kongre Konuşması*, 3 Aralık 1955.

¹¹⁸ “Köylü Partisi Genel Kongresi Dün Toplandı”, *Milliyet*, 4 Aralık 1955.

¹¹⁹ “Köylü Partisi Dördüncü Kongresi Dün Açıldı”, *Cumhuriyet*, 4 Aralık 1955.

“Türkiye’de her şey milletin değil, Hükûmetin elindedir. Buna maddî bir misal verelim:

Bugün yürürlükte bulunan 4648 sayılı kanun 1944 yılı Ağustos ayında neşredilmiştir. Buna göre Hükûmet halkın ve köylünün istihsal, çalışma, istihlak, satış ve mübadele hürriyetlerini istediği zaman tahdit ve hatta yasak edebilir. Çiftçilik yapanların ekim işlerine, hayvan mevcuduna el koyabilir. Arazi işletmelerine bilhassa 80 dönümden yukarı olanlara hâkim olabilir. Zirai iş mükellefiyeti koyabilir. Sanayi mamullerine el koyar. Her nevi madde ve malzemeye el koyar. Madenlere müdahale eder.

Mesela köylü arazisinin yarısına hububat ekmezse 2.500 liraya kadar ceza verir ve altı aya kadar hapis olunabilir. Bu maddelerle Hükûmet, vatandaşların her sahadaki gazetecilik dâhil olmak üzere, her meslekteki işlerini bir günde altüst edebilir. İstikrar bırakmaz. İstihsalden istihlake kadar her işe, güce, mahsule, mala, mülke, kâra, kazanca bir Bakanlar Kurulu kararı tasarruf ve müdahale eder. Hatta bu salahiyet tek bir bakanlığa da verilmekte, işler öyle yürütülmektedir. Devlet malına, mülküne, parasına olduğu gibi, milletin canına, varına, yoğuna bütün haklarına ve hürriyetlerine hâkim ve hükümdar olan da Hükûmettir. Bugün seçim tarihlerinin tespiti dahi Hükûmetin elinde ve emrindedir. Diğer taraftan Başbakanlar dâhil, bütün bakanların vazife, mesuliyet ve salahiyetlerini gösteren ve anayasamızda çıkarılacağı sarahaten zikredildiği halde şimdiye kadar bir türlü neşredilemeyen hususi kanun da mevcut olmadığı için, bu anormal ve fevkalâde salahiyetler karşılığı olacak müeyyideler ve mesuliyetler de yoktur. Arkadaşlar! Açıkça görülüyor ki bütün bu şartlar altında, yani mesuliyetsiz salahiyetlerle memleketin her şeyine icra şahsiyetlerinin hâkim olduğu bir memlekette, her bakımdan tahkim edilmiş sıkı bir merkezîyetçi, ağır bir bürokrat, yığıncı, şefçi rejim içinde demokrasi müesseselerinin ve demokratik hayat ve nizamın kurulup işleyebilmesi, yaşayabilmesi mümkün olamayacağı ve demokrasi adına yapılan her şeyin birer şekilden, garip formalitelerden ibaret kalacağı izahtan varestedir.” değerlendirmesinde bulunmuştur.

Kongrenin dilekler bölümünde, Ayvalıklı bir delege partiye gelir temini maksadıyla İstanbul’da deve güreşleri tertip edilmesini teklif etmiştir. Kongre parti yönetiminde bir değişikliğe gidilmeden Tahsin Demiray’ın ülkenin içinde

bulunduğu durumun değerlendirilmesini içeren konuşmasıyla 5 Aralık 1955’de sona ermiştir.¹²⁰

1.6.5. Türkiye Köylü Partisi’nin Beşinci Olağan Kongresi

TKP Beşinci Olağan Kongresi 1 Aralık 1957 Pazar günü İstanbul Fatih’te Akdeniz Caddesi Kamer Salonunda yapılmıştır. Kongreye Ağrı, Diyarbakır, Muş, Adana, Maraş, Niğde, Konya, İzmir, Çanakkale, Eskişehir ve Ankara’dan gelen 164 delege katılmıştır. Kongre başkanlığına Seyhan delegelerinden Avukat Kamil Tekerek seçilmiştir. Kongreye, Genel Başkan Tahsin Demiray’ın açılış konuşması ile başlanmıştır. Genel Başkan Tahsin Demiray 2 saat süren bir konuşma yapmıştır. TKP genel başkanı Demiray konuşmasında Köycülere ve Türkçülere bir çağrıda bulunmuştur:

“Türk milleti, tarihin bir aralık devrini yaşamaktadır. Rejim olarak, Cumhuriyet ilan edilmiş, fakat hakiki manasıyla henüz kurulmamıştır. Tam ve hakiki manasıyla kurulabilmesi için de bu mülkün sahibi olan biz, efendisi tabirini kabul etmiyoruz. Oğuz Türklerinin, Türkmenlerin, Anadolu Türkünün, öz nüfusumuzun tamamı demek olan köylünün gelişip söz sahibi olmasından ve kendi kaderine kendisinin el koymasından başka bir çıkar yol yoktur. Türk olduğunu, Türk’ü sevdiğini ve Türk’ün yücelmesini gönülden istediğini söyleyen herkes bu davada düşünmeye ve kendi kafası içinde yaptığı muhakemeyi ve vardığı kararı ortaya koymaya mecburdur. Başını, gönlünü bu davaya çevirmeyenler ise bizden değildirler. Daha kat’i olarak ifade edelim: bugün, yaşı ve başı ve müktesebatı bakımından mesuliyet çağında bulunan, kafasında az çok düşünce kabiliyeti olan, eli erip gücü yetebilen her Türk bu davaya hizmete, bu yolda mücadeleye mecburdur. Bu mecburiyeti anlamazlıktan gelen her fert-aksine olarak-suçludur. Biz bu davayı yarım gönül, yarım el ile tutarsak onun gelişmesi yarım olmayacak fakat beklediğimiz neticeye bizi götürecek yol uzayacaktır. Yolun kısılması için hızlı hareket etmekten başka yapılacak bir şey yoktur. Bu uzun vadeli mücadelede ve bu davada, şahsen kendimiz için dünya nimetleri olmayacaktır. Nimetler, yetişmekte olan çocuklarımız ve asırlardır ıstıraplarından kurtulamayan milletimiz içindir. Bizler sadece mesuliyet çağında olan bir nesil ve millet ailesi

¹²⁰ “Köylü Partisi Genel Kongresi Dün Toplandı”, *Milliyet*, 4 Aralık 1955.

içinde babalık mevkiinde bulunan insanlar olarak sadece bir vazife hissine sahip bulunuyoruz. Bizler, tarihî bir mücadeleye hazırlanan millî kuvvetlerin bir tezahürü ve ilk fertleriyiz. Bizim kendi başımıza yapacağımız pek az şey vardır. Bu millî dava ancak milliyetçi Türkçü millet aydınlarının ciddi bir surette davranıp bir araya gelmeleri; üzerine ustalıkla ölü toprağı serilmiş olan milletin gözünü açması ve Türk evlatlarının birer, onar ve nihayet kabilelerle bu harekete katılmalarıyla mümkün olacaktır. Allah, memleket evlatlarını hidayet nuruna kavuştursun ve Türk milletini selamete eriştirsün.”

Genel başkanın konuşmasından sonra serbest konuşmalara geçilmiştir.¹²¹ Kongre sonunda Ethem Menemencioğlu fahrî başkan seçilmiştir. Tahsin Demiray başkanlığa, Teşkilat Başkanlığına Recep Çakar, Basın ve Propaganda Başkanlığına Muhtar Yazır, Umumî Muhasipliğe Refik İsfendiyar, Umumî Kâtipliğe Mustafa Aydın seçilmiştir. Merkez idare kurulu üyeliklerine Osman Nuri Gürler, Faiz Turhan, Selip Sarp, İhsan Önal, Mihriban İlter, Necdet Sinanoğlu, Galip Genç, Yalçın Dağlar, Mehmet Ali Günöz, Kemal Uzel ve Ekrem Yalçinkaya getirilmiştir. Yüksek Hakem Heyeti'ne Kemal Nükür, Nazım Oktay, Süleyman Çiloğlu, Rahmi Tanrıöver, Ali Rıza Füç, Şükrü Çiftçi ve Muammer Aksel, Malî Murakabe Komisyonluğu'na ise Sabri Genç, Cahit Ongelen ve Ekber Kutla seçilmelerinin ardından kongre sona ermiştir.¹²²

1.6.6. Türkiye Köylü Partisi'nin Olağanüstü Kongresi

TKP'nin olağanüstü kongresi CMP ile anlaşma sonunda 1 Kasım 1958'de yapılmıştır. Kongre Fatih'te bir düğün salonunda toplanmıştır.¹²³ Tahsin Demiray uzun bir konuşma yaparak CMP ile birleşme kararının gerekçesini partililere duyurmuştur:

“Benim aziz ideal arkadaşlarım; Büyük Kongre olarak da, karar saatine gelmiş bulunmaktayız. Şu anda, Türkiye Köylü Partililer olarak tarihi bir vazife ile baş başa bulunuyorsunuz. 7 yıl evvel (1952'de) millet hizmetine girerken tarih olarak 19 Mayıs'ı seçmiş olmamız nedensiz değildir. Türkiye'nin yeni bir 19 Mayıs'a muhtaç olduğunu derinden derine duyumu olan TKP'liler Meşrutiyet devriminin bu ellinci yıldönümünde bir millet birliğinin siyasî bir

¹²¹ “Köylü Partisi Büyük Kongresi Dün Toplandı”, *Cumhuriyet*, 1 Aralık 1957.

¹²² “Köylü Partisi Büyük Kongresi Dün Toplandı”, *Cumhuriyet*, 1 Aralık 1957

¹²³ “Köylü Partisi Kongresi Bugün Toplanıyor”, *Milliyet*, 1 Kasım 1958.

teşekkül olarak da Mukavemetçiler Cephesi'nin kurulması yolunda ilk ciddi ve kesin kararlı adımı sizler atacaksınız. Benim aziz ideal ve mukavemetçi arkadaşlarım tarihi kararınızı veriniz.”¹²⁴

Olağanüstü Kongre’de divan başkanlığına Kamil Tekerek seçilmiştir. Kongreye katılan delegelerin bir saatlik görüşmesi sonunda alınan bir kararla CMP ile birleşme kararı onaylanmıştır. Birleşme kararı kongre başkanlığına bir tebliğ ile bildirilmiştir:

“Bugün fevkalade kongresini toplayan TKP 16 Ekim’de neşir olunan tebliğdeki esaslara uygun olarak CMP ile birleşmeyi teminen iltihak kararı almıştır. Bu karar gereğince yarın genel merkezde gerekli formaliteler ikmal olunarak TKP’liler CMP içinde faaliyetlerine devam edecekler. Bu formalite bütün vilayetlerde ve kazalarda ve derneklerde yapılarak mallar da birleştirilecektir.”

Birleşme oylamasına katılan 44 delegeden 4’ü aleyhte oy kullanmıştır. Böylece TKP bütün mallarıyla CMP’ne iltihak etmiştir. Kongreyi 64 kişilik CMP grubu takip etmiştir. Kongrede delegeler yeni partinin adı konusunda teklifler yapmışlardır. Bunlardan birisi de Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi’dir.¹²⁵

3 Kasım günü Tahsin Demiray ve diğer üyeler büyük kongreye kadar CMP üyesi oldular. TKP merkezinde CMP’liler ile yapılan müşterek bir toplantıdan sonra binaya CMP bayrağı çekilmiştir.¹²⁶

Birleşme konusu CMP içinde huzursuzluk yaratmıştır. Parti Genel Sekreteri Osman Alişiroğlu ve Suphi Batur partinin yönetim biçiminden rahatsızlık duydukları gerekçesiyle partiden ayrılmışlardır.¹²⁷ 19 Kasım 1958’de CMP kongresi toplanmıştır. Bu tarihte TKP kendisini feshetmiştir. CMP kongresinin onayı ile CMP’nin adı CKMP olarak değiştirilmiştir.

Kongrede TKP genel başkanı da parti başkanlığına aday olmuştur. 1.375 delegeden sadece 602’sinin katıldığı seçimde Bölükbaşı 517 oy almıştır. Tahsin Demiray ise sadece 4 oy alabilmiştir. Başkanlığa seçilemeyen Tahsin Demiray Genel İdare Kurulu üyesi olarak partide görev almıştır. Parti fahrî genel başkanı da Tahsin Demiray ile birlikte Genel İdare Kurulu üyesi olmuştur.¹²⁸

¹²⁴ Tahsin Demiray, *TKP Olağanüstü kongresi Konuşması*, 1 Kasım 1958

¹²⁵ “TKP Dün Resmen CMP’ne İltihak Etti”, *Milliyet*, 2 Kasım 1958.

¹²⁶ “TKP Merkezine Dün CMP Bayrağı Çekildi”, *Milliyet*, 3 Kasım 1958.

¹²⁷ Deniz Bölükbaşı, *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası: Osman Bölükbaşı*, İstanbul, 2005, s. 259.

¹²⁸ E. Çaylak, a.g.e., s. 416.

Sadece eski amblemden farklı olarak terazinin ortasına köylüyü temsil eden, “K” harfi konulmuştur.¹²⁹ TKP’lilerin kongreye (Hür) Köylü Millet Partisi Program ve Tüzük Değişiklik Tasarısı olarak sunduğu tasarı, kongrede kabul edilmeyip, konunun yedi kişilik bir komisyon kurularak gelecek kongrede tabanın görüşlerinin de alındıktan sonra değerlendirileceği hükmüne varılmıştır.¹³⁰ TKP’nin istediği değişiklikler CMP kongresinde yerine getirilmeyince bazı TKP’liler istifa ettiler. Tahsin Demiray da Genel İdare Kurulu’ndan istifa etmiştir. CMP ve TKP’nin birleşmesi protokole uygun olarak gerçekleşmemiş olmuş ve CMP, TKP’ni bünyesine katarak CKMP adıyla mücadelesini sürdürmüştür.¹³¹ Parti Genel Başkanlığına da Osman Bölükbaşı seçilmiştir.¹³²

CMP’lilerin bu davranışı TKP’liler tarafından onay görmemiştir. Bu nedenle Tahsin Demiray 31 Aralık 1959’da basına; *“Geçen yıl, 16 Ekim günü birleşme kararımızı, şartlarıyla birlikte basın temsilcileri ile her iki partinin idarecileri önünde ilan ettiğimiz zaman iki gazeteci birden bana hitap ederek: ‘Siz partinizi daha evvel feshedeceğinize göre, ya CMP taahhütlerini yerine getirmezse ne yaparsınız?’ diye sormuşlardı. O zaman dondurucu bir tesir yapan fakat bir iki nükte ile geçirtilen bu soru, maalesef, bugün bütün ciddiyet ve vahametiyle bir vakta olarak karşımıza dikilmiş bulunmaktadır.”* şeklinde açıklama yapmıştır.¹³³

1.7. Türkiye Köylü Partisi’den CKMP’ye

1.7.1. Türkiye Köylü Partisi’nin, CMP ve HP ile Görüşmeler

Bu bölümde üç partinin görüşmelerini vermeden önce HP hakkında bilgi vermek gerekir.

DP içerisinde bastırılmaya çalışılan muhalif hareketler 1954 seçimlerinden sonra tekrar gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. İl ve ilçe kongrelerinde bu muhalif gruplar kendini göstermiştir. 3 Mayıs 1955’te yapılan Adana il ve Eminönü ilçe kongrelerinde karışıklıklar çıkmıştır. 12 Ekim 1955’te Meclis Başkanlığı’na bir önerge veren DP’li 19 milletvekili, Türk Ceza Kanunu’nun ispat hakkına olanak sağlayacak biçimde değiştirilmesini istemişlerdir. Genel İdare Kurulu baskı yaparak

¹²⁹ Süleyman İnan, “Demokrat Parti Dönemi”, Editör: Süleyman İnan, Ercan Haytoğlu, *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, İstanbul, 2007, s. 239-241.

¹³⁰ E. Çaylak, a.g.e., s. 416.

¹³¹ S, İnan, a.g.e., s. 259.

¹³² D. Bölükbaşı, a.g.e., s. 260.

¹³³ Tahsin Demiray, *Basına Verilen Beyanat*, İstanbul, 1960, s. 1.

önergedeki imzaları geri aldirmek istemiş ancak başarılı olamamıştır. Sonuç olarak 19'lardan 9'u partiden çıkarıldı, 10'u için ise soruşturmanın sürdürülmesi kararlaştırılmıştır. 10 vekil kararın alınmasını beklemeden partiden istifa etmiştir.¹³⁴

Partiden ayrılan bu milletvekilleri, ilk başta parti kurmak niyetinde değildiler. DP'ye karşı mücadelelerini, bağımsız milletvekilleri olarak devam ettirmek istemişlerdir. Ancak, bir müddet sonra, 19'larda, bunun, DP'ye karşı etkili bir muhalefet yürütmede sonuç vermeyeceği kanaati hâkim olmuştur. 19'lardaki bu kanaat değişikliğinin neden olarak, Başbakan Adnan Menderes'in 4 Kasım 1955 tarihinde, İzmir'de yaptığı konuşma gösterilebilir. Menderes konuşmasında, 19'ların DP'ye tekrar dönmelerinin mümkün olduğunu, parti kapısının onlara ardına kadar açık olduğunu söylemiştir. 19'lar da, bu çağrının grubu bölmek amacına yönelik olduğunu düşündüler ve partileşme sürecine girmişlerdir.¹³⁵ 20 Aralık 1955 tarihinde Ankara'da HP kurulmuştur.¹³⁶

Tahsin Demiray "Partiler Kurulur Mu? Doğar Mı?" beyannamesinde, DP'nin parçalanması olayı; "*Yıllardan beri bir bölünme korkusu içinde bulunan DP 1955 yılında yaptığı Büyük Kongre ile 30-35 fire vererek bölünmeden kurtuldu.*" şeklinde değerlendirilmektedir.

Diren Çakmak ise HP hakkında; "*HP'nin doğuş şartları ve yapısı, ne CHP'ye ne de DP'ye benzemektedir. Çünkü her iki partinin yapısı, doğmuş oldukları toplumsal koşullar nedeniyle, oldukça heterojen ve genel başkanları karizmatiktir. HP ise homojen bir yapıya sahip, karizmatik bir genel başkanın liderliğinden yoksundur. Parti içinde yatay ilişkiler tercih edilmiştir. Parti, Türk siyasal yaşamında, partililik anlayışı ve yöntemi bakımından kendine münhasır bir model oluşturmuştur. Bunda, partiyi oluşturanların çoğunun iyi eğitim almış ve hatta pek çoğunun akademisyen kimliğe sahip olmuş olmalarının etkisi büyüktür.*"¹³⁷ değerlendirme yapmıştır.

HP, bu yönüyle TKP'ne benzemektedir. Bununla birlikte DP, kuruluşundan 1955 yılının sonlarına kadar geçen on yıl içinde üç defa parçalanmış ve bünyesinden

¹³⁴ M. Kabasakal, a.g.e., s. 187.

¹³⁵ Diren Çakmak, "Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi (1955-1958)", *Akademik Bakış Dergisi*, C:2, S: 3, Kış 2008, s. 154.

¹³⁶ M Kabasakal, a.g.e., s. 189.

¹³⁷ D. Çakmak, a.g.m., s. 155-156.

üç parti çıkararak¹³⁸ Türk siyasî hayatında rol oynamıştır.

Diğer partiler arasında çeşitli birleşme görüşmeleri gerçekleşmiştir. 1957 seçimlerinde muhalefet partileri, DP'den toplamda daha çok oy almalarına karşın, DP'nin 424 milletvekiline karşılık 186 milletvekili çıkarabilmişlerdi. Bu da muhalefeti oluşturan CHP, HP, CMP ve TKP'nin güç birliği yapma eğilimi içine girmesine neden olmuştur.¹³⁹

DP iktidarına karşı daha güçlü bir direnç oluşturabilmek için 1958 yılında muhalefeti oluşturan CMP, TKP, HP ve CHP arasında birleşmeler yeniden gündeme gelmiş, İsmet İnönü muhalefetin CHP'de birleşmesini istemiş, CMP ile TKP ise, DP ve CHP dışında üçüncü bir blok oluşturulması yönünde girişimlerde bulunmuşlardı. Partiler arası ilk görüşme CMP ile HP arasında gerçekleşti.¹⁴⁰ CMP işbirliğinin genel bir işbirliğine dönüşmesini istiyordu. HP buna yanaşmamış ve böylece görüşmelerin sonuçsuz kaldığını kamuoyuna duyurmuştur.¹⁴¹

2 Temmuz 1958 gününden itibaren üç parti tekrar birleşme konusunda harekete geçmiştir. Bu kez teklifi yapan TKP olmuştur.¹⁴² TKP Merkez Temsilciler Meclisi bu konuda genel başkan Tahsin Demiray'a yetki vermiştir. Görüşmeler sonunda partiler varılan merhaleyi halka bir muhtarı ile duyurmuşlardır:

“Her üç partinin genel merkez idarecileri ve kurucularının ekseriyeti ile temin ettiğimiz görüşmeler sonunda Türkiye'ye ve Türk milletine ait başlıca meselelerde ve davalarda ya tamamen mutabakata varılmış veya son derece yakın bir görüş müşahade ve tespit olunmuştur. Tarihin getirip önümüze diktiği büyük millî davanın tahakkuk ettirilebilmesi için de perakende mücadele halinden çıkıp kuvvetlerimizi birleştirmenin zarureti kabul ve teslim olunmuştur.”

Gerginleşen siyasî ortamda TKP'nin 1958 Ekim'indeki bu çağrısını HP olumlu bulmamıştır. HP Merkez İdare Kurulu, uzun görüşmeler sonunda, yayınladığı tebliğ ile bu muhtarıya; *“Köylü Partisi'nin üç partinin bir kuvvet haline getirilmesi yolundaki teklifine gelince; İktidar partisinin vatandaş ekseriyetinin arzusu hilafına*

¹³⁸ S. Burçak, a.g.e., s. 327.

¹³⁹ Sedat Yılmaz, *Osman Bölükbaşı ve Türk Siyasi Hayatındaki Yeri ve Önemi*, Ankara, 2004, s. 32.

¹⁴⁰ M. Çiçek, a.g.e., s. 37.

¹⁴¹ Ercan Haytoğlu, *Millet Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi*, İzmir, 1994, s. 232.

¹⁴² E. Haytoğlu, a.g.e., s. 233.

demokratik nizamı ret ve inkâr eden ısrarlı tutumu karşısında muhalefet gücünü birleştirmek yolundaki teşebbüslere her türlü hissi unsulardan tecerrüt edilerek girişilmesi gerektiğine inanmaktayız. Biz o kanaatteyiz ki, muhalefet partilerinin bu gün halletmek zorunda buldukları en mühim dava, müstakbel seçimlerde muhalefet lehine tecelli edeceğinde şüphe olmayan vatandaş ekseriyeti reyleri ile Meclis ekseriyeti haline getirmek ve bu suretle ekalliyetteki bir partinin demokratik rejime paydos diyebilme temayülünü kesin olarak bertaraf etmek davasıdır.” yanıtını vermiştir.

Bu açıklama karşısında Tahsin Demiray; *“Görülüyor ki, HP merkez idareciler üçlü birleşmeyi bir tarafa bırakarak yine CHP etrafında bir dörtlü birleşme teklifini ortaya koymuşlardır. Fakat hemen ilave edeyim ki, HP idarecilerinin bu tebliğleri her bakımdan politiktir. HP’liler arasındaki CHP ile birleşmek suretiyle maksatlarına kestirme bir yoldan ulaşmak isteyenleri tatmin edecek olan ve gerçekten ‘Her türlü hissi unsulardan tecerrüt’ etmiş bulunan böyle bir politik tatbik HP muhit teşkilatının ve 1945 sonrası mücahitlerinin mutavaat edip etmeyeceklerini düşünebiliriz.”* açıklamasında bulunmuştur.¹⁴³

Muhalefet partilerinin CHP çatısı altında birleşmesini savunan HP,¹⁴⁴ bir süre sonra CHP’ne yaklaşmış ve onunla birleşme kararı almıştır. Seçimlerdeki başarısızlıktan yaklaşık bir yıl sonra, 1958 sonbaharına doğru, HP’nin CHP ile birleşeceği yolunda basında söylentiler çıkmıştır. Gerçekten de 21 Ekim’de bu konudaki görüşmelere CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’nün başkanlığında başlanmıştır. Daha sonra HP yöneticileri konunun 23 Kasım’da yapılacak olan kongrede görüşüleceğini açıklamışlar, ancak 23 Kasım’da toplanan kongrede yeterli delege çoğunluğu sağlanamadığından, kongre 24 Kasım’a ertelenmiştir. 24 Kasım 1958 tarihinde toplanan HP Kongresi’ne de polis bir baskın düzenlemiştir. Bu olumsuzluğa karşın gerçekleştirilen kongre sonunda, HP’li delegeler, 5 muhalif oya karşın, 175 oy ile CHP’ne katılma kararı almışlardır.¹⁴⁵

1.7.2. CMP ile Görüşmeler

CMP Güç Birliği’nin CHP’siz kurulması gerektiği fikrini işlemiştir. CMP’ne göre, yeni bir devrin açılması, mazisinde zaaf olmayan bir siyasî teşekkülle

¹⁴³ Muhammet Çiçek, *CKMP ve Türk Siyasi Hayatındaki Yeri*, İstanbul, 2014, s. 37.

¹⁴⁴ S. Yılmaz, a.g.e., s. 32.

¹⁴⁵ F. Hüsrev Tökin, *Türkiye’de Siyasi Partiler ve Siyasal Düşüncenin Gelişimi (1839-1965)*, İstanbul, 1965, s. 89-90

mümkündür. DP'nin hali ise meydandadır. Muhalefete geçse bile yaptıkları onun da yakasını bırakmayacaktır. Bu açıdan mazileri bakımından sicili çok kötü olan CHP ve DP dışında, muvazene ve istikrar unsuru olan bir muhalif partinin bulunması zaruri görülmüştür. Başka bir deyişle CMP, TKP'nin öteden beri savunduğu gibi, CHP ve DP dışında kalan üç muhalif partinin tek bir siyasî teşekkül haline gelerek, “Üçüncü Kuvvet” temelinde birleşmeleri gerektiği fikrini işlemiştir.¹⁴⁶

1955 Şubat'ında yuvarlak masa konferansı teklifi ile başlayan münasebetler üçlü bir anlaşma yolu ile 1956 yılına kadar devam etti. 1957 yılındaki seçimler dolayısıyla münasebetlere ara verilmiştir.

CMP'nin birleşme konusundaki görüşü, Umumi İdare Heyeti'nin kararı olarak 11 Ekim tarihli gazetelere bir tebliğ halinde gönderilmiştir. Tebliğde, *“Mücerret bir iktidar değişikliğinin maksadı temine ve demokratik rejime tesise kâfi olmadığı hakikati, DP'nin iktidara gelişi ve malum olan icraatıyla bir kere daha anlaşılmıştır. Yeni bir devrin açılması ve yeni bir zihniyetin ve devlet görüşünün memleket hayatına hâkim olması, kanaatimizce, mazinin itiyat, zaaf ve mesuliyetiyle malul olmayan bir siyasî teşekkülün mücadelesiyle mümkündür. Bu nedendir ki bünyelerine hâkim bulunan zihniyet, itiyat ve zaafklar bakımından aralarında bir ayniyet müşahede edilen diinkü ve bugünkü iktidar partileri dışında, üçüncü bir siyasî kuvvetin mevcudiyetini zaruri görmekteyiz. Amme hayatımızı çıkmaza sürükleyen böyle bir halin, istikbalde tekerrürüne meydan vermemek lazımdır. Sadece bu hakikat bile DP ve CHP dışında muvazene ve istikrar unsuru bir muhalif partinin bulunmasını zaruri kılar. Bu mülahazaların ve acı tecrübelerin ışığı altında yurtsever duygularla memleket hakikatleri üzerine eğilen CMP, Halk Partisi dışında kalan, üç muhalif partinin tek bir siyasî teşekkül haline gelmesi lüzum ve zaruretini her zaman Umumi İdare Heyetinin ittifakıyla kabul etmiş ve bu gayenin tahakkuku için kendine düşeni yapmıştır. Böyle bir birleşme fikrinin her üç partinin kademelerinde de samimiyetle benimsendiğine inanmaktayız.”* denilmekteydi. HP'nin CHP ile yakınlaşması sonucu 16 Ekim'de yayınlanan bildiriyle CMP ve TKP birleşerek CHP ve DP karşısında üçüncü bir kuvvet olduğunu açıklamışlardır.¹⁴⁷

Her iki siyasî teşekkül birleşmeye ilişkin kamuoyunu bilgilendirmek gereğini duydular ve bu konuda bir tebliğ yayınlamışlardır:

¹⁴⁶ Adem Çaylak, *Türk Siyasal Hayatında Osman Bölükbaşı*, Ankara, 2004, s. 405.

¹⁴⁷ E. Haytoğlu, a.g.e., s. 234.

1- *Dünyü ve bugünkü iktidarları iş başında görüp deneyen ve zihniyetler ile icraatlarını beğenmeyen vatandaşları yeni bir üçüncü kuvvet etrafında toplamak zaruretine inanan CMP ile TKP idarecileri, her iki partiyi birleştirmeye karar vermişlerdir.*

2- *Partinin yeni adı: Cumhuriyetçi, Köycü, Millet Partisi olacaktır.*

3- *Birleşmeye ait kanunî muameleler süratle ikmal edilerek her iki partinin büyük kongrelerine en kısa zamanda götürülecektir.*

4- *TKP, CMP içinde birleşmeyi kabul etmekle beraber CMP'nde mevcut programını ilk imkânda TKP'nin köycülük, şahsiyetçilik ve muhitçilik gibi başlıca ana prensiplerini nazara almak suretiyle tekemmül ettirmeyi taahhüt eder.*

5- *Şimdilik iki birleşme ile başlayıp, HP'lilerin ve diğer partili, partisiz vatandaşların iltihakıyla üçüncü ve büyük bir millî kuvvet haline gelecek olan bu teşekkül, memleketi iki hasım kampa ayırmanın büyük mahzur ve tehlikelerini önlemeye, denge ve itidal unsuru olmaya çalışacaktır.*

6- *CMP tüzüğünde mevcut olmayan Parti Meclisi, büyük kongreden sonra partinin en yetkili uzvu olacak ve partinin umumi politikasını tayin edecektir. Bu meclis şu esaslara göre kurulacaktır:*

Umumî idare heyeti; Parti Meclis Grubu tarafından seçilecek muayyen miktarda mebus, iller temsilcileriyle bu heyetin hariçten seçeceği muayyen miktarda zevat.

7- *Birleşme derhal bir deklarasyonla umumî eskâra ilan edilecek ve ikili olarak başlayan birleşmenin HP'lilere ve diğer partili partisiz vatandaşlara açık tutulduğu bildirilecektir.*

8- *Deklarasyonun neşrini müteakip, TKP, büyük kongresini Ekim 1958 sonuna kadar toplayacak, birleşme kararı icabı kendini fesih ederek mal varlığını CMP'ne devredecek ve TKP üyeleri CMP'ne kayıt olacaklardır.*

Bu suretle vatandaşlar, seçim sırasında, dünyü veya bugünkü iktidardan birini tercih mecburiyetine düşürülmek gibi çıkmazdan kurtarılacaktır. 16 Ekim 1958.

CMP adına Genel Başkan TKP adına Genel Başkan

Osman BÖLÜKBAŞI Tahsin DEMİRAY

Birleşme dolayısıyla yapılan basın toplantısında CMP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı “Kanı kana, canı cana kattık” derken, TKP Genel Başkanı Tahsin Demiray da birleşmeyi “Gönüller ve kalpler birleşmiştir” sözleriyle değerlendirmiştir.¹⁴⁸ Parti genel başkanları iki partinin CKMP adıyla birleştiğini resmen açıklamışlardır.¹⁴⁹ Böylece 1952 yılında kurulan TKP 1958 yılında CMP ile birleşerek siyasî varlığına son vermiştir.

¹⁴⁸ S. Yılmaz, a.g.e., s. 33.

¹⁴⁹ “CMP ile Köylü Partileri Birleştiler”, *Cumhuriyet*, 17 Ekim 1958; “CMP ile Köylü Partisi Birleşti”, *Milliyet*, 16 Ekim 1958.

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. TBMM'nde Türkiye Köylü Partisi

Kurulduğu gün Meclis'te 4 milletvekili ile temsil etme imkânı bulan TKP 18 Mayıs 1953'te DP'den ayrılan Çankırı milletvekilleri Kazım Arar¹⁵⁰ ve Kemal Atakurt¹⁵¹, un katılması ile Meclis'teki vekil sayısını 6'ya çıkarmıştır.¹⁵² Buna rağmen Meclis'te güçlü bir muhalif grup oluşturamamıştır. Meclis'te daha çok Remzi Oğuz Arık¹⁵³, Süreyya Endik¹⁵⁴ ve Cezmi Türk¹⁵⁵ TKP adına söz alarak partiyi temsil etmiştir. Kazım Arar, Kemal Atakurt ve Yusuf Ziya Eker¹⁵⁶ diğer vekillerin aksine sessiz kalmışlardır. Köylünün sorunları, dış politika, eğitim ve askeri konularda görüşlerini bildirmişlerdir.

¹⁵⁰ Mehmet Kâzım Arar 1903 yılında doğmuştur. Eğitim ve Basın işleri ile uğraşan Arar, Eskişehir Hazine Muhasibi, İnhisârlar İdaresi İzmir Karşıyaka Satış Deposu Kâtibi, Polis Enstitüsü Stenografi ve Daktilo Öğretmeni ve İş ve İşçi Bulma Kurumu Ankara Şubesi Organizatörü görevlerini üstlenmiştir. 9. Dönem Çankırı Milletvekilliği ile mecliste vekillik yapmıştır. *TBMM Albümü (1920-2010)*, Ankara, 2010, s. 553.

¹⁵¹ 1909 yılında İstanbul'da doğmuştur. Çiftçilik yapan Atakurt, 9. Dönem Çankırı milletvekilidir. 1983 yılında ölmüştür. *TBMM Albümü (1920-2010)*, s. 553.

¹⁵² *TKP Teşkilat Gazetesi*, S: 6, Mayıs 1953.

¹⁵³ 1899 yılında doğmuştur. Eğitim hayatı şöyledir: İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü, Sorbonne Üniversitesi Sanat Tarihi, Paris Louvre Enstitüsü Arkeoloji Öğrenimi ve Doktorası Fransızca, İngilizce, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Profesör Doktoru, İstanbul Kadıköy ve Yedikule Daru'l-Eytâmları Öğretmeni ve Müdür Muavini, Adana Zaferi Millî İlkokul Öğretmeni, Adana Numune Okulu Öğretmeni ve Müdürü, Galatasaray İlk Bölümü Türkçe Öğretmeni, İstanbul Asârı Atika Müzesi Bizans, Roma Yunanı Kadîm Uzmanı, Millî Eğitim Bakanlığı Müzeler Dairesi Arkeologu, Ankara Arkeoloji Müzesi Müdürü, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Profesörü ve Enstitü Müdürü, Ankara Etnografya Müzesi Müdürü, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Sanatları Tarihi Profesörü. Aynı zamanda Türk Tarih Kurumu Aslı Üyesi'dir. Finlandiya Arkeoloji Cemiyeti ve Berlin Arkeoloji Enstitüsü'nde de üyeliği mevcuttur. Türk Sözü, Oluş, Gurbet, İleri Yurt, Şafak, Dönüm, Çığır, Millet, Bizim Türkiye ve Hareket dergilerinde yazılar yazmıştır. 9. Dönem Seyhan milletvekilidir. 2 çocuk babası olan Arık 1954 yılında uçak kazası sonucu vefat etmiştir. *TBMM Albümü (1920-2010)*, s. 591.

¹⁵⁴ Mustafa Süreyya Endik 1907 yılında doğmuştur. İstanbul Daru'l-Fünûn-ı Tıbbiye'den mezun olmuştur. Fransızca bilmektedir. İç Hastalıkları mütehassısıdır. Tabip Binbaşı, Ağrı Hudut Dağ Livası 4. Tabur Hekimi, Zara İlçesi 36. Alay Tabibi, Millî Savunma Bakanlığı Sıhhat İşleri Dairesi 3. Şube Tabibi, Ezine ve Eceabat Hastanesi Dâhiliye Mütehassısı alanlarında görev yapmıştır. 9. Dönem Çanakkale milletvekilidir. 1 çocuk babası olan Endik 1965 yılında vefat etmiştir. *TBMM Albümü (1920-2010)*, s. 591.

¹⁵⁵ Mehmet Cezmi Türk 1903 yılında doğmuştur. Askerî Tıbbiye doktorudur. İngilizce, Arapça, Fransızca bilmektedir. İç Hastalıkları Profesörü olan Türk, Tabip Binbaşı, Diyarbakır Hastanesi Doktoru, 17. Topçu Alayı, 2. Tabur ve 63. Piyade Alayı ve Seyyar 3. Jandarma Alayı Doktoru, Genelkurmay Sıhhiye Müfettişi, Askerî Tıbbiye Okulu Doktoru, Gülhane Hazar ve Seferde Sıhhi Hizmet Öğretmen Yardımcısı, Millî Savunma Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Doktoru, Edirne Askerî Hastanesi Dâhiliye Kliniği Şefi, Gülhane Hastanesi Profesör Doktoru, Adana Askerî Hastanesi Dâhiliye Kliniği Şefi görevlerini ifa etmiştir. 9. Dönem Seyhan milletvekilidir. 9 çocuk sahibidir. 1972 yılında vefat etmiştir. *TBMM Albümü (1920-2010)*, s. 592.

¹⁵⁶ 1915 yılında doğmuştur. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirmiştir. İstanbul Üniversitesi 3. İç Hastalıkları Kürsüsü Dâhiliye Mütehassısı görevini yapmıştır. 9. Dönem Seyhan milletvekili olan Eker'in, 2 çocuğu vardır. 1983 yılında vefat etmiştir. *TBMM Albümü (1920-2010)*, s. 592.

2.1.1. Türkiye Köylü Partisi'nin Köy ve Köylü Hakkındaki Görüşleri

Fakir köylerin kalkındırma meselesini sadece yol yaparak çözülemeyeceğini savunmaktadırlar.¹⁵⁷ Yolların yapılmasının ise köylünün üstüne yüklenmesini tamamen yanlış bulmaktadırlar. Elinde kağrı ve hayvandan başka taşıtı olmayan köylüden teknik ve motorlu araçların geçeceği şekilde yol yapılmasını istenmesi köylüyü zor durumda bırakmaktadır. Kaldı ki yol yapımı ilmi bir iştir. Böyle bir davayı köylünün halletmesini beklemek yersizdir. Bu konuda TKP bu işin çözümünü Hükûmetin üstlenmesini istemektedir.¹⁵⁸ Köylünün kıyafetindeki değişikliği gözlemleyen TKP, Meclis'te bunu şöyle dile getirmektedir:

“Türk köylüsünün giydiği kıyafet, medeni insanın beş paraya bile alamayacağı, almaya razı olamayacağı sefil bir kıyafettir ve 70 yıl önce aynı insanım giydiği kıyafet ile şimdiki Türk köylüsünün giydiği kıyafet arasında çok büyük bir kıyafet farkı, mevcuttur. Yetmiş yıl önceki kıyafet yüzlerce liralarla müzelerimiz için, sanat müesseseleri için satın alınamayacak zenginlikte, güzellikte, orijinalliktedir.”¹⁵⁹

TKP'ye göre Türk köylüsünün düştüğü durum sadece bununla sınırlı değildir. Gıda, hayvan ve ev meselesi ele alınacak olursa Türk köylüsünün düştüğü durum hemen anlaşılır. Türk köylüsünün elinde dayanak namına bir şey kalmamıştır. Ve Türk köylüsü bir nevi parya halinde köyünü terk etmeye mecbur bırakılmıştır. Elinde toprağı, hayvanı, çifti kalmayan insanlar, ister istemez şehirlere koşmak zorunda kalmışlardır. Tutulan iktisat, iâşe politikası yüzünden, elinde avucunda ne var ise satılan bu insanların köyde yapacağı bir şey kalmamış, onun işçi olmaktan başka çaresi kalmamıştır.¹⁶⁰

Köylünün sorunlarını çözmek için Toprak ve İskân Bakanlığı kurulmasını teklif etmişlerdir. Böylece köy ve köylünün sorunlarını çözmeye ileri gidilmiş olacaktır. Bu konudaki görüşlerinin şöyle dile getirmişlerdir:

“Cumhuriyetin kuruluş devrinden beri iskân işleri istikrara kavuşmamıştır. Memleketin ana dâvası olan toprak dâvası ise yine büyük bir istikrarsızlık ve anlayışsızlık içinde bu zamana kadar sürüp gelmiştir. Onun için hem iktisadi inkişaf bakımından, hem de içtimai huzur ve sükân bakımından mühim olan toprak ve iskân mevzuatının en kısa zamanda

¹⁵⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 16, s. 367.

¹⁵⁸ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 16, s. 175-176.

¹⁵⁹ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 16, s. 172-174.

¹⁶⁰ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 16, s. 172-175.

geliştirilmesi, memleket ihtiyaçlarına uygun bir şekle getirilmesi şiddetli bir ihtiyaç halinde bulunmaktadır. Bu mevzuatı tatbik ederek memlekette içtimai huzur ve sükûnu temin edecek, bu bakımdan istikrar getirecek salahiyyetli ve kifayyetli teşkilâtın da kurulması gerektir. Bunu biz de, bazı demokrat arkadaşların da işaret ettikleri gibi bir bakanlık mevzuu olarak görmekteyiz. Bu memleketin birçok bakanlıktan önce bir Toprak ve İskân Bakanlığına ihtiyacı vardır.”¹⁶¹

Köylünün toprak konusunun çözülmesi onun sorunlarının çözümüne başlangıç olacaktır. Köyde yaşayanlar arasındaki en büyük meselenin mera ve toprak yüzünden olduğunu iddia eden TKP, “...toprak rejimi halledilemez ve köylerimizde topraksız bekleyen ailelere yardım yapılmazsa, bu ailelerde günün birinde, yeni hayat şartları için şehirlere doğru göçmeye başladıkları gün, bu bir ayrı ıstırap olacaktır. Bu defa içtimai dâva daha karışık bir hale girecek, halli için başka yatırımları, tedbirleri istilzam edecektir. Henüz karşımızda bir toprak reformu meselesi halinde iken, bir iskân meselesi iken bunu Hükûmetin organik metotlarla halletmesi lâzımdır.”¹⁶² diyerek bu konunun bir an önce Hükûmet tarafından çözülmesini istemektedir.

2.1.2. Türkiye Köylü Partisi’nin Dış Politika Hakkındaki Görüşleri

TKP dış politika konusunda daha çok Hükûmeti destekleyici bir politika izlemiştir. Kore Savaşı’na katılma kararı vaktinde alınmış bir karar olarak görmektedir. Akabinde NATO’ya girme TKP’nin onayladığı konulardır.¹⁶³ Dış politikada Hükûmetten beklenti ise şöyledir:

“Dışişlerimiz, memleketin büyük, küçük millî meselelerinde, Büyük Meclisi, Dışişleri Komisyonu’nu, her hangi bir müttefik ve dost ecnebi devlet elçiliğinin bu husustaki bilgisinden ne geç, ne eksik haberdar etsin. Bundan başka, dış meselelerde memleketin siyasi partilerinin aynı derece fikrini almak suretiyle, milletimizin dışa karşı değişmez birliğini, beraberliğini tebarüz ettirsin.”¹⁶⁴

DP’nin başına buyruk hareketi konusunda “Her memlekette dış münasebetleri şüphesiz ki Hükûmet düzenler. Fakat bu Hükûmetin, namına icrayı Hükûmet ettiği millete ve onun yegâne mümessili olan TBMM’ne haber vermesi ve ondan ilham

¹⁶¹ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 20, s. 576.

¹⁶² TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 20, s. 578.

¹⁶³ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 20, s. 833-836.

¹⁶⁴ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 20, s. 836.

alması bir vazife olduğu gibi aynı zamanda bir nezaket meselesidir. Arkadaşlar Başvekilin Dış işleri Vekili Londra'ya gittiler, Amerikalı dostlarımız geldi, Amiral Karney geldi. Ondan sonra, Mısır'ın yeni Cumhurbaşkanı bir şahsî mümessil gönderdi ve aynı zamanda parti kurultaylarında dahi bahis mevzuu edildiği veçhile ortada bir Rus notası mevcuttur. Bütün bunlara rağmen Hükûmet tam bir sessizlik içinde Kamutay'a en küçük bir işaret dahi vermemektedir. Bu itibarladır ki, memleket adına yapılmış olan bütün icraattan memleketin ve Büyük Millet Meclisi'nin haberdar edilmesi bir vazifedir ve bir nezaket meselesidir. Bu itibarladır ki, eğer Heyeti Vekile'de başka türlü kararlaştırılmamışsa, gizli tutulmak istenmiyorsa, kısa zamanda cereyan etmiş olan bütün hâdiselerden Dışişleri Bakanı'nın bize malûmat vermesi lâzımdır.”¹⁶⁵ diyerek eleştirmişlerdir.

2.1.3. Türkiye Köylü Partisi'nin Eğitim Hakkındaki Görüşleri

Eğitimi adam yetiştiren, insanlığın müşterek kazancı olan medeniyeti, ilim yoluyla nakil ve devam ettiren, milletlere şahsiyetlerini verip onları şu veya bu milletin gübresi olmaktan kurtaracak kültürü, mânevi kıymetleri millet fertlerine aşıl原因an bir mekanizma olarak TKP, “Bize öyle geliyor ki maarifimizi idare eden iyi niyetli dostlar uzun bir geçmişin zihniyetinden kurtulamamışlardır. Bu itibarla da maarif hâdiselerine ve müesseselerine verdikleri yerden ve manadan farklı düşünmekteyiz. Bizce, kendilerinde eksik olan iyi niyet değil bu zihniyette gördüğümüz ve devrimizle, ihtiyaçlarımızla bağdaştıramadığımız ayrılıktır. İlk misal Millî Eğitim Şûra meselesinde beğenmediğim ilk ve esaslı nokta karar şeklidir. Bu şekil, çoğunluğun kararı ve idaresidir. Halbuki, şûranın asıl konusu karar değil ilimdir, ilim ise parmak kaldırma işi değildir. İkinci nokta: Şûrayı tertip eden Bakanlığın, kendisince meçhul bir meseleyi alâkalı bilginlere çözdürme gibi düşünceden ziyade, bir karar alma gayesini gütmesidir. Asıl gaye, ilmin ne dediğini dinlemektir. Kararı Bakanlık verecektir. Karar vermekten korkan bir mekanizma, sözde selâhivetli bir makama bu kararları verdirmek suretiyle sorumluluktan kaçmakta, kurtulmaya çabalamaktadır. Üçüncü nokta: ilim işi olduğu meydanda olan şûranın kararlarını, çoğu Bakanlığa mensup veya ondan çekinen insanların, idarecilerin veyahut ilimle değil, ilmin neticelerini uygulamakla vazifeli insanların vermesidir. Bu sonuçların içinde ilimle alâkalı olanların mümessil halinde sözü dinlenmelidir. Bu söz, kendi meslek teşekküllerinin sözü olmalıdır. Geri kalan şûra

¹⁶⁵ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 23, s. 279.

azasının, bu alanda sözü geçen bilginlerden mürekkep olması şarttır.”¹⁶⁶ diyerek bazı sorunları dile getirmişlerdir.

2.1.4. Türkiye Köylü Partisi'nin Askeri Hakkındaki Görüşleri

Askeri konuda 1954 yılı Milli Müdafaa Vekâleti Bütçe Görüşmeleri'nde söz alan TKP milletvekilleri bakanlıktan bazı isteklerde bulunmuşlardır. Bu istekleri şu şekilde özetleyebiliriz:

“1. Yurdun dört tarafından orduya gelenlerin behemehal okur yazar hâle gelmesini sağlayalım.

2. Eskiden ordudan dönenlerin, köye, kasabaya geldikleri zaman yerleri çok büyüktü. Bu büyük olan yeri askerlik yapan ve askerlik ruhunu kaybetmemiş olanlar bilirler. Bir onbaşının, bir çavuşun köyüne döndüğü zaman muhitinde evvelce yaptığını bugün dahi görmek isteriz.

3. Muhterem arkadaşlarım, ordudaki evlâtlarımızın gıda işine daha çok ciddiyet ve daha çok ehemmiyet verilmesini bilhassa rica etmek isteriz.

4. Dördüncü belirtmek istediğimiz nokta da orduda verem meselesidir. Orduda verem çoğalıyor arkadaşlar, orduda veremin çoğalmasının ne demek olduğunu hepimiz biliyorsunuz arkadaşlar. Bilhassa bu işi omuzlarına alan zabıt baba, zabıt ağabeylerin, bu iş üzerinde dikkatle eğilmelerini temenni ediyoruz.

5. Yedek subaylara tatbik olunan test usulünün yalnız yedek subaylara değil, neferlere de tatbik edilmesini istiyoruz. Başka türlü verim mesafesini şevk meselesini düşmekten kurtaramayız.

6. Erkânı Harbiye'mizde güzel bir kütüphane vardır. Onun daha mükemmel olmasını istiyoruz.

7. Harbiye Mektebi'ne girenlerin sayısı azalıyor. Bilhassa bu işle meşgul olan arkadaşların bu azalan sayıya dikkat etmelerini istiyoruz.”¹⁶⁷

2.2. Seçimlerde Türkiye Köylü Partisi

Türk siyasi hayatında daha çok fikri anlamda ön planda olan TKP katıldığı seçimlerde büyük bir başarı elde edememiştir. 1954 yılı genel seçimlerine katılmış Meclis'e kendisini temsil edecek milletvekili çıkaramamıştır. 1955 yılındaki Belediye seçimlerinde diğer muhalif partilerin katılmamasına rağmen DP karşısında başarı elde edememiş, 1957 genel seçimlerine ise seçim kanunundaki değişiklik

¹⁶⁶ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 20, s. 916-923.

¹⁶⁷ TBMM Zabıt Ceridesi, D. 9, C: 28, s. 727.

nedeni ile girememiştir.

2.2.1. Genel Seçimler

2.2.1.1. 1954 Seçimleri

1954 seçimlerinden¹⁶⁸ önce DP kendisine muhalif grupları yok etme adına harekete geçerek, ülke içerisinde hızla teşkilatlanan Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatılması için çalışmıştır. Özellikle Başbakan Menderes'in Gazi Antep'te yaptığı konuşma ve Türk Milliyetçiler Derneği'nin siyasî mahiyet taşıdığını söyleyerek meseleyi gündeme getirmesi 22 Ocak 1953 günü Ankara Savcılığı'nın harekete geçmesine neden olmuştur. Türk Milliyetçiler Derneği'nin tüzüğünü ve faaliyetlerini Cemiyetler Kanunu'nun 33. maddesine aykırı görerek dernek hakkında kovuşturma açılmıştır. İktidar mahkeme sonuçlanana kadar tedbir amacıyla derneğin 80 şubesini kapatmıştır.¹⁶⁹

Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatılmasından sonra sıra MP'ne gelmiş, 20 Temmuz 1948'de kurulan MP, 8 Temmuz 1953'te geçici olarak, 27 Ocak 1954'te mahkeme kararıyla kesin olarak kapatılmıştır.¹⁷⁰ MP'nin kapatılmasından çok kısa bir süre sonra partinin eski yöneticilerinden bir kısmı 10 Şubat 1954'te CMP adıyla yeni bir parti kurdular. Partinin Genel Başkanlığına Ahmet Tahtakılıç getirildi.¹⁷¹

TKP Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık MP'nin ve Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatılması hakkında şunları söylemiştir:

“Hakkı ve hayatı hakkındaki endişe, şiddetle artmıştır. Bir dernek, kendisine yükletilen suçun yokluğu mahkemede sabit olmasına rağmen kapatılmıştır. Bir siyasî parti, hiç de normal olmayan yollarla kapatılmış ve sonra mahkemeye verilmiştir.”¹⁷²

TKP Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık 1954 seçimlerinden önce talihsiz bir uçak kaza sonucu ölmüştür. Kendisinden sonra genel başkan seçilecek Tahsin Demiray onun vefatı üzerine şunları söylemiştir:

“Muhterem arkadaşlarım, ben şu dakikada tüzüğümüzün ve teamülümüzün emrettiği bir vazifeyi vekâlet suretiyle yerine getirmek için

¹⁶⁸ TKP aday listesi Ek-1'de gösterilmiştir.

¹⁶⁹ S. Burçak, a.g.e., s. 139.

¹⁷⁰ E. Tuncer, a.g.e., s. 53.

¹⁷¹ M. Kabasakal, a.g.e., s. 184.

¹⁷² Remzi Oğuz Arık, 2. Olağan Kongre Konuşması, 31 Ekim 1953.

huzurunuzda çıkmış bulunuyorum. Bu vazifenin asıl sahibi, canlı, neşeli, ümitli, azimli çehresiyle bu 3. kongremizde kürsüye çıkamıyor. Bu vazifenin asıl sahibi, fanileri en zorlu mazeretine sahip bulunmakta, altı aydan beri başka bir topluluğa, milleti hizmeti bakımından bizimkinden çok daha ulvi ve çok daha kutsal bir topluluğa iltihak etmiş bulunmaktadır. Muhterem arkadaşlar, idealist bir millet çocuğu olan Remzi Oğuz Arık, beden yapısıyla vatan topraklarına bir avuç denecek kadar naçiz madde kattı. Fakat biz hepimiz biliyor ve takdir ediyoruz ki, onun çok kısa sayabileceğimiz ömrü ile mütenasip olmayacak kadar çok sayıda talebeleri ve manevi evlatları gözyaşlarıyla ifade ediliyorlar ki, haksever ve kadir bilir memleket münevverleri yaptıkları müteaddit toplantılarda içleri yanarak belirttiler ki, Remzi Oğuz, Türklüğün manevi yapısına çok şey katmıştır.”¹⁷³

Remzi Oğuz Arık’ın vefat etmesi üzerine Tahsin Demiray TKP 3. Olağan Kongre’sine kadar vekâleten parti genel başkanı olmuştur. TKP seçimlere onun genel başkanlığı ile katılmıştır. Diğer partiler Remzi Oğuz Arık’ın vefatı üzerine “TKP’nin bir başkanı vardı, o da öldü, dağılıp gittiler!” söyleminde bulunmaya başladılar. Bu kesime yanıt olarak Tahsin Demiray:

“Bu menfur propagandalara muttali olan arkadaşlarımız durumun doğrusunu ifade ederek her yerde şu ana prensibi vatandaşın anlayışına yatırmışlardır: TKP bir şef partisi değildir. Köylü Partililer esasen şeflik sistemine kati olarak son vermek için ortaya atılmış memleket evlatlarıdır. Türkiye’de ileri dünya nizamında bir idarenin kurulabilmesi ancak gaye, prensip, programlar etrafında el ele verip halka olan insanların vücuduyla mümkündür. İnsanların ve şeflerin peşine takılan kalabalıklar Türkiye’ye yüz yıldan beri beklenen huzuru asla getirmezler. TKP’liler bu anlayışlıdır ki, insanlar yerine kitaba sarılmayı bilmişlerdir. Bu bakımdan her biri bir ehli kitaptır.”¹⁷⁴

TKP, Remzi Oğuz Arık’ın uçak kazasının bir kaza olmadığını, partinin hızlı ilerlemesinin önüne geçmek için yapılan bir saldırı olarak değerlendirmekteydi. Partinin kurulduktan sonra gelişmeye ve memlekette yayılmaya başlaması üzerine, onun bu gelişiminin önüne geçmek için çeşitli kanallardan müdahaleler olduğunu

¹⁷³ T. Demiray, 3. Olağan Kongre’deki Konuşması, 23 Ekim 1954.

¹⁷⁴ T. Demiray, 3. Olağan Kongre’deki Konuşması, 23 Ekim 1954.

düşünmektedir. Parti mensuplarının çeşitli tekliflerle partiden ayrılması için uğraşmış, açılan teşkilatlar kapatılmaya çalışılmıştır. Parti yetkililerine göre, Remzi Oğuz Arık'ın uçağının düşmesi de yeterli delil olmasa da bu konuyla ilgiliydi. Tahsin Demiray bu durumu şu şekilde değerlendirmektedir:

“Son asırlardaki millî tarihimizin büyük ve acıklı bir hakikati bir defa tezahür etmektedir. Bu memlekette bu milletin hakiki kalkınma ve yükselmesine çalışan iyi niyetli, dürüst, samimi ve idealist evlatları daima birçok taraflardan çelmelenecek, her şekilde ithamlara maruz bırakılacak, böyle bir fikir hareketinin inkişaf etmemesi için elden gelen yapılacak ve bu itibarla da bu yolun evlatları her şeyi, ama her şeyi göze alarak, her çileyi çekmeğe hazır olarak çalışma zorunda kalacaklardır. Kurulan teşkilatların defalarca yıkılması, en güvenilen arkadaşların ayrılması veya satın alınması, bu hareketin bir fikir hareketi haline dahi yapılmaması için her çareye başvurulması ve daha hatıra gelecek ve gelmeyecek en hayatî tehditler ve tehlikelerle karşılaşmak kaderi daima karşımızda bulunacaktır. Bizim için asıl olan, siyasî mevkilerden, menfaatlerden ve iktidarlardan önce bu milletin topyekûn aydınlatılması, uyandırılması ve en aşağı elli yıldır oynanmakta olan oyunların iç yüzünün gösterilmesidir.”¹⁷⁵

TKP, Remzi Oğuz Arık'ın yokluğunda ilk seçimine bu propagandalar ile girmek zorunda kalmıştır. Bu durum seçim sonuçlarını da etkileyecektir. 1954 seçimlerine CHP, CMP, DP, TİKP, TKP katılmışlardır.¹⁷⁶

Bu seçimler CHP'nin muhalefet partisi olarak katıldığı ilk seçimdi ve 1950 seçimlerinin bir yanılma olduğunu düşünmekteydi. Türk milleti 1950 seçimlerinde bir hata yapmıştı. Onlara göre 1954 seçimlerinde bu hata düzeltilecekti. CMP ile CHP seçim öncesinde anlaşmak için görüşmelerde bulunmuştur. İki muhalefet partisi arasında uzun süren görüşmeler yapılmış, CHP anlaşma sağlandığı takdirde CMP'ne %30'luk kontenjan ayrılması önerisinde bulunmuştur. 19 Mart 1954 tarihinde yapılan görüşmelerde CMP'nin her vilayette adayların yarı yarıya iki partiden gösterilmesi hususundaki ısrarları üzerine anlaşma sağlanamamıştır. CHP her iki partinin Meclis'te güçleri oranında temsil edilmesini savunuyordu.¹⁷⁷

¹⁷⁵ T. Demiray, 3. Olağan Kongre'deki Konuşması, 23 Ekim 1954.

¹⁷⁶ E. Tuncer, a.g.e., s. 6.

¹⁷⁷ M. Albayrak, a.g.e., s. 254.

TKP, CMP ve CHP ile işbirliğini daha baştan ret etmiştir. Tahsin Demiray TKP Üçüncü Büyük Kongresi'nde anlaşmama nedenini şöyle açıklıyordu:

*“TKP memlekette kendi körpeliğine zıt düşmeyen bir ideal gücü taşımaktadır. Partimiz bu ideal gücüne dayanarak zamanımızdaki memleket partileri arasında bir muvazene ve iyi geçim unsuru olarak gelişmek istemekte ve tarihi şartları elverişli bulunmadığı cihetle öteki partilerle anlaşmaya yanaşmamaktadır.”*¹⁷⁸

DP'nin 1950 yılında iktidara geldikten sonra Amerika'nın da yardımı ile tarım alanında yenilikler yapılmıştı. 1950 ile 1954 dönemi DP'nin başarısı daha çok tarım alanında olmuştur.¹⁷⁹ Bundan dolayı DP, seçimlerde köy oylarını alma konusunda sıkıntı çekmeyeceğini düşünüyordu. Bu dönemde Türkiye'de, traktör sayısında büyük bir artış meydana gelmiş, tarım alanında krediler verilmiş ve köylünün ürününü satacağı pazarlara ulaşması gibi tarım politikaları uygulanmıştı. Ayrıca limanlar, barajlar, köprüler, köy içme suları gibi hizmetler yapılmıştır.¹⁸⁰ DP 1950 ile 1954 yılları arasındaki yaptığı yenilikler sayesinde 1954'de seçimlerden büyük bir üstünlük sağladı. 1954 seçimlerinde CHP sadece Malatya, Konya ve Sinop, CMP ise Kırşehir'de çoğunluk sağlayabilmiş, geri kalan bütün illerde DP kazanmıştır.¹⁸¹ DP ile CHP bütün illerde seçime katılırken, CMP 40, TKP ise 19 ilde seçime katılmıştır. TKP'nin katıldığı iller Adana, Ankara, Burdur, Çanakkale, Çankırı, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, İçel, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Malatya, Maraş, Niğde, Urfa idi.¹⁸² Seçim sonucunda TKP en fazla oyu %7.2 ile Çankırı'dan elde etmiştir.¹⁸³ Diğer illerde ise, Maraş'ta %4.6, Seyhan'da %3.8, Ankara %0.4, Burdur %1.6, Çanakkale %2.8, Diyarbakır %2.9, Elazığ %2.1, Eskişehir %1.3, İçel %1.6, İstanbul %0.8, Kastamonu %1.4, Kırşehir %0.02, Kocaeli %0.3, Konya %1.3, Malatya %1.1, Niğde %2.0, Şanlı Urfa %0.2 oy oranları elde etmiştir.¹⁸⁴ 1954 seçimleri sonucunda DP, CHP ve CMP milletvekili çıkararak Meclis'te temsil hakkı kazanmışlardır.¹⁸⁵

TKP Genel Başkanı seçim sonuçlarını:

¹⁷⁸ T. Demiray, 3. Olağan Kongre'deki Konuşması, 23 Ekim 1954.

¹⁷⁹ M. Tuncay, a.g.m., s. 180

¹⁸⁰ S. Yücel, a.g.m., s. 1548.

¹⁸¹ M. Tuncay, a.g.m., s. 181.

¹⁸² S. Burçak, a.g.e., s. 194.

¹⁸³ E. Tuncer, a.g.e., s. 114.

¹⁸⁴ E. Tuncer, a.g.e., s. 311-314.

¹⁸⁵ E. Tuncer, a.g.e., s. 6.

“2 Mayıs seçimlerinden tam bir ay evvel ve hazırlıklarımızın en hararetli bir zamanında Remzi Oğuz Arık’ın uçak kazası ile felakete duçar olduk. Adeta beynimizden vurulduk. Kelimeyi yerinde kullandığıma kaniyim, bizim için bu kayıp bir vuruş oldu. Harbe giren bir ordunun kumandanını kaybetmesinin tesirleri yanında bir de dost acısı yüreklerimizi kapladı ve bizi yıprattı. Burada açıkça belirtmek ve Türk umumî eskârına duyurmak mecburiyetindeyiz ki, kuruluşunun henüz iki yılını doldurmamış olan TKP bu devrede ne hakiki bir seçim mücadelesi yapmak ve ne de Meclis’te temsilci gönderebilmek düşüncesinde değildi. Biz bu 1954 mücadelesinde ne bir millî maça hatta ne bir tim maçına girmiş değiliz. 1954 seçimlerinde sadece bir antrenman yaptık dersek hakikati ifade etmiş oluruz. TKP sabır ve temkin ile hareket etmekte ve doğrusu şudur ki, iki yıldan beri içtimai muhiti yoklamak ve siyasî zeminin mukavemetini yer yer ölçmekle ve girişeceğimiz ağır memleket hizmetlerine, siyasî sahanın realitelerine intibaka çalışmakla meşgulüz... Görülüyor ki, TKP’nin 1954 seçimlerine girişi ile diğer partilerin mücadele gayesi arasında en küçük münasebet dahi yoktur. TKP’nin ve onun adaylarının gösterdikleri cehtlerin bir fikir ekimi olduğunu ve hale değil, istikbale müteveccih bulunduğunu, milletin bugünkünden daha zor zamanlarına yetişmek için bir çalışma olduğunu fark ve temyiz ettikleri içinde seçime girdiğimiz pek mahdûd vilayetlerde yüz binden fazla rey vermek suretiyle bizi teşci etmişlerdir. Listelerimize ve karma listelerde adaylarımıza bir düzine vilayette yüz binden fazla uyanık vatandaş reyini verirken, reyinin netice verecek bir rakama katılmayacağını pek güzel biliyordu. Onlar sandıklara attıkları pusulalarla bize imzasız yüz bin mektup göndermiş zeki insanlardır... Hissiyata kapılmadan, tamamen objektif bir metoda şu neticeye varıyoruz ki, henüz hizmet sahasında ciddi bir maça girmemiş olan partimiz, daha doğrusu, bizim büyük memleket programımız bu ilk teşebbüste muvaffak olmuş ve milletin sağduyulu aydın evlatları tarafından tutulmuştur... Arkadaşlar, bu yüz binden fazla reyin büyük ekseriyeti on ilin sandıklarının bir neticesidir. Eğer teşkilatımız 63 vilayete şâmil olsaydı muhakkak ki bu miktar altı yüz bini aşacaktı. Halkımızın muhtelif zaruretler ve tarihi nedenlerle bir seçimden daha çok bir referandumla gittiği ve bu referandumda CHP fobisini büyük tesir yapmıştır.”¹⁸⁶ şeklinde değerlendirmektedir.

¹⁸⁶ T. Demiray, 3. Olağan Kongre Konuşması, 23 Ekim 1954.

Gerçekten de 1954 seçimi öncesi Remzi Oğuz Arık'ın geçirdiği uçak kazası partide büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Remzi Oğuz Arık'ın seçim için hazırlıkların yapıldığı ve seçim propagandasına yeni başlanıldığı dönemde uçak kazası sonucu vefatı, seçim çalışmalarını kötü bir şekilde etkilemiştir. Buna rağmen TKP'nin girdiği seçim bölgelerinden 100 binden fazla oy alarak çıkması ona güvenin bir göstergesi niteliğindedir.

Seçimleri, “DP için seçim zaferi ciddî bir sorun olmadı. Parti'nin ilk dört yıllık sicili kendini anlatıyordu. İyi hasat, dış krediler ve Hükûmetin kamu yatırımları ülkeye bir refah havası veriyor ve muhalefetin özgürlüğün ve güvenliğinin olmadığı propagandasını yalanlıyordu. Vatandaş 1954'te kendisini dört yıl öncesinden daha özgür hissediyordu.” değerlendirmesi yapan siyaset bilimciler de vardı.¹⁸⁷

DP seçimden başarı ile çıkmıştı ama 4 ilde istediği sonucu alamamıştır. Bu illeri cezalandırmak adına Malatya ikiye bölünüp Adıyaman ili oluşturulmuş, Kırşehir ilçeliğe indirilmiştir.¹⁸⁸ DP'nin 541'in vekilinden 237 üye Kırşehir'in ilçe olması için yapılan oylamaya katılmayarak tepkilerini göstermişlerdir.¹⁸⁹ TKP ise bu durumu kabul etmemiştir. TKP tüzüğüne 19. maddesine dayanarak Kırşehir'in eski statüsü korunmuştur.

2.2.1.2. 1957 Seçimleri

DP'nin 1954'deki başarısının en büyük nedeni 1950–1954 arasındaki yaptığı uygulamalardır. DP 1954 seçimlerinden itibaren iktidarda tecrübesini ortaya koydu ve dört yıllık icraatlarının karşılığını almaya başlamıştır.¹⁹⁰

1954 yılından itibaren DP iktidarı döneminde ülke ekonomisindeki ilerleme yerini durgunluğa, hatta gerilemeye başlamıştır. 1954 sonundan başlayarak birkaç sene süren kuraklık, genel bir ekonomik kriz başlattı. Krizden ilk etkilenen tarım sektörü olmuştur. Sadece kuraklık değil, üç dört sene önce ithal edilmiş olan traktör ve makinelerin bakımsızlıktan yıpranması da tarım işlerini aksatır konuma getirmiştir. Traktörler ve tarım makineleri, bakım ve tamirleri için gerekli olan yedek parçalar düşünülmeden ithal edilmiştir.¹⁹¹

Erik Jan Zürcher bu dönemi şöyle özetlemektedir:

¹⁸⁷ F. Ahmad, a.g.e., s. 75.

¹⁸⁸ M. Tuncay, a.g.m., s. 181.

¹⁸⁹ M. Albayrak, a.g.e., s. 266-267.

¹⁹⁰ S. Yücel, a.g.m., s. 1548.

¹⁹¹ Ali Fuad Başgil, *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*, İstanbul, 2008, s. 97.

“Bu ilk yıllardaki ilerleme büyük çaptaki Amerikan yardımıyla desteklendiği için etkileyici idi. Krediler ithal makinelerin alınmasında kullanılmıştı. Örneğin, 1948-1952 yılları arasındaki toplam traktör sayısı 1750’den 30.000’e yükseldi. Bu da 1948’de 14.5 milyon hektar olan ekili biçilen dönüm miktarının çok fazla büyüyüp 1956’da 22.5 milyon hektara ulaşmasına olanak sağlamıştı. Bu büyüme nüfus artışının hayli üstündeydi. Çok iyi giden hava koşulları da eklenince DP yönetiminin ilk üç yılında tarım ürünleri bollaştı, çiftçinin geliri bariz şekilde arttı. Gerçi bu dönemde sanayi ürünleri karşısında tarım ticaret hadleri gerilemiş olmakla beraber, tarımsal ürünün toplam hacmi bunu telafi etmişti. Tarım kesimindeki bu büyümenin öncülüğünde ekonomi bir bütün olarak yüzde 11-13 gibi hızlı bir oranda büyüdü. Her ne kadar kârlar, ücretlerden çok daha hızlı artmışsa da kentlerde gelirler de yükselmişti.

1954’te ekonomik canlanma dönemi sona erdi. Tarımda büyüme, ıslah edilmiş tarım yöntemleri, sulama ya da suni gübre kullanımı yoluyla değil, ekili alanların daha çok genişlemesine, fevkalade iyi giden hava koşullarının da eşlik etmesi yüzünden erişilmişti. Havalar kötüleştince tarım kesiminin güçsüzlüğü ortaya çıktı Türkiye yeniden buğday ithal etmek zorunda kaldı. Ekonomik büyüme yüzde 13 civarından yüzde 4 civarına düştü ve sonuçta 1955’teki ticaret açığı 1950’dekinin sekiz katına çıktı. Hükûmet ekonomik gerçekleri kabul etmek yerine, fiyat denetimlerini arttırmak amacıyla 1940 tarihli Millî Korunma Kanunu’nu yeniden yürürlüğe koydu. Ağustos 1958’de Hükûmet daha fazla dış borca o kadar aşırı gereksinim duyuyordu ki sonunda IMF’nin isteklerine razı oldu. Türk lirasının değeri düşürüldü.”¹⁹²

Feroz Ahmad ise ekonomideki gerileme için şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“1953’e kadar oldukça dinamik görünen Türk tarımı, durgunluk işaretleri vermeye başladı. Üretim, dönüm başına artan üretim nedeniyle değil, ekili alanların artması ve iyi hava koşulları nedeniyle artmıştı. 1954’te hasat ortalamasının altındaydı ve Türkiye yıl sonunda Amerikan buğdayı ithal etmek zorunda kaldı. Menderes, kriz bir yana, ciddi bir ekonomik durumun varlığını bile kabul etmiyordu. Sorunları, uygun yasal düzenlemelerle çözülebilecek önemsiz sorunlar olarak görüyordu. Sürekli bu konulardan söz ettiği ve

¹⁹² Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İstanbul, 2000, s. 326-333.

durumu olduğundan daha karanlık gösterdiği için muhalefeti kınıyordu. Ekonomideki başarısızlık, Menderes'in muhalefeti susturmak zorunda kalmasının bir başka nedeni oldu. Basın Kanunu, Mayıs'taki genel seçim öncesinde, 8 Mart 1954'te zaten sertleştirilmişti. 30 Haziran'da Meclis, bir parti tarafından reddedilen bir aday ertesi seçimde başka bir partiden aday olamayacak şekilde Seçim Kanunu'nu değiştirdi; böylece ayrılma eğilimi denetime alınıyordu. Devlet memurları için, aday olmak istediklerinde altı ay önceden görevlerinden istifa etmeleri zorunlu hale geldi. Muhalefet partilerinin karma liste oluşturmaları yasaklandı. Muhalefet partileri arasında seçim işbirliği olasılığını ortadan kaldıran son önlem olarak, muhalefet partileri artık devlet radyosundan yararlanamayacaktı; oysa iktidar partisi yararlanmaya devam edecekti. 5 Temmuz'da Meclis, profesörleri ve meslekte 25 yılını geçirmiş ya da 60 yaşını geçmiş yargıçları da kapsayan devlet görevlilerini geçici olarak görevden alma ve bir dönem sonunda emekliye ayırma yetkisini Hükûmete veren yeni bir yasayı kabul etti. Bu yasa bürokrasinin yürütmeden bağımsızlığına son verdi.”¹⁹³

TKP, 1954 sonrası dönemi Buğday Ve Diğer Toprak Mahsullerimizin İstihsal ve Fiat Politikası Ne İdi, Nedir, Ne Olmalıdır? adlı beyannamede:

“1950'den sonra tarlaların nasıl genişlediği ve her çeşit mahsulün ve bilhassa buğdayın nasıl arttığı görülmektedir. Bu güzel netice DP'nin iktidara gelirken millete ve bilhassa köylüde yarattığı şevk ve iştiyaktan doğmuştu. Bu itiyak sönünce mahsul de daralmaya başladı. DP ziraatın gelişmesi ve mahsulün çoğalması için tek usul olan müspet asgarî fiyat yoluna gidecek yerde, kendi yarattığı enflasyonu da görmemezlikten gelerek ve asla hesaba katmayarak, mahsulün üzerine öylesine yürüdü ki, neticede ziraatın belkemiğine yani arpa-buğdaya dayandı.

DP iktidara geldikten sonra tarımda kullanılan araziye çoğaltmıştır. Yeni tarlalar açmak için çayırliklara ve meralara el atmıştır. Meralar Amerikan traktörleriyle sürülmeye başlamış ve bu suretle 1950'den 1956'ya kadar 8 milyon hektarlık mera tarlalaştırılmıştır. Meralar, bu suretle son 22 yıl içinde 44.5 milyondan 28.5 milyon hektara düşmüştür. Türkiye'de nüfus artmaktadır. Refah arttıkça bu nüfusun daha da artacağı muhakkaktır. Şu hale göre mera ve çayırlik

¹⁹³ F. Ahmad, a.g.e., s. 79 – 81.

olarak gösterilen yerler, nüfusun artışıyla mütenasip olarak tarla haline gelecektir. Buna mukabil hayvanların sahası meralarla birlikte daralacaktır. Bu da ayrı bir buhran mevzuudur. O zaman hayvanlar için yemlik tarlalar vücuda getirmeğe mecbur olacağız. Bu yem tarlaları yine meralardan açılacaktır. Bu kabataslak hesaba göre Türkiye ancak, bir zamana kadar, artacak nüfusunu ancak besleyebilecektir. İstihsalimizin artabilmesinin temel şartı meraları açmak değil, açılmış tarlaları fenni bir şekilde işleyerek verimi arttırmaktır. Verimi düşük tarlalar üzerinde çabalayan köylüye yapılacak kredi, onu sadece devamlı bir borçlu halinde tutmağa yarar. O bu borcun ve faizin altında inler durur. Asıl dava verim davasıdır.”¹⁹⁴ konuyla ilgili değerlendirilme yapmaktadır.

Bu dönem için TKP Teşkilat gazetesinin 8. sayısında:

“Bolluklar ve Darlıklar: Su kıtlığı, buğday kıtlığı, saman kıtlığı, kredi kıtlığı, kömür kıtlığı, mürekkep kıtlığı.

Şeker darlığı, demir darlığı, kereste darlığı, ilaç darlığı, kâğıt darlığı, geçim zorluğu, tohum azlığı, yedek parça yokluğu ilh. ilh...

Bolluklar, nutuk bolluğu, vaat bolluğu, borç bolluğu, kar bolluğu, partizan bolluğu, mahkûm bolluğu, piyango bolluğu, banka bolluğu, banka bolluğu, ikramiye bolluğu, zam bolluğu, tahsisat bolluğu, yolluk bolluğu ve çamaşır makinası bolluğu.”¹⁹⁵ değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Ekonominin bu denli kötüye gitmesi 1957 seçimlerini de etkileyecektir. Ekonomide bu gerilemeler olurken DP iktidarını güçlendirme adına muhalefetin sesini kısma, baskı ortamı kurmaya çalışmıştır. İşte böyle bir dönemde TKP diğer muhalif partilere seslenerek, onlarla ortak hareket etmek için 11 Şubat 1955 tarihinde “Yuvarlak Masa Konferansı” teklifinde bulunmuştur. Muhalefet safında bulunan iki partiye asrın üçüncü büyük ve korkunç krizinin adım adım yaklaşması karşısında seslenmek gereğini duymuştur. Hep birlikte üzerine eğilinmesi gereken hayatî millet ve memleket sorunları 6 madde halinde muhalif partilere bildirilmiştir:

1 – Dünyadaki inkişafları, yeni gelişmeleri, ülkelerdeki durumları dikkate alarak millî dış politikada revizyona gidilmesi.

¹⁹⁴ TKP Yayını, *Buğday Ve Diğer Toprak Mahsullerimizin İstihsal Ve Fiat Politikası Ne İdi, Nedir, Ne Olmalıdır*, İstanbul, 1957, s. 30-33.

¹⁹⁵ TKP Teşkilat Gazetesi, S: 8, Kasım 1954.

2 – Millî birliği bir an evvel sağlamak üzere Hükûmetin daha önceden taahhüt ettiklerinin yerine getirilmesini istemek.

3 – Türkiye'deki demokratik hamleyi dejenere etmeye çalışan zararlı hareketleri müşahede ve tespit etmek.

4 – Millettin ileride bir kere daha aldatılması yolunu kapayacak rejim bakımından görüşlerimizi ortaya koymak. Bunun için de:

A) Anayasa.

B) Meclis İç Tüzüğü.

C) Seçim Kanunu.

Ç) Demokrasiye ve milliyetçiliğe aykırı kanunlar üzerinde millet muvacehesine sari taahhütte bulunmak.

5 – Rejim davası halledilinceye ve hakiki demokratik bir nizamın kurulmasına kadar muhalif partilerin durumunun ne olacağını tespit.

6 – İktisadî sorunlar ve bunun sonucunda istiklali gölgeleyen yanlışlıkların deşifre edilmesi ve hakikî durumun millete bildirilmesi.¹⁹⁶

Bu muhtıra muhalif partilere gönderildikten sonra onların yanıt vermesi adına beklenilmiş, bir süre sonra muhtıra basına, parti teşkilatına ve üniversite profesörlerine gönderilmiştir. Bu muhtıradan beklenen sonuç alınamamıştır. Demiray, konuyla ilgili; “Muhalefet partileri bir yuvarlak masa konferansı yapıp bütün bu meseleleri müzakere mevzuu yaparak bir karara varabilselerdi, hem memleketin istikbaldeki siyasî hayatını teminat altına almak, hem de halen iktidarda bulunan parti Hükûmetinin dikkatini bu hayatî sahaya celp ederek müfrit, mübalağalı ve ölçüsüz icraatta bulunmasını, pek ileri gittiği yerlerde de gerilemesini temin etmek imkânlarını aramak mümkün olacaktı. Ancak bu yuvarlak masa konferansı hakkındaki teklif ve teşebbüsümüz diğer muhalefet partileri merkez heyetlerinde müspet bir akis bulamadığı için fiilen neticesiz kaldı.” değerlendirmesinde bulunmuştur.¹⁹⁷

27 Haziran 1956'da “Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun” kabul edilmiştir. Bu kanun ile birlikte siyasî partilerin seçim propagandası dönemi

¹⁹⁶ T. Demiray, 4. Olağan Kongre Konuşması, 3 Aralık 1955.

¹⁹⁷ T. Demiray, 4. Olağan Kongre Konuşması, 3 Aralık 1955.

dışında açık hava toplantısı yapması yasaklandı, kapalı toplantılar mülki amirin iznine bağlanmıştır. Suç sayılan toplantıların dağıtılması için hedef göstermeksizin ateş açılabilmesi de kabul edilmiştir. Bu kanun ile muhalif partilerin bütün toplantıları engellenmeye çalışılmıştır. Muhalefet tam anlamıyla kuşatma altına alınmıştır. CHP'nin İnönü şerefine vereceği ziyafet yasaklandığı gibi, CMP'nin Giresun Kongresi'nde Bölükbaşı'yı alkışladıkları için delegeler karakola getirilmiş, HP il başkanlarının Ankara toplantısı ise yasaklanmıştır.¹⁹⁸

TKP, bu kanun hakkında; *“Bu kanun son derece enteresandır. Türkiye’de partileri kapatmamıştır, onları sadece dondurmuş, daha doğrusu buzdolabına kilitlemiştir. Muhalefet partilerimiz için kullandığım bu dondurma tabiri benim değildir. Bizden bir yıl evvel, müttefikimiz olan Irak Başvekili bu işi icat etmiş ve o zaman dünya gazeteleri “Nuri Sait Irak’ta demokrasiyi buzdolabına koydu” şeklinde manşet attılar. 1956 yılının Haziran ayını bütün bu tatbikatla siyasî tarihimizde bir “Kara Ay” olarak hatırlanacaktır.”* görüşünü açıklamıştır.¹⁹⁹

27 Haziranda toplantı ve yürüyüş kanunu kabul olunurken, muhalif partiler önce Meclis’i terk ettiler. Bu sırada gazetelerin Meclis muhabirlerinin vazifelerini yapmak üzere yerlerinden ayrılmaları dahi bir boykot ve saygısızlık sayılarak ellerinden kartları alınmıştır.

Meclis dışında muhalefetin neredeyse olanaksız olduğu bir dönemde en şiddetli tartışmalar parlamento çatısında gerçekleşmiştir. *“Siyaset sahnesi sırat köprüsü oldu”* diyen Bölükbaşı, DP’ye karşı sert bir muhalefet yürütmüştür. Kırşehir’in ilçe yapılmasından itibaren DP’yi her mitingde eleştiren CMP, bu konuyu sürekli gündemde tutmaya çalışmıştır.²⁰⁰

TKP, Milliyetçiler Derneği’nin ve MP’nin kapatılması ve sonraki dönemde muhalif partilere karşı uygulanan politikalar sonucunda kendi partisinin de kapatılması tehlikesine karşı bir önlem almayı uygun bulmuştur. Aldığı bu önlemleri 1956 yılında yayınlanan bir beyannameyi TKP’lilere ileterek; *“Mevcut kanunlarda daha çok tahtitler yapıldığı, partilerin veya sadece partimizin kapatılmasına veya infisahına karar verildiği takdirde Merkez İdare Kurulu Türk Köycüler Derneği gibi siyasî olmayan bir cemiyet kurarak derhal faaliyete geçecektir. Memleket içindeki*

¹⁹⁸ Sedef Bulut, “Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı(1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu”, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 2009, s. 128.

¹⁹⁹ T. Demiray, *5. Olağan Kongre Konuşması*, 1 Aralık 1957.

²⁰⁰ S. Bulut, a.g.m., s. 129.

bütün arkadaşlarımız bu yeni cemiyetle nizamnamesinde haberdar edilerek üye kayıt olunacaklar ve bu yolla da çalışmalara devam edilecektir. Bu kabil cemiyetlerin de hayatına son verildiği veya Merkez İdare Kurulu'nun da tam kadro halinde çalışması imkânsız bir hale geldiği takdirde başkanlık divanı üyeleri bütün arkadaşlara gönderilecek adres listeleriyle birbirlerini lüzumunda arama, bulma, görüşme ve yazışmaları temin edilerek tarihi ve millî davamızın devam ve selameti idame olunacaktır.” partinin kapanması durumunda dahi çalışmaların yürütülmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

1957 yılında yapılacak seçim çalışmalarına girilirken ülkenin durumu bu şekilde idi.

1958 yılında yapılacak seçimlerin CHP, CMP ve HP erken yapılmasını istiyorlardı. TKP ise seçimlerin erkene alınmasını, ülkenin zamansız olarak seçimlere sürüklenmesini doğru bulmuyordu. Bu ortam içerisinde DP anî bir şekilde seçim kararı aldığını kamuoyuna duyurmuştur. Böylece 1958 yılında yapılacak seçimler erkene alınmıştır.

1957 seçimlerine 20 bölgeden girmeyi plânlayan TKP'nin, son anda yapılan Seçim Kanunu ile en az 40'dan fazla ilde seçime girmesi gerekiyordu. Böyle bir ortamda toplanan TKP, Meclis'i iki günlük müzakere sonucunda seçimlerden çekilme kararı almıştır.²⁰¹ Bu müzakere sonucunda alınan kararlar şunlardır:

1 – DP iktidarının bugüne kadar rejim ana meselelerinde ve milletin büyük kitlesini ilgilendiren iktisadî sahada taahhütlerini yerine getirmemiş bulunması ve icraatını vatandaşın serbest tasvibine arz etmekten çekindiği son seçim kanununu tadili ile göstermesi ve daha şimdiden seçim kampanyasında almakta bulunduğu ağır tedbirlerin yapılacak seçimlerin muhalefet için neticesiz bırakabileceği ve netice alınsa bile tehlikeler arz edeceği kanaatine varılmıştır.

2 – Bu şartlar altında yapılacak seçimin ancak birbirine iktidar ve muhalefet devreden ve halen birbirinin icraatından sorumlu bulunan iki siyasî zümrenin, yukarıdaki şartlara rağmen, kendi aralarında bir hesaplaşma meselesinden ibaret olduğu tespit olunmuştur.

3 – Bu nedenle şimdiki halde partimizin, seçim yoluyla, millete

²⁰¹ T. Demiray, 5. Olağan Kongre Konuşması, 1 Aralık 1957.

yapacağı bir hizmet bulunmadığından, TKP 34 vilayette kurulmuş olan teşkilatıyla seçimlerden çekildiğini beyan eyler ve CMP ile HP'yi de bu görüşü benimseyerek bu hesaplaşma sırasında dünün ve bugünün mesullerini başbaşa bırakmaya davet ederiz.

*4 – 4 Eylül 1957 tarihli müşterek siyasî taahhüdü ise bir senet ittihat etmekte devam edeceğimizi ve vakti gelince müteahhitlerin her birinden ayrı ayrı ödenmesinin talep edileceğini ayrıca beyan ederiz.*²⁰²

TKP'nin katılmadığı bu seçimlerde muhalefet grubu DP'ye karşı ortak bir cephe oluşturmak niyetindeydi. Antidemokratik kanunları kaldırma vaadiyle iş başına gelen DP iktidarının, birbiri ardına antidemokratik kanunlar çıkarması, basın ve muhalefet başta olmak üzere çeşitli kesimler üzerindeki baskılarını arttırması, muhalefet partileri arasında işbirliği arayışlarını gündeme getirmiştir. İşbirliğinin amacı, iktidar partisine karşı ortak cephe oluşturarak seçimlerde DP'yi iktidardan indirecek güce erişmektir.²⁰³

İşbirliği teklifi 1956 yılının Nisan ayında CHP'nin çağırısıyla gündeme gelmiştir. HP bu çağrıyı olumlu karşılamış, CMP başlangıçta lehte ya da aleyhte bir tavır almamıştır. Ancak işbirliği görüşmelerinden herhangi bir sonuç alınamamıştır. Bu defa HP 16 Eylül 1956 tarihinde diğer muhalif partilere işbirliği çağrısında bulundu. Bu çağrıdan da olumlu bir sonuç elde edilememiştir. İşbirliği konusu, bu kez 1957 yılının Temmuz ayında CMP'nin çağırısı ile tekrar gündeme gelmiş, partiler işbirliği için görüşmelere başlamışlardır. 1957 yılında tekrar başlayan görüşmelerde 17 Ağustos'ta önemli bir aşamaya ulaşılmıştır. Buna göre; 1957 genel seçimlerinde CHP'ye %45, CMP ve HP'sine %24'er ve Bağımsızlara da %7 oranında milletvekili kontenjanı ayrılması konusunda taraflar arasında uzlaşmaya varılmıştır. Partiler kurdukları ittifaka Millî Demokrasi Cephesi adını vermişlerdir.

Muhalefet partileri 4 Eylül 1957 tarihinde ortak bir bildiri yayınlayarak, Millî Demokrasi Cephesi'nin iktidara gelmesi durumunda, yargı bağımsızlığı ve yargıç güvencesi, söz ve basın özgürlüğü, sendika özgürlüğü, toplantı ve bilim özgürlüğü, üniversite özerkliği, grev hakkı, yönetimde yargı denetimi, tarafsız yönetim, anti-demokratik yasaların kaldırılması, anayasa ve seçim sistemlerinde demokratik anlamda değişiklikler yapılması, ispat hakkının kabulü, suistimal ve yolsuzluklarla

²⁰² T. Demiray, *5. Olağan Kongre Konuşması*, 1 Aralık 1957.

²⁰³ E. Tuncer, a.g.e., s. 53.

mücadele edilmesi, iki yıl içinde yeni seçimlere gidilmesi, vatandaş haklarının güvenceye alınması, anayasaya aykırı yasaların çıkmasını önlemek üzere bir Anayasa Mahkemesi kurulması, yürütmenin dengelenmesi gibi konularda uzlaşmaya vardıklarını kamuoyuna açıklamışlardır.²⁰⁴

DP, partiler arasındaki işbirliğini konusunun kendisi için tehlike oluşturacağını görerek, işbirliğini önlemek adına harekete geçmiştir.²⁰⁵ İktidarın seçim yasasında yaptığı değişiklik yüzünden Millî Demokrasi Cephesi'nin 1957 genel seçimlerine ortak liste halinde katılmaları umudu kalmamıştır. Muhalif partilerin böylece kurmak istedikleri ittifak son buldu ve seçimlere ayrı ayrı girmek zorunda kalmışlardır.²⁰⁶

1954 seçimleri öncesinde CHP ile CMP arasında başlatılan işbirliği girişimleri, 1956 ve 1957 yıllarında 1957 seçimi arifesine kadar sürdürülmüştür. Ancak yoğun çabalara karşın bu girişimlerden ne 1954 ne de 1957 seçimlerinde olumlu sonuç alınabilmiştir.²⁰⁷ 1954 seçim sonrasında ilçe haline getirilen Kırşehir 1957 seçimlerinin arifesinde yeniden il haline dönüştürmüştür.²⁰⁸ DP bu şekilde Kırşehir'de oy oranlarını arttırmayı amaçlamıştır.

1957 seçimlerinde Prof. M. Fuad Köprülü, oğlu Orhan Köprülü'nün partisi olan HP'yi desteklemeye başlamıştır. Köprülü, HP adına Balıkesir'de yaptığı konuşmada, 27 Ekim 1957 tarihinde yapılacak erken seçimlerden ve Başbakan Menderes'ten söz ederek; *"Bu seçim mücadelesi; kanaatime göre, tek parti, tek şef sistemini yeniden canlandırmak isteyen bir adam ve insana karşı koca bir milletin maddî ve manevî işbirliğinin mücadelesidir ve bu şuur memleketin her tarafına yerleşmiştir"* diyecektir.²⁰⁹

Cumhuriyet tarihinin en sert seçimlerinden biri olan 1957 seçimlerinde DP, ilk kez oy kaybına uğramıştır. Oy oranını %50'nin altına düşürerek %47.3 oranında oy almasına rağmen, uygulanan çoğunluk sisteminden dolayı 424 milletvekili çıkarabilmiştir. 1957 seçimleri sonrasında ortaya çıkan en önemli gelişme oyların

²⁰⁴ Mustafa Albayrak, *Hürriyet Partisi'nin Türk Siyasi Hayatındaki Yeri ve Önemi*, Kasım 2001, s. 368-378.

²⁰⁵ E. Tuncer, a.g.e., s. 54-58.

²⁰⁶ M. Albayrak, a.g.m., s. 378.

²⁰⁷ E. Tuncer, a.g.e., s. 53.

²⁰⁸ R. Burçak, a.g.e., s. 506.

²⁰⁹ M. Albayrak, a.g.m., s. 372.

artmasından güç alan CHP'nin daha sert ve aktif bir muhalefet yürütmeye başlaması olmuştur.²¹⁰

1957 seçiminde işbirliği olsa idi partilerin aldığı oylara göre CHP+CMPP+HP= 365 vekil Meclis'e gönderecekti. İttifak 43 ilde kazanacaktı. DP ise 245 vekil Meclis'e gönderecek, 24 ilde birinciliği kazanacaktı. İşbirliğinden yoksun sonuçlar ise şöyle olmuştur: CHP 178, CMP 4, HP 4 vekil kazandı. DP ise 424 vekil kazandı. Muhalifler toplam 23 ilde kazanmışken, DP 47 ilde kazanmıştır.²¹¹

Seçimlerden sonra muhalif partiler tekrar birlik olma çabası içerisine girdiler. TKP, CHP'yi dışarıda bırakacak bir çalışmada bulunmuş ama bu sonuç vermemiştir. 1956 Haziranında HP ile buluşarak fikir birliği ve bu fikir birliği tahakkuk ettiğinde güç birliği yapılması yolunda ilk görüşmelere başlanmıştır. Bu görüşmeler, CMP'ne de intikal ettirilmiştir. İstanbul'da ve Ankara'da uzun görüşmeler yapılmış, fakat bu görüşmeler dışarıya yansıtıldığından ve muhalefetin CHP çevresinde toplandığı zannı yaratıldığından dolayı Türkiye Köylü, Cumhuriyetçi Millet ve Hürriyet partileri birliğinin ve beraberliğinin doğması sonuçsuz kalmıştır.

2.2.2. Yerel Seçimler

2.2.2.1. 1954 Yılı İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi ve Muhtarlık Seçimleri

İktidar partisinin 1954 seçimlerinin hemen ardından çıkardığı kanunlar, iktidar-muhalefet ilişkilerini çok gerginleştirmiştir. TKP ve CMP bu koşullarda, 1954 yılının Kasım ve Aralık aylarında yapılacak olan İl Genel Meclisi, Belediye Meclisi ve muhtarlık seçimlerine katılmayacaklarını açıkladılar. TKP 3 Ağustos 1954 günü bir bildiri yayınlamış ve yerel yönetimlere katılmayacağını ilan etmiştir.²¹²

Demokratik hukuk esasları ve usulleri iktizası olarak Muhtar, Belediye ve İl genel meclislerinin mebus seçimlerinden evvel yapılması suretiyle halk reyinin köyden ve mahalleden başlayıp merhale merhale muhtelif partilere ve adaylara isabetli bir şekilde temayülünü belirterek muhitten merkeze doğru tekâmülü gerekirdi. Fakat eski iktidar zamanında olduğu gibi merkezîyetçi bir zihniyetle, bugünkü iktidar partisinin de muhit seçimlerini geri bırakıp doğrudan doğruya

²¹⁰ S. Bulut, a.g.m., s. 131.

²¹¹ E. Tuncer, a.g.e., s. 62.

²¹² Erol Tuncer, *1957 Seçimleri*, Ankara, 2012, s. 21.

merkezi idareyi kazanma mücadelesine girmesi ve bu yolla nihai neticenin alınması karşısında muhit seçimlerinden beklenen isabetli netice alma imkânının kaybolması dolayısıyla bu seçimlere girilmesinde fayda olmadığı tespit edilmiştir. TKP bu nedenlere dayanarak 1954 yılındaki muhtarlık seçimlerine girmemiştir. 7 Kasım 1954'te köy ve mahalle muhtarlık seçimleri yapılmış, seçimlere DP ile CHP katılmıştır. CMP ve TKP'nin katılmadığı seçimler sonucunda DP 26.669, CHP ise 5.688 muhtarlık kazanmıştır.²¹³

Bu dönemi çalışan M. Albayrak TKP'nin seçimlere girdiğini söyleyerek, TKP seçim sonucunu şöyle açıklamıştır: TKP 7 Kasım 1954 tarihinde yapılan Muhtar ve Köy İhtiyar Heyeti seçimlerine girmiştir. Kullanılan oyların %0.12'sini alarak 42 muhtarlık; şehir ve kasabalardaki İhtiyar Heyeti seçimi ve muhtarlık seçimlerinde de oyların %0.08'ini alarak 63 muhtarlık ve üyelik kazanabilmiştir.²¹⁴

Bu konuda Erol Tuncer'in söylediklerinin daha tutarlı olduğunu söylemek gerekir. TKP parti olarak seçime girmese de bazı bölgelerde kendi adayları bağımsız olarak seçime katılmış olabilir ya da bazı adayları desteklemiş olabilir.

Türkiye Köylü Partisi, seçimlerde iktidarın seçmen üzerinde baskı kurduğunu, Cumhurbaşkanının tarafsızlığını bozarak iktidar partisine destek verdiğini, istibdat dönemine dönüldüğü, Hasan Polatkan'ın seçimleri kazanmak için her türlü yolsuzluğa karıştığını iddia etmiştir. Aynı yıl içerisinde yapılan muhtarlık ve İhtiyar Meclisi seçimlerinde de % 00.08 oy alarak başarılı olamamıştır.²¹⁵

2.2.2.2. 1955 Belediye Seçimleri

Normal şartlarda 1953 yılında yapılması gereken Belediye seçimleri önce 1955 Haziran'ına, sonra da Kasım'a ertelenmiştir. Böylece birçok kez geciktirilmek, daha sonralara atılmak suretiyle muhit seçimleri 1953'ten 1955 sonlarına kadar yerleri değiştirile değiştirile 1958 seçimleri arifesine getirilmiştir.²¹⁶

13 Kasım 1955 yılında yapılacak Belediye seçimlerine bu kez CHP ve CMP katılmama, TKP ise bu seçimlere katılma kararı almıştır. CHP ve CMP'nin katılmadığı seçimlerin sonunda DP 8.784, Bağımsızlar 2.705 üyelik kazandılar.²¹⁷

²¹³ E. Tuncer, a.g.e., s. 23.

²¹⁴ M. Albayrak, a.g.e., s. 499.

²¹⁵ Mehmet Pınar, "Anadoluculuk Ekseninde Türkiye Köylü Partisi (1952-1958)", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl: 2017, Sayı: 37, s. 334.

²¹⁶ T. Demiray, *4. Olağan Kongre Konuşması*, 3 Aralık 1955.

²¹⁷ E. Tuncer, a.g.e., s. 25-26.

TKP bu seçimlere en az 100 merkezde katılmıştır. TKP yöneticileri bu süreci şöyle açıklamaktadır:

“1958 seçimlerinde halk temayülünün ne yolda olduğunu öğrenebilmek için 1955 muhit seçimlerinde yer yer bir millî test yapmak zarureti doğdu. Biz TKP olarak en az 100 merkeze bu muhit yoklamalarına yer yer millî test denemelerine giriştik. Evvela;

A) Bir çok yerde akıl ve hayale gelmez manialar, zorluklar çıkararak seçime girmemize mani oldular.

B) Seçime girdik, DP ekseriyeti elinde kalmış olan İlçe ve İl Seçim Kurullarında engellendik. Fiilen yine de seçimlerde faaliyet göstermek imkânını bulamadık.

C) Seçimlere girdik, mücadele ettik, kazandık, bu defa kazandıktan sonra yine DP ekseriyeti haklarımızı baltalamak yoluna gitti.

Ç) Nihayet birkaç İl Genel Meclisi ve 3 il belediyesini ve ilçelerde 19 Belediye meclisini kurtarabildik.”²¹⁸

TKP yöneticileri DP iktidarının engellemelerine karşın, yılmadıklarını ve az da olsa başarı gösterdiklerini belirtmiş oluyorlardı.

²¹⁸ T. Demiray, *4. Olağan Kongre Konuşması*, 3 Aralık 1955.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasından itibaren siyasi partiler kurulmuş ancak bu siyasî partilerin kapatılmasıyla çok partili hayata geçmek için atılan adımlar sonuçsuz kalmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar tek partili bir dönem yaşamıştır. Sovyet Rusya hariç İkinci Dünya Savaşı'nı demokrasi yanlısı devletlerin kazanması ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti çok partili hayata geçmek için adımlarını hızlandırmıştır. Bu dönemde Millî Kalkınma Partisi, Demokrat Parti ve Millet Partisi gibi partiler kurulmaya başlamıştır. Bu partiler içerisinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin içindeki milletvekillerinin kurduğu DP bir adım öne çıkacak ve 1946 yılı seçimlerinde Meclis'e girip, 1950, 1954, 1957 yıllarında ise CHP'yi geride bırakarak seçimlerden birinci parti çıkacak, 1960 yılına kadar iktidarda kalacaktır. DP, 27 Mayıs 1960 yılına kadar Türk siyasî hayatında önemli bir yer değişime adını yazdıracaktır. DP, Türk siyasî literatürüne Millî Şef Dönemi'nin de sona erdirilmesiyle ortaya çıkan yeni bir değişimin de öncülüğünü yapmıştır.

Demokrat Parti ilk yıllarında Cumhuriyet Halk Partisi'nin yönetimine muhalif olan kişileri de yanına çekerek güçlü bir konuma geldi. Ancak bir süre sonra DP'nin merkezîyetçilik politikasına tepki gösteren Fevzi Çakmak ve arkadaşları partiden ayrılarak 1948 yılında MP'ni kurdular. 1952 yılında ise DP içinden ayrılan Seyhan milletvekili Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık, Seyhan milletvekili Yusuf Ziya Eker, Seyhan milletvekili Doktor Cezmi Türk, Çanakkale milletvekili Doktor Süreyya Endik ve Meclis dışındaki arkadaşları tarafından TKP kurulmuştur. Böylece Meclis içinde yeni bir siyasî hareketlilik yaşanmıştır. TKP Türkiye'nin farklı illerinde teşkilatlanarak 1958 yılına kadar genel ve yerel seçimlere katılmıştır. 1954 seçimlerinde istediği başarıyı elde edemeyen TKP'nin 1957 yılına kadar gelişmesi yavaşlamıştır. 1957 seçimlerinde DP'nin önceki seçimlere göre başarısız bir sonuç alması Türkiye'de muhalif gruplarda canlılığa neden olmuştur. TKP'nin bu dönemde gelişmesi tekrar hız kazanmıştır.

Fevzi Çakmak'ın kurduğu MP, DP iktidarı döneminde kapatılmıştır. Daha sonra parti yöneticileri Cumhuriyetçi Millet Partisi'ni kurmuşlardır. 1958 yılında ise yapılan görüşmeler sonucunda TKP ile birleşmiştir. Böylece yeni partinin adı Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi olmuştur. Bu parti ise 1969 yılında Milliyetçi Hareket Partisi adını alarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

TKP dönemin ilim adamlarının yoğunlukta olduğu bir parti olmuştur. Siyasî

bir görünümünden ziyade fikirleri ile Türk siyasî hayatında yer edinmiştir. Kurulduğu günden itibaren Türkiye'nin daha ileri seviyeye çıkması için fikirler ortaya atmıştır. Türk gelişiminin merkezden ziyade çevreden başlaması görüşünü savunmuştur. Bunun için de yerel yönetimlerin güçlenmesi fikrini ortaya atmıştır. Merkezîyetçilik yerine muhitçilik görüşünü benimsemiştir. Böylece Türkiye'nin gelişmesi ve Türk milletinin refahlı ve huzurlu yaşaması amaçlanmıştır.

Devletin ekonomi içerisinde küçük alanlarda olmasından çok ağır sanayi gibi alanlarda olması görüşünü savunmuştur. Özel sektör ile devletin olduğu bir görüşü yani karma ekonomi sistemini savunmuştur. Halkın mülk sahibi olması noktasında bu fabrikaların sahibinin çalışanlar olmasını istemiştir.

Ortaya çıktığı günden itibaren anayasanın değişmesini savunmuştur. Sonraki dönemlerde diğer siyasi partiler de bu görüşü benimsemiş ve 27 Mayıs Darbesi'nde Milli Birlik Komitesi üyeleri anayasada değişiklik yapmıştır.

Her ne kadar köylü ismi ile kurulsada bütün Türk milletini kucaklayan bir politika benimsemişlerdir. Sadece köy ve köylü ile ilgili görüşleri olmamış eğitim, sağlık, dış politika, ekonomi, savunma gibi Türk milletini ilgilendiren birçok konuda görüş belirtmişlerdir.

1954 yılından itibaren DP yönetiminin artan baskısından dolayı muhalif cephelerde ortak hareket etme görüşü doğmuştur. Bu ortamda TKP de CHP'ni dışarıda bırakacak bir yakınlaşma politikası gütmüştür. 1954'den itibaren başlayan yakınlaşma hareketleri 1958 yılında birleşmelere götürmüştür. TKP CMP ile, HP ise CHP ile birleşerek DP'nin karşısında yer almıştır.

TKP her ne kadar CMP ile birleşse de bu TKP'nin CMP'ne katılımına dönüşmüştür. 1952 yılında kurulan TKP, 1958 yılında CMP'ne katılarak Türk siyasî hayatından çekiliyordu. Kendisine özel renkli kişiliğiyle tanınan Osman Bölükbaşı'nın Genel Başkanlığında yeniden şekillenerek Türk siyasî hayatındaki yerini alan CKMP, Meclis'te köycülüğü esas alan bir fikrî hareketin savunuculuğu görevini üstlenmiştir.

KAYNAKLAR

Gazete ve Zabıt Cerideleri

Cumhuriyet
Milliyet
TBMM Zabıt Ceridesi.
TKP Teşkilat Gazetesi
Ulus

Kitap ve Makaleler

- Ahmad F., (1996). *Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)*, Hil Yayınları, İstanbul.
- Ahmad F., (1976). *Türkiye 'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi*, Bilgi Yayınevi, İstanbul.
- Akın R., (2002). Türkiye'de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş ve Demokrat Parti İktidarı (1945-1960), *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Akkaya B., (2012, Ocak-Şubat). Türkiye'nin Nato Üyeliği ve Kore Savaşı, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 28, 1-20.
- Albayrak M., (2004). *Türk Siyasî Tarihinde Demokrat Parti(1946 – 1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Albayrak M., (2001, Kasım). *Hürriyet Partisi'nin Türk Siyasî Hayatındaki Yeri ve Önemi*, 7. Türk Sosyal Bilimler Kongre Bildirisi, 341-379.
- Arık R. O., *Kastamonu İl Binası 'ndaki konuşması*.
- Arık R. O., 1. Olağan Kongre Konuşması, 26 Ekim 1952.
- Arık R. O., 2. Olağan Kongre Konuşması, 31 Ekim 1953.
- Aslan E., (2014). *Türkiye 'nin İç Siyasetinde DP(1950-60)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Başgil A. F., (2008). *27 Mayıs İhtilali ve Nedenleri*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul.
- Bölükbaşı D., (2005). *Türk Siyasetinde Anadolu Fırtınası: Osman Bölükbaşı*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Bulut S., (2009, Yaz). Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı(1957-1960): Siyasî Baskılar ve Tahkikat Komisyonu, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 125-145.
- Burçak S., (1979). *Türkiye 'de Demokrasiye Geçiş 1945-1950*, Olgaç Matbaa, Ankara.

- Burçak R. S., (1998). *On Yılın Anıları*, Kişisel Yayınlar, Ankara.
- Çakmak D., (2008, Kış). Türk Siyasal Yaşamında Bir Muhalefet Partisi Örneği: Hürriyet Partisi(1955-1958), *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, 153-186.
- Çavdar T., (1999). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839-1950*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Çaylak A., (2004). *Türk Siyasal Hayatında Osman Bölükbaşı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiçek M., (2014). *CKMP ve Türk Siyasî Hayatındaki Yeri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Demiray T., (1957). *Partiler Kurulur mu? Doğar mı?*, Türkiye Yayınevi, İstanbul.
- Demiray T., (1960). *Basına Verilen Beyanat*, Türkiye Basımevi, İstanbul.
- Demiray T., 3. *Olağan Kongre'deki konuşması*, 23 Ekim 1954.
- Demiray T., 4. *Olağan Kongre Konuşması*, 3 Aralık 1955.
- Demiray T., 5. *Olağan Kongre Konuşması*, 1 Aralık 1957.
- Demiray T., *TKP Olağanüstü kongresi konuşması*, 1 Kasım 1958.
- Eroğul C., (1990). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Goloğlu M., (2013). *Demokrasiye Geçiş(1946-1950)*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Göktepe C., (2002). Menderes Dönemi, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Gürkan A., (1973). *50. Yıl (1919-1973) Cumhuriyet, Meclis, Hükûmetler, Başkanlar*, Güneş Matbaacılık, Ankara.
- Haytoğlu E., (1994). *Millet Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- İnan S., Haytoğlu E., (2007). *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*, Anı Yayıncılık, İstanbul.
- Kabasakal M., (1991). *Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi 1908-1960*, Tekin Yayınevi, İstanbul.
- Karpat K., (1996). *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

- Karpat K., (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Koçak C.,(1997). Siyasal Tarih, *Türkiye Tarihi 1908-1980*, Cilt 4, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Koçak F., (2002). Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950), *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Koçlar B., (2002). Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Hükûmet Muhalefet İlişkisi, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Lewis B., (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Özdemir H., (2002). Demokrasiye Geçiş ve Menderes Dönemi, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Özüçetin Y., (2002). Demokrasiye Geçiş, Demokrat Parti'nin Kuruluşu, 1946 Seçimleri, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Pınar M., (2017). Anadoluçuluk Ekseninde Türkiye Köylü Partisi (1952-1958), *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 37, 317-340.
- TKP Kuruluş Beyannamesi, 19 Mayıs 1952.
- TKP, (1952). *Gaye-Premsipler, Tüzük, Program, Beyanname*, Türkiye Basımevi, İstanbul.
- TKP, (1956) *Köy, Mahalle, Teşkilat Temsilcileri Bildirisi*, Türkiye Basımevi, İstanbul.
- TKP, (1957) *Buğday Ve Diğer Toprak Mahsullerimizin İstihsal Ve Fiat Politikası Ne İdi, Nedir, Ne Olmalıdır*, Türkiye Basımevi, İstanbul.
- Toker M., (1970). *Tek Partiden Çok Partiye Geçiş*, Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Tökin F. H., (1965). *Türkiye'de Siyasî Partiler ve Siyasal Düşüncenin Gelişimi(1839-1965)*, Elif Yayınları, İstanbul.
- Tunaya T. Z., (1998). *Türkiye'de Siyasî Partiler 1. Cilt*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Tuncay M., (1997). Siyasî Tarih (1950-1960), *Çağdaş Türkiye 1908-1980*, Cilt 4, Cem Yayınları, İstanbul.
- Tuncer E., (2011). *1954 Seçimleri*, TESAV Yayınevi, Ankara.
- Tuncer E., (2012). *1957 Seçimleri*, TESAV Yayınları, Ankara.
- Yaşar B., (2014, Haziran). Demokrat Parti'de Parti İçi Demokrasi (1946-1960), *Tarih Okulu Dergisi*, Sayı: 18, 503-541.

Yılmaz S., (2004). *Osman Bölükbaşı ve Türk Siyasî Hayatındaki Yeri ve Önemi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yücel S., (2002). Menderes Dönemi, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 16, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.

Zürcher E. J., (2000). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul.

EKLER

Ek-1 1954 Genel Seçimleri TKP Aday Listesi

ANKARA

1. Kazım Arar
2. Cahit Ahmet Aymergen
3. Nizamettin Barıman
4. Ömer Baykoç
5. Hamide Esemeli
6. Ali Galip Genç
7. Naşit Kızılay
8. Orhan Cevdet Kural
9. Hasibe Menemencioğlu

BURDUR

1. Süleyman Başköylü

2. Kemal Bozkurt

ÇANAKKALE

1. Hasan Balkan
2. Süreyya Endik
3. Fehmi Eren
4. Hasan Erkmen
5. Asım Günç
6. Cemil Kandemir
7. Murat Öçalan

ÇANKIRI

1. Kazım Arar
2. Kemal Atakurt
3. Osman Danışmaz
4. Tahsin Demiray
5. İhsan Oktay
6. Mehmet Yıldırım

DIYARBAKIR

1. Faik Atabey
2. Asım Balaban
3. Necmettin Bilgi
4. Mehmet Ali Günöz
5. Emin Kaya
6. Nusret Özbek

ELAZIĞ

1. Yansur Bulduk
2. Celal Erten
3. Sadık Erzen
4. Sabih Güner
5. Aziz Şenkal

ESKİŞEHİR

1. Asım Günç
2. Mahmut Güngör
3. Sami Süleyman Güreman
4. Süleyman Hoşgör
5. Halim Sait Kayılı
6. Cevdet Savkar
7. İsmail Yetim

İÇEL

1. Ali Kemal Atıla
2. Ahmet Oğuzbaş
3. Nazmi Oktay
4. Niyazi Ramazanoğlu
5. Muzaffer Ünsal
6. Ali Yılmaz
7. Tahir Yurttaş

İZMİR

1. Hasan Civaoglu
2. Nuri Çavuşoglu
3. Yalçın Dağlar

KASTAMONU

1. Kemal Atakurt

2. Kemal Ataüinal
3. Osman Nuri Gürler
4. Hamdi Kesiroğlu
5. Naşit Kızılay
6. Celal Özelçi
7. Kemal Öziş
8. Nuri Pala
9. Ali Fuat Uçar
10. Sabri Yılmazer

KIRŞEHİR

1. Cemal Aksaç
2. Ömer Köker
3. Cemal Özkan
4. Mehmet Öztunç
5. Cevat Hakkı Tarım

KOCAELİ

1. Tahsin Çetinkaya
2. Şükrü Çiftçi
3. Ömer İskender Erdener
4. Mustafa Reşit Moralı
5. Faik Örnek
6. Hidayet Öztürk
7. Ali Nevruz Tuğsavul
8. Cemil Yasaer

MALATYA

1. Hüseyin Akdoğan
2. Muzaffer Amaç
3. Kamil Çomuoğlu
4. Cemil Döşer
5. Reşit Celal Emek
6. Hamit Fendoğlu
7. Ali Rıza Güç
8. Mehmet Nedim Hoşhanlı
9. Bedri Kısakürek

10. Celal Özelçi
11. Cemal Azmi Soydaner
12. Abdurrahim Yaşar

MARAŞ

1. İsmail Ayan
2. İhsan Bat
3. Necati Bingöl
4. Mesut Can
5. Selahattin Hüdaioğlu
6. Kemal Kaynak
7. Bedri Kısakürek

NIĞDE

1. Bektaş Argun
2. Tahir Ata
3. Cafer Çetin
4. Cafer Sadık Gülkan
5. Oğuz Demir Tüzün
6. Hasan Yaldır

SEYHAN (ADANA)

1. Aliye Türkan Arık
2. Turgut Arsoy
3. Fethi Atıl
4. Salih Çerçi
5. Yusuf Ziya Eker
6. Zahit Güngör
7. Ethem Menemencioğlu
8. İhsan Önal
9. Hayri Öztürk
10. Kamil Çekerek
11. Cezmi Türk
12. Veli Topaloğlu
13. Kemal Üstok

URFA

1. Reşit Cihanbeyli

2. Hüseyin Cavit Us

3. Şükrü Başaran

Ek-2 TKP Tüzüğü

PRENSİPLER

1- Türkiye'nin kısa zamanda başlanacak ıslahat ile içtimaî, iktisadî gelişmesini sağlamak, onu her bakımdan geri kalmış bir ülke olmaktan kurtarmak istiyoruz.

2- Siyasî, içtimaî, idarî sahada gerçekten demokratik olan parlamenter bir cumhuriyet rejimini kuvvetlendirecek, tamamlayacak yeni bir anayasa meydana getirilmesini sağlamak, Türkiye'yi idare eden kuvvetler arasındaki vazife ve mesuliyet sınırlarını düzene koymak istiyoruz.

3- Vatandaşların siyasî ve medenî haklarını her sahada tamamlayıp kuvvetlendirerek Türkiye'mizde yaşanan gerçekler haline getirmek ve bunları anayasa teminatı altına almak prensibimizdir.

Anayasaya aykırı kanunların çıkmasını, tatbik edilmesini önlemek için müstakil bir Anayasa Mahkemesi kurulmasını zarurî görmekteyiz.

4- Cumhuriyet rejimini ve bu rejimle elde edilen zihniyeti ve esasları korumak, gerekenleri yeni hayatın icaplarına göre ıslah etmek, tamamlamak prensibimizdir.

5- Lâikliğin din düşmanlığı şeklinde anlaşılmasını reddetmek, din ve vicdan hürriyetini öteki ana haklar gibi insanlığın mukaddes haklarından saymak prensibini benimsiyoruz. Partimiz lâikliği, memleket işlerinde, idaresinde bütün kanunların millet anlayışına, ihtiyaçlarına ve ilmin esaslarına uygun olması manasında alır. Dinin tamamıyla muhterem bir vicdan konusu olarak, siyasetten ayrı tutulması prensibini benimser.

6- Devlet teşkilatını idare edenleri her türlü siyasî tesirden, nüfuzdan, müdahaleden korumak; memurların, müstahdemlerin tayin, terfi, emeklilik işlerinde açık sicil usulüne dayanmak, ehliyet ve kıdemi dikkate almak, prensibimizdir. Her derecedeki hizmet erbabını refahlandırma işini kadro engellerinden kurtarmak istiyoruz.

7- Bütün amme hizmetlerinde, gereken ıslahatı süratle yapacağız. Köycülük, içtimaî emniyet, ıslahatçılık başlıca prensiplerimizdir.

8- Köy, Bucak, Belediye, İl idarelerini merkezin vasiliğinden kurtarıp idarî

muhtariyete eriştirmek, tam teşkilatlı bucaklar sayısını artırarak idarî teşkilatı genişletmek, tamamlamak kararındayız.

9- Adaleti, gerçekten mülkün esası haline koymak lazımdır. Bu maksatla da, adalet cihazını her türlü siyasî tesirlerin üstünde müstakil bir varlık olarak tutmak; ıslah etmek, genişletmek, tamamlamak, kuvvetlendirmek zaruretine inanıyoruz. Adalet dağıtımını, bucaklara ve köylere kadar yayacağız.

10- Çalışan büyük kitlenin (çiftçinin, işçinin, esnafın) her bakımdan iyi yetiştirilmesini sağlamak ve onları ilim, idare alanlarında vazife ve mesuliyetler yüklenecek seviyeye yükseltmek prensibine büyük değer veriyoruz.

11- Köylünün ve çalışan büyük kitlenin devletçe ayrı bir mevzu olarak henüz ele alınmayan hayatını, içtimaî teminat altına almak, sağlık, hastalık, işsizlik, ihtiyarlık günlerinde korumak prensibini milletimiz için hayatî biliyoruz.

12- Çalışan vatandaşların kanunun ve devletin henüz üstünde esaslıca duramadığı aile yuvalarını korumak; istidat ve ehliyetlerini yükseltmek yolunda tedbirleri, teşvikleri esirgememek esaslarımızdandır.

13- Vatandaşlar arasında din, ırk, cins, mezhep, aile, zümre, meslek, parti farkı gözetmeksizin, eşit haklara dayanan, devamlı bir içtimaî yardımlaşmayı teşvik etmek, kuvvetlendirmek, kimsesizleri, yoksulları, sakatları koruyacak müesseseler meydana getirmek istiyoruz.

14- Dullar, yetimler başta olmak üzere bütün memur ve emeklileri eski, yeni farkı gözetmeksizin eşit haklarla terfi etmek ve isteyenleri müstahsil hale getirmek prensibimizdir.

15- Kadınlarımızın her bakımdan ve bilhassa aile yuvalarındaki vazifelerini kolaylaştırmak bakımından yetişip yükselmelerini sağlamak hedefimizdir.

16- Millî Eğitim ile köyde ve şehirde Türk fertlerini hür, araştırıcı insan Őuuruna ve itiyatlarına dayanan Őahsiyet sahibi olarak yetiştirmek prensibimizdir. Bir köy ve şehir düşmanlığı yaratmadan, köyün bünyesini göz önünde tutan bir yetiştirmeye büyük ehemmiyet veriyoruz.

17- Millî ve ebedî değerleri korumak, devam ettirmek, yükseltip sevdirmek; ilim araştırmalarına teşvik etmek, müzeleri, kütüphaneleri, güzel sanat ve spor yuvalarını çoğaltmak yolu ile halkın terbiye ve kültür işlerini sağlamak, ilim ve kültürümüzü tesadüflerden kurtaracak akademilerle, enstitüleri kurmak prensibine önem veriyoruz.

18- Millet murakabesini en tesirli Şekilde tamamlayıp kuvvetlendirecek olan

basın ve yayın hürriyetini, gerçek demokrasilerdeki serbestlik seviyesine çıkarmak istiyoruz. Basını, radyoyu, her türlü yayın vasıtalarını, Hükûmeti elinde bulunduran partinin, kendi politikasına alet olmaktan korumayı başlıca prensip görüyoruz.

19- Milletimizin hayat kaynağı olan köylümüzü ve köylerimizi topyekûn kaldırmak prensibimizdir. Partimiz, köylü kalkınma davasını yalnız köylü mevzuu değil, şehirleriyle birlikte Türk vatandaşlarının da başlıca baka şartı telakki eyler. Türk köylüsü, medenî insanlık haysiyetine yakışır bir varlıkta olmadıkça Türk milletinin medenî dünyadaki yerini hakkıyla almasına imkân yoktur kanaatindeyiz.

20- Türk köylüsünün ve Türk vatanının kalkınması için memleket bünyesine uygun bir ziraat reformu şarttır.

21- Her türlü sermaye ve yatırım imkânlarından faydalanarak köylerimizi yeniden inşa, imar ve ihya etmek prensibimizdir.

22- Küçük mülkiyet, küçük sermaye ve küçük kazanç sahiplerinin varlıklarını koruyup geliştirmeyi, sayılarını artırmayı, içtimaî selametimiz için zaruri görüyoruz.

23- İçtimaî bünyemizi kuvvetlendirmek, gittikçe artan işsizliği önlemek için yapılacak ziraat reformuyla birlikte ve bunlara muvazi olarak sanayileşmeği plânlamak, hızlandırmak istiyoruz. Devletin yalnız ağır sanayi kurmasını, bu sanayii devam ettirmesini, diğer sanayi kollarını da serbest teşebbüse, (çalışanların da ortak olabileceği) şirketlere bırakmasını lüzumlu bulmaktayız.

24- Serbest teşebbüsün gelişmesi için gerekli olan hukuk, idare, maliye sahalarındaki istikrarı ve memlekette var olan müktesep haklara saygıyı sağlamak ana prensiplerimizdendir.

25- Türk ordusunu her türlü iç, dış siyaset tesirlerinden uzak, tarihteki şanına yaraşır bir millet müessesesi halinde devam ettirmek, kuvvetlendirmek kararındayız.

26- Devletin ve anayurdun bütünlüğünü, iç ve dış emniyetini, içtimaî ve iktisadî selametini sağlayacak haberleri toplayan, her türlü partizan tesirlerden uzak ilmî ve teknik servislerle de cihazlanmış yeni bir teşkilat kurulmasını faydalı buluyoruz.

ESASLAR

Madde 1: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, İnsan Hakları Beyannamesi, Medenî Kanun ve Cemiyetler Kanunu esasları dâhilinde çalışmak üzere Türkiye Köylü Partisi adlı siyasî bir cemiyet kurulmuştur. Merkezi Ankara'dadır.

Madde 2: Partinin esas gayesi köycülük, içtimaî emniyet, her sahada içtimaî

terakkî ve tesanüdü tahakkuk ettirecek ıslahat yapmak ve bu yoldan millî birliği korumaktır.

Madde 3: Türkiye Köylü Partisi Türkiye hudutları dışındaki hiçbir partiyle anlaşamaz, tamamen millî bir müessesedir. Partinin memleket içindeki gayri siyasî teşekküllerle olacak müstakbel münasebetlerine, lüzum ve ihtiyaca göre Merkez Temsilciler Meclisi'nce karar verilir.

ÜYELER

Madde 4: Türkiye Köylü Partisi'ne:

- a) Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunmak ve seçmenlik vasıflarını haiz olmak,
- b) Ağır hapsi müstelzim veya şeref ve haysiyet kırıcı bir suçtan ve alelîtlak âmme malını çalmaktan hüküm giymemiş bulunmak ve halkça kötü tanınmamış olmak,
- c) Askerliğini yapmış bulunmak (kanunî mazeretler müstesnadır).
- ç) Komünistlikten, irticadan ve mukaddesata hürmetsizlikten hüküm giymemiş bulunmak şartlarıyla her Türk vatandaşı üye kayıt olunabilir.

Madde 5: Partinin:

- a) Müessis,
- b) Faal,
- c) Fahrî

üye olmak üzere üç türlü üyesi vardır.

a) Müessis üye: Parti gayelerini benimseyen, parti için, elinden gelen maddî ve manevî yardımlarda bulunmaya söz verenlerdir. Partinin kuruluşundan itibaren geçecek ilk yıl içinde isteyenler ve şartlarını kabul ve taahhüt edenler Merkez İdare Kurulu tarafından Müessis Üye olarak kabul olunabilirler.

b) Faal üye: Parti gayelerini benimseyen ve aidatını muntazaman ödeyen ve parti çalışmalarına dikkat ve intizamla iştirak edenlerdir.

c) Fahrî üye: Partiye maddî ve manevî yardımı bulunanlara muvafaklatları alınmak şartıyla fahrî üyelik tevcih olunabilir. Bu tevcihler her kademedeki İdare Kurulları tarafından yapılır.

Madde 6: Partiye giriş şekli: Partiye kayıt olunmak isteyen her vatandaş diğer bir partilinin takdimiyle adını arzu ettiği kurul kütüğüne kaydettirir ve partinin teklif kâğıdını doldurarak kimlik kartını alması lazımdır.

Madde 7: Partiden çıkış: Herhangi bir nedenle partiden çıkmak isteyenler kayıtlı buldukları kulüp başkanlığına istifalarını yazı ile bildirirler ve kimlik kartını iade ederler.

KURULLAR

Madde 8: Türkiye Köylü Partisi Teşkilatı:

- a) Köy, mahalle, ilçe ve il kongreleri, idare kurulları ve kulüpler,
- b) Merkez idare kurulu; temsilciler meclisi, merkez divanı,
- c) Genel Başkanlık,
- ç) Büyük Kongreden ibarettir.

Madde 9: Parti kuruluşlarının ilk basamağı köy kurullarıdır.

Madde 10: Parti kuruluşu bulunmayan köy veya mahallede, partiye kayıtlı üyenin sayısı beşten az olursa bunlara parti temsilcisi adı verilir.

Madde 11: Parti kuruluşları olmayan il ve ilçelerde Parti Merkez İdare Kurulu beşten on bire kadar teşebbüs heyetleri teşkil edebilir, iller, ilçeleri, ilçeler de köyleri ve mahalleleri teşebbüs heyetleri halinde kurarlar.

Madde 12: Köy ve mahalleler ilçeye, ilçeler illere, illerde Merkez İdare Kuruluna bağlıdırlar.

Madde 13: Parti kademeleri kuruluş yerleri itibarıyla mülkî teşkilata tâbi değildirler. Parti İl İdarelerinin gösterecekleri lüzum üzerine genel merkezin tasvibiyle itibarî ilçe teşkilâtı kurulabilir.

KONGRELER

Madde 14: Köy, ilçe, il kongreleri her sene Nisan ayında başlar. Haziran sonunda ikmal edilmiş bulunur. Büyük Kongre her yıl Ekim ayı içinde yapılır. Büyük Kongre'nin mahallini Merkez İdare Kurulu tespit eder.

Madde 15: Kongreler İl İdare Kurullarının teklifi üzerine İdare Kurulunun kararıyla olağanüstü olarak da toplanabilir. Zarurî hallerde normal kongrelerinin başlama ve bitme tarihlerinde Merkez İdare Kurulu değişiklik yapabilir.

Madde 16: Köylerden başkente kadar toplanacak olan kongreler partinin vazife ve selahiyet bakımından kendi çevreleri içinde en salahiyyetli teşekküllerdir. Umumiyetle kongrelerin toplanma günü, saati, yeri ve gündemi bir ay önceden tespit edilerek ilgili kurul başkanlığına tebliğ edilir. Gazete bulunan yerlerde en az iki

gazete ile ilan olunur. Gazete bulunmayan yerlerde mahallî teamüle göre ilan edilir. Büyük Kongre'nin günü, saati, yeri ve gündemi de başkentte çıkan iki gazete ile ilan olunur. Ve ayrıca da teşkilata tamim suretiyle bildirilir.

Madde 17: Köy kongreleri ilan edilen günde ve yerde o yıl aidatını vermiş olanların ekseriyetiyle açılır. O gün çoğunluk bulunmazsa üç gün sonra mevcut üyelerle kongre yapılır.

Madde 18: Bütün kongrelerde çalışma şu şekilde tertiplenir:

- a) Kurul Başkanları tarafından açılış ve selamlama,
- b) Bütün şehit ve ölen Türk büyüklerini saygı ile anma,
- c) Yoklama,
- ç) Kongre divanı seçimi,
- d) İdare kurulunun raporunun okunması, malî murakabe komisyonu ve hakem komisyonu raporlarının okunması,
- e) Raporlar üzerine müzakere ve ibra,
- f) Yeni yıl bütçesinin müzakere ve tasdiki,
- g) Dilekler,
- ğ) İdare Kurulu, Hakem ve Malî Murakabe Komisyonu seçimleri ve delege seçimleri,
- h) Kongrenin arzusu üzerine yapılacak konuşmalar ve kongre başkanı tarafından kapanış.

Madde 19: Kongrelere iştirak edecek delegelerin kendi köy, ilçe ve ilinden olması şarttır.

Madde 20: Kongrelerde bir yukarı kongreye gidecek delegeler seçiminde umumî heyet ihtilafa düşerse ve gruplara ayrılmak temayülü baş gösterirse; kongre divanı mevcut delegeleri ve delegeler arasındaki gruplaşan delege adetlerini gruplara göre ayrı ayrı tespit ederek ve tenasüp kaidesine göre delege seçtirirler.

Madde 21: Kongrelere iştirak edecek delegeler ilgili bulunduğu kurulun mührü ve başkanının imzasını havi bir delege belgesi alırlar ve ancak bu belgelerle kongrelere iştirak olunabilir.

Madde 22: Kongrelerde adaylıkları konulmak istenenlerin isimleri kongre divanı tarafından alfabetik sıraya göre siyah bir tahtaya yazılır.

Madde 23: Parti kongrelerinde kongreleri grup halinde terk etmek huzur ve sükûnu bozmak yasaktır. Bu nevi teşebbüste bulunanlar kongre divanınca hakem komisyonlarına sevk olunurlar.

Madde 24: Aidatını ödememiş olanlar kongrelere delege olarak iştirak edemezler. Aidat kongrelerde ödenemez.

Madde 25: Yalnız temsilci bulunan yerlerde başkanlar bir üst kongrenin tabii delegesidir.

Madde 26: İlçelerden, il kongrelerine gönderilecek delege sayısı ilçenin umumî nüfusuna nazaran her beş bin için bir adet olarak hesaplanır. İllerden büyük kongreye gönderilecek delege sayısı ise yine umumî nüfus itibarı ile her yirmi beş bin nüfus için birer delege hesap edilir. Küsurat bir fazla delege olarak hesap edilir. Ve her kongrede asil delegeler kadar yedeği de seçilir.

Madde 27: Partili milletvekilleri ve müessis üyeler büyük kongrenin tabii üyeleridir.

Madde 28: Köy ve mahallelerden ilçe kongrelerine; teşkilatın üye sayısı ne olursa olsun siyanen iki delege seçilerek gönderilir. Partili milletvekilleri ve müessis üyeler kendi bölgelerinin her kongresinin tabii üyeleridir.

Madde 29: Partinin meslek grupları da tıpkı köy ve mahalle kongreleri gibi aralarında kongreler yaparak ilçe kongrelerine ikişer delege ile iştirak ederler.

Madde 30: Partili Belediye Meclisi üyeleriyle partili Genel Meclis Üyeleri buldukları yerler kongrelerinin tabii üyeleridir. Ve tıpkı diğer delegeler gibi kongrelerde oya iştirak ederler. Bütün kongrelerde seçimler gizli oyla yapılır. Kongrelerde alınan kararların bir hülasesi mümkün olan yerlerde iki gazete ile veya mahallî teamüle göre ilan edilir. Bir sureti de parti kurul veya kulüp binası dış kapısına talik olunur.

İDARE KURULLARI

Madde 31: İdare kurulları köylerde ve mahallelerde dört üye, ayrıca kongrede seçilen bir başkandan; ilçelerde sekiz üyeden ve ayrıca kongrece seçilen bir başkandan teşekkül eder. Bu kurumlar vazife taksiminde bir ikinci başkan, bir kâtip, bir muhasip üye ve parti prensiplerini yaymak ve parti neşriyatını idare etmek üzere bir teşkilatçı üye seçerler.

Madde 32: Bütün kongrelerde kurul başkanları ayrıca seçilir.

Madde 33: İdare kurulları en az haftada bir defa toplanırlar. Bundan başka başkanın ve üyelerden her birinin teklifi üzerine idare kurulu toplantıları yapılabilir.

Madde 34: İdare kurullarının kararları çoğunlukla verilir. Azınlıkta kalan üyeler bu kararlara uymağa mecburdurlar.

Madde 35: İdare kurullarının esas vazifeleri:

- a) Partinin prensiplerini her vesile ile yaymak,
- b) Üye sayısını artırmak,
- c) Bütçelerini yapmak ve tatbik etmek,
- ç) Bütün seçimlerde parti adaylarını kazandırmak için çalışmak,
- d) Yukarı derecelerden alacakları direktifleri tatbik etmektir.

İdare kurulları üyeleri toplantılara muntazaman devam etmeğe mecburdurlar. Mazeretsiz olarak üst üste üç defa toplantıya gelmeyen üye istifa etmiş sayılır.

Parti Merkez İdare Kurulu

Madde 36: Parti Merkez İdare Kurulu Merkez Temsilciler Meclisi'nin daimî olarak parti işlerini idare etmek üzere kendi aralarından seçtiği sekiz kişilik bir kuruldur. Büyük kongrenin doğrudan doğruya seçtiği genel başkanla bu kurul dokuz kişilik bir heyet halini alır.

Madde 37: Parti Merkez İdare Kurulunun vazifeleri şunlardır:

Aralarından bir genel sekreter, bir muhasebeye, bir basına, bir de teşkilata bakmak üzere üç üye seçerler. Genel sekreter, diğer üyelerle hal-ü zamana nazaran aralarında iş bölümü yaparlar. Genel sekreter parti büyük kongresinin kararlarını sonuçlandırır. Partinin bütün muhaberatını ve çalışmalarını tanzim eder. Genel sekreter parti adına söz söylemek yetkisini haizdir.

Madde 38: Merkez İdare Kurulunun başkanı, genel başkan bulunmadığı takdirde genel sekreterdir, Merkez İdare Kurulu aralarında iş bölümü yaparlar. En az haftada bir toplanarak partiyi ilgilendiren kararlar alırlar. Merkez İdare Kurulu, büyük kongreye sunulacak teklifleri hazırlar ve büyük kongreye sunar. Lüzum gördüğü yerlerde teşkilat yapar. Parti program ve tüzüğünün tatbikatı için çalışır ve bütün yayın vasıtalarından istifade eder. Partinin genel bütçesini tanzim eder. İller bütçesini de tetkik ve tasdik eder.

Temsilciler Meclisi

Madde 39: Partinin en büyük idare teşkilatı 21 üyeli Merkez Temsilciler Meclisi'dir. Bu Meclis her üç ayda bir Ankara'da veya daha önceden karar vererek tespit ettiği bir ilde toplanır. Vazifeleri şunlardır:

- a) Merkez İdare Kurulu'nu teşkil ederek kendi adına parti işlerini daimî

olarak yürütecek olan Merkez İdare Kuruluna genel başkan hariç sekiz üyeyi seçmek,

b) Her üç ayda bir toplanarak Merkez İdare Kurulunun hazırlayacağı rapor üzerine fikir teati etmek,

c) Partinin umumî politikası üzerinde kararlara varmak,

ç) Teşkilat hakkındaki görüşleri beraberce gözden geçirmek.

d) Gerekirse fahrî başkanlık tevcih etmek.

Merkez Divanı

Madde 40: Merkez divanı partinin en büyük istişarî kuruldur. Merkez divan üyeleri büyük kongre tarafından seçilir. Merkez divan üyeleri evvelce başbakanlık, bakanlık, milletvekilliği, müsteşarlık, umumi müdürlük, valilik, generallik, elçilik, profesörlük, Danıştay, Yargıtay, Sayıştay üyeliği yapmış veya serbest meslekte temayüz etmiş kimselerden seçilir. Sayıları 21'den çok olamaz. Bu divan her altı ayda bir parti genel merkezinde toplanır. Lüzumunda genel başkanın daveti üzerine de toplanabilir. Merkez İdare Kurulu bu toplantılara iştirak hakkını haizdir.

Madde 41: İl divanı, il merkezlerinde her üç ayda bir ilçe başkanlarıyla partili Belediye ve Genel Meclis Grubu başkanları, meslek grup başkanları ve İl İdare Kurulları üyeleri birleşerek partinin il çevresindeki umumî vaziyetini mütalaa ederek bir rapor tanzimle Merkez Temsilciler Meclisi'ne gönderirler. Bu kurula İl Divanı adı verilir. Başkanı, il başkanıdır.

Genel Başkanlık

Madde 42: Büyük kongrenin ilk toplantısında bir genel başkan seçilir. Genel başkan partinin bütün teşekküllerinin tabî başkanı ve mümessilidir. Lüzum gördüğü zamanlarda Merkez İdare Kurulu çalışmalarına başkanlık eder. Merkez divanının başkanıdır.

Madde 43: Genel başkan lüzum gördüğü takdirde genel başkanlık vazife ve salahiyetini muvakkaten genel sekretere tevdi edebilir.

Madde 44: Genel Başkan mahkemelerde, devlet dairelerinde ve üçüncü şahıslara karşı partiyi temsil eder. Parti adına söz söylemek yetkisini haizdir.

Madde 45: Genel başkanlık, istifa, ölüm veya vazifeye engel olan herhangi bir hastalık nedeniyle inhilal ederse genel sekreter derhal genel başkan seçilmesi için

büyük kongreyi toplantıya davet eder.

Büyük Kongre

Madde 46: Büyük kongre her yıl ekim ayı içinde yapılır. Büyük kongrenin toplantı mahallini Merkez İdare Kurulu tespit eder. Çalışma tarzı tüzüğün kongreler hakkındaki umumî hükümlerine göre cereyan eder.

MALİ HÜKÜMLER

Madde 47: Partinin gelirleri:

- a) Müessis üyelerin verecekleri ilk yıl için yüz, diğer yıllar için asgarî elli liralık aidat,
- b) Her partili üyenin Cemiyetler Kanunu'na göre senede yüz yirmi lirayı geçmemek üzere verecekleri asgarî bir lira aidat,
- c) Kongrelerde bedelleri tayin edilecek kimlik kartı ve parti rozetleri gelirleri,
- ç) Partiye yapılacak bağışlar,
- d) Koşu, cirit, pehlivan güreşi, müsamere, piyango vesaire gibi işlerden artacak paralardır.

Madde 48: Partinin paraları banka olan yerlerde bankalara tevdi edilir. Banka olmayan yerlerde idare kurulları müşterek mesuliyetleri altında parti paralarını saklarlar.

Madde 49: Parti paralarını, sarfını, hesaplarını ve parti bütçesi tatbikatını kontrol etmek üzere ilçe, il ve genel merkezde üçer kişilik birer malî murakabe komisyonu bulunur. Ve bunlar kongrelerde idare kurullarından ayrı olarak seçilir. Bu kurullar vazife taksiminde aralarından bir başkan seçerler.

Madde 50: İlçe Murakabe Komisyonu ile İl Murakabe Komisyonu, Genel Merkez Murakabe Komisyonu'na bağlı olup her türlü muhaberat bu esasa göre cereyan eder. Genel Merkez Murakabe Komisyonu da raporlarını bağlı bulunduğu Genel Merkez İdare Kurulu'na vererek nihaî kararı istihsal eder.

PARTİ ÜYELERİNİN GENEL OLARAK RİAYET EDECEKLERİ ESAS HÜKÜMLER

Madde 51: Her partili arkadaş gaye ve prensiplerimiz icabı ahlâk ve kanun hâkimiyetini her şeyden üstün tutmayı ve bunu her yerde ve her zaman sözle ve

hareketle teyit etmeği kendisine millî, insanî ve vicdanî bir vazife sayar. Üyeler birbirine karşı kardeşçe muamele ederler. Birbiri aleyhinde beyan ve neşriyatta bulunmaları millî ahlâk ve terbiyemize aykırı telakki edilir. Diğer parti mensuplarına karşı da iyi şekilde hareket etmeğe kendilerini mecbur sayarlar. Üyeler her kademede idare vazifesine getirdikleri arkadaşları desteklemeyi, işlerini kolaylaştırmayı ve onlara gönüllü yardımcıları olmayı vazife bilirler. Siyasî mücadelelerin şiddetlendiği günlerde bilhassa birlik halinde bulunmayı, parti içinde yıkıcı ve ayırıcı işlerden sakınmayı siyasî seciye olarak kabul ederler. Köyde, şehirde bütün vatandaşlar arasında tam bir sevgi ve birlik havası yaratmak ve yaşatmak ve bu yolda örnek olmak üyelerin en başta gelen vazifelerindedir. Parti içinde ve parti toplantılarında parti doktrini dâhil her şey açık kalplilikle ve bütün çıplaklığıyla konuşulabilir, münakaşa edilebilir ve tenkit edilebilir. Ancak bunlar tatbikatta yürüyüş ve hareket birliğini bozmamalıdır. Herhangi bir tesir, nüfuz ve menfaat vaadiyle üyelerin birbirlerine veya başkalarına parti içinde veya dışında baskı yapmaları, bu maksatla toplantılar tertip etmeleri ve tüzüğe aykırı yollarla seçimlere ve oylara hile karıştırmaları, kongrelerde söz, işaretlerle birbirlerine hakarete bulunmaları hiçbir zaman tecviz edilemez. Partinin kuruluş günü olan 19 Mayıs'ta bütün partililer bir kardeşlik havası içinde şenlikler tertip ve yardıma muhtaç ve hasta olan üyeleri ziyaret suretiyle tesanütlerini bir defa daha teyit etmek suretiyle bu günü kıymetlendirirler.

CEZAÎ HÜKÜMLER

Madde 52: Elli birinci maddedeki esaslara riayet etmeyen partili, müdafaası alındıktan sonra vaziyetinin vahametine göre aşağıdaki cezalara çarptırılır:

- a) Yazı ile dikkati çekme,
- b) Açık ihtar,
- c) Muvakkat bir müddet parti mesaisinden ayırma.
- ç) Partiden çıkarma.

Bu cezaları Parti Hakem Komisyonları verir.

Madde 53: Tüzüğün ceza hükümlerini tatbik için ilçelerde üç, illerde beş kişiden teşekkül edecek hakem komisyonları vardır. Bu komisyon üyelerini ilçelerde ilçe kongresi, illerde il kongresi seçer. Bu komisyonlar aralarından birini başkan yaparak vazife görürler.

Madde 54: Hakem Komisyonu kararlarına bir üst kademe, hakem komisyonu

nezdinde itiraz edilebilir.

Madde 55: Çıkarma kararlarını veren Hakem Komisyonu bu kararını nihaî olarak o mahallin kongresine tasdik ettirir. Hakkında hakem komisyonunun çıkarma kararı vermiş bulunduğu üye çıkarılma kararı ile bu kararı nihaî olarak tasdik edecek olan kongre kararına kadar parti kurullarında faal vazife alamaz.

Madde 56: Büyük kongre yedi kişiden mürekkep Genel Merkez Hakem Komisyonu'nu seçer. İl İdare Kurulu üyeleriyle İl Malî Murakabe ve Hakem Komisyonları üyeleri ve milletvekilleri haklarında muamele yapılmak iktiza edince bu hakem komisyonlarına verilirler.

PARTİ GAZETELERİNİN VE GAZETECİLERİNİN RİAYET EDECEKLERİ HUSUSLAR

Madde 57: Parti gazetelerinde doktrin, program ve metot münakaşaları bütün parti üyeleri ve partili gazeteler için tamamıyla serbesttir. Ancak fiil ve hareket parti disiplininin ve kongre kararlarının merkez idare kurulu kararlarının aksine olmaz.

Madde 58: Partinin malı olan gazete ve dergiler gerek idare bakımından ve gerek siyasî kontrol bakımından Parti Genel Merkez Kurulu'nun bu iş için ayıracağı üyenin murakabesine tabidirler.

Madde 59: Mahallî teşkilatın malı olan gazeteler o bölge idare kurullarının kontrol ve direktiflerine tabidirler.

Madde 60: Muhtar, İhtiyar Heyeti Üyeliği, Belediye Genel Meclis, Millet Meclisi üyeliklerine seçilecekler ya kendileri adaylıklarını koyarlar yahut da muhtelif kademelerdeki idare kurulları çevrelerinin temayülünü göz önünde tutarak aday tekliflerinde bulunurlar. Adaylığını koymak isteyenler müracaat evrakını makbuz mukabilinde kayıtlı oldukları köy veya mahalle kurul başkanlığına verirler.

Madde 61: Kurullar seçim faaliyetinin kanunen başlayacağı tarihten bir ay önce köy ve mahallelerde muhtar ve ihtiyar heyetleri için, ilçelerde ve illerde Belediye, Genel Meclis Üyeliği adaylığı için faaliyete geçerler. Milletvekili adayı tespiti için bu faaliyet genel merkezin tebliği ile başlar.

Madde 62: Aday tespiti için bir ilin bütün ilçelerinde İl İdare Kurulu'ndan bir temsilcinin de iştirakiyle Aday Seçim Meclisi teşkil olunur. Bu Mecliste köy ve mahalle kurul başkanları ile İlçe İdare Kurulu Hakem ve Malî Murakabe Komisyonu üyeleri, varsa meslek gurupları başkanları bulunurlar. Ve yoklama o ilin bütün

ilçelerinde aynı gün ve aynı saatte yapılmağa başlar.

Madde 63: Bu Meclis en yaşlısının başkanlığı altında ve seçilecek iki kâtibin iştirakiyle çalışır. Adayların evvelce il idare kurulları tarafından hazırlanmış hal tercümeleri yüksek sesle okunur. Adları bir siyah tahtaya yazılır. Üyelere kaç isim yazmaları lazım geldiği anlatılarak mühürlü oy pusulaları dağıtılır. Okuma yazma bilmeyenler aday seçim meclisi divanına başvurarak diledikleri isimleri yazdırırlar ve oy pusulaları dolduruldukça divan tarafından hazırlanmış bir sepete atılır. Bu sırada Meclis'in çalıştığı oda hiç kimse tarafından terk edilemez.

Madde 64: Oylama bittikten sonra divan tarafından tasnif yapılır ve netice bir zabıtla tespit edilmekle beraber adayların aldığı oy miktarı siyah tahtadaki isimlerin hizasına kaydedilir. Oy vermeğe iştirak edenlerin sayısının yarısından en az bir oy fazla almış olanlar aday ilan edilir. Bunlar yeter sayıda olmazsa diğer az oy almış olanlar arasında tekrar oya müracaat edilir ve bu suretle en fazla oy almışlardan oy sırası ile eksik tamamlanır.

Madde 65: Tutulacak zabıt üç nüsha olarak tanzim, biri ilçede muhafaza edilir, diğer ikisi seçim meclisi divanı üyeleriyle ilçe kurul başkanları tarafından hemen ertesi gün il merkezine götürülerek il idare kurulu ile yapılan müşterek bir toplantıda bütün ilçelerden gelmiş olan namzetlerin aldıkları oylar tevhit ve o ilin çıkaracağı milletvekili sayısı kadar sırayla en fazla oy almış adayların isimleri ve aldıkları oylara ait zabıtla seçim heyetlerinin ilçelerde tanzim ettikleri zabıtlarla birlikte derhal genel merkeze gönderilir.

Madde 66: Seçim Meclisi'nde adayların isimleri siyah tahtaya yazılırken varsa o vilayetin partili milletvekilleri de aday olarak en üste yazılır.

Madde 67: Genel merkezin tasvibiyle illerin, müstakilleri listelerine almaları mümkündür.

Madde 68: Sekizden fazla milletvekili çıkaran illerde genel merkez, teşkilata aday tavsiyesinde bulunabilir.

Madde 69: Milletvekili seçimlerinde genel merkez gerekirse tüzük hükümlerine uygun ve her türlü tereddüdü önleyecek şekilde ayrı bir talimatı hazırlar.

PARTİ MESLEK GRUPLARI

Madde 70: Aynı mesleklerden bulunan veya yakın mesleklerden olan partililer aralarında parti meslek grupları adıyla teşekküller vücuda getirebilirler. Bu

meslek grupları kendi aralarında tıpkı köy ve mahalle kurulları gibi kongreler akdiyle buldukları mahallelerin ilçe kongrelerine aralarından seçecekleri iki delegeyle iştirak ederler. Bu gruplar çiftçi, işçi, esnaf, serbest meslek, eski muharip ve emekliler gruplarıdır.

KÖY VE MAHALLE PARTİ KULÜPLERİ

Madde 71: Bir köy ve mahallede veya bir kaç mahalle bir araya gelerek partililer aralarında parti kulüpleri kurabilirler. Memleketin tahsil dışı kalan vatandaşlarının kültürlerine hizmet etmeği hedef tutan partimiz bu parti kulüplerinin işleyiş tarzını ayrıca bir talimatname ile tanzim edecektir. Bu kulüpler, illerin izni ile açılır, açılış yerleri merkeze bildirilir.

PARTİLİ MİLLETVEKİLLERİNİN DİKKAT EDECEĞİ HUSUSLAR

Madde 72: Partili milletvekilleri Büyük Millet Meclisinde bir grup teşkil ederler. Aralarından bir grup başkanı ve lazım olduğu kadar idare kurulu üyeleri seçerler. Parti Meclis Grupları çalışma tarzlarını kendi tüzüklerine göre tanzim ederler. Umumî heyetleri tarafından yapılp Merkez Temsilciler Meclisi'nce tasdik edilecek talimata uygun hareket ederler.

Madde 73: Partili milletvekilleri bütün söz ve hareketlerinde parti tüzüğüne ve programındaki prensiplere titizlikle riayet etmeğe mecburdurlar.

Madde 74: Mahalli Parti Meclis Grupları, o mahallin Partili Belediye Meclis ve Genel Meclis Üyeleri ile İdare kurullarından teşekkül eder. Mahallî parti grupları, o yeri alakadar eden bütün işlerde yetkili kararlar alırlar.

TAMAMLAYICI MADDELER

Madde 75: Parti kuruluşundan itibaren geçecek ilk yirmi beş sene zarfında verilecek fesih kararlarında, büyük kongrenin fiilî nisabının üçte iki çoğunluğu ile beraber müessis üyelerden hayatta bulunanların üçte ikisinin kabulü şarttır. Bu tarihten sonra fesih kararı büyük kongre nisabının üçte iki ekseriyet kararıyla alınır. Fesih halinde partinin her nevi nukut ve emvali Kızılay, Türk Hava ve Çocuk Esirgeme kurumlarına mutaaviyen verilir. Parti tüzüğünün tadili büyük kongrenin üçte iki çoğunluğu ile yapılır.

Madde 76: Muvakkat maddeler:

a) Partinin ilk müessisler toplantısında, müessisler bir genel başkan ve büyük kongre toplanıncaya kadar vazife görmek üzere aralarından başkanla beraber yirmi bir kişi olmak üzere yirmi kişilik bir Temsilciler Meclisi seçerler. Ayrıca sayıları yirmi biri geçmemek üzere merkez divanı ile yedi üyeli bir Hakem Komisyonu ve üç üyelik Malî Murakabe Komisyonu'nu seçerler.

b) Bütün partililer ve kurullar büyük kongreye kadar bu tüzük hükümlerine uyarlar.

c) Merkez idare kurulu, Türkiye Köylü Partisi resmen faaliyete başlamasından itibaren ilk gelecek Ekim ayında büyük kongreyi toplantıya çağıracaktır.

ç) Parti merkezi Ankara, Demirtepe, Sümer Sokak Numara 2'dir.

TÜRKİYE KÖYLÜ PARTİSİ PROGRAMI

1) HUKUK ve ADALET İŞLERİMİZ

Madde 1: İlmî manasıyla demokratik olan parlamenter bir Cumhuriyet rejimini tamamlayacak, kuvvetlendirecek yeni bir anayasa meydana getirilmesini sağlamak; Türkiye'yi idare eden kuvvetler arasındaki vazife ve mesuliyet sınırlarını düzene koymak prensibimizdir.

Madde 2: İnsanların siyasî ve medenî haklarını her sahada (içtimaî, iktisadî, harsî) tamamlayıp kuvvetlendirecek Türkiye'mizde yaşanır gerçekler haline getirmek ve bunları anayasa teminatı altına almak bu partinin prensibidir. Anayasaya aykırı kanunların çıkmasını, tatbik edilmesini önlemek için bir müstakil Anayasa Mahkemesi kurulmasını zaruri görüyoruz.

Madde 3: Demokratik parlamenter rejimin iki meclisli olması lazım geldiğine inanıyoruz. Milletvekilleri Meclisi ve Ayan Meclisi adlarını alacak olan bu iki Meclis, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni teşkil eder. İlk anayasanın tedvinini Müessisler Meclisi yapar. Türkiye Büyük Millet Meclisi adıyla doğacak olan bu iki Meclis birliğinin esas vazifesi anayasayı gerekirse tadil etmek ve cumhurbaşkanını seçmektir.

Madde 4: Millet bünyemize ve tarihî tecrübelerine uygun olarak yapılacak yeni anayasada devletin esas teşkilatına girmesini ve Milletvekilleri Meclisi'ne katılacak müesseseler olmasını düşündüğümüz bir Millî Emniyet Konseyi, bir İçtimaî, İktisadî Konsey, bir Dinler Konseyi, bir de Yüksek Seçim Mahkemesi kurulmasını lüzumlu

buluyoruz.

Madde 5: Vazifelerini, sayılarını, salahiyetlerini yeni anayasada tespit etmeyi muvafık bulduğumuz bu konseylerin hazırlayacağı kanun tasarıları, teşriî meclislerin incelemesine tasdikine sunulur. Hükûmetçe kendilerine verilecek konularda da istişârî mütalaalarını bildirmeleri usul olmalıdır.

Madde 6: Yeni anayasada teşriî Meclislerin, üyelerinin, Cumhurbaşkanını, Başbakanla, bakanların tek tek veya toplu olarak vazifeleri ile sorumluluklarının sınırlarını, kendilerinin vecibelerini tespit etmek şarttır.

Madde 7: Türkiye’de, her altmış bin nüfusa bir milletvekili, her iki yüz bin nüfusa bir ayan üyesi seçilmesini esas alıyoruz. Bu seçimlerde ekseriyet usulünü ve seçim çevrelerinin küçültülmesini kabul ediyoruz. Umumiyetle seçmen yaşının on sekiz olmasını, seçilenlerin ise, İl ve Belediye meclislerinde 25, Milletvekilleri Meclisi’nde 30, Ayan Meclisi’nde 50 yaşında olmasını faydalı buluyoruz.

Madde 8: Adaleti gerçekten mümkün esası olan, gerçekten müstakil bir duruma kavuşturmanın, bu memleketi huzura erdirecek baş çare olduğuna inanıyoruz. Adalet cihazını her türlü siyasî düşüncelerin, tesirlerin üstünde tutan bir zihniyeti bu vatanda hâkim kılacağız. Bu maksatla da adalet cihazında gereken ıslahatı yapmak, onu genişletmek, tamamlamak, kuvvetlendirmek zaruretine inanıyoruz. Adalet dağıtımını bucaklara ve köylere kadar yaymak, hele adaleti sürüncemede bırakmamak, hâkimlerin terfilerini, nakillerin Yargıtay’dan seçilecek bir komisyon eliyle yaptırmak prensiplerine büyük değer veriyoruz.

Madde 9: Eldeki kanunlarımızın sayı bakımından pek çok olduğuna, içlerinde birbirlerine zıt hükümler bulunduğuna, zihniyet bakımından hem millet bünyemizi, hem gerçek demokrasinin hukuk prensiplerine, usullerine tam uygun düşmediklerine kaniiz. Bu bakımdan birçok değişikliklere uğrayan kanunları tek kanun halinde birleştirmeyi -bilhassa mülkiyet haklarında- medenî kanunumuzun esas tutulmasını, ona aykırı hükümler taşıyan kanunların kaldırılmasını lüzumlu bulmaktayız. Askerî ve sivil ceza kanunlarımızın demokratik esaslara, insan haklarına saygı gösterme esasına göre yeniden tedvinini de zaruri görmekteyiz. Umumiyetle usul kanunlarımızın içtimaî bünyemize uygun olarak ve işlerin süratle neticelenmesini sağlayacak şekilde ıslahını, tamamlanmasını, adalet emniyetinin ve huzurunun yerleşmesi için başlıca şart görüyoruz. Jüriye, çocuk mahkemeleri kurulmasına taraftarız.

Madde 10: Ticaret Kanunu ile Borçlar Kanunu’nun tezatları ortadan

kaldırılacaktır. Umumiyetle şirketlere ait kanunların, daha demokratik olması ve küçük mülkiyet, küçük sermaye, küçük tasarruf, küçük kazanç sahiplerinin gelişmesini sağlaması lazımdır.

Madde 11: Köylerimizin şu veya bu bakımdan kalkınmasına engel olan ve kanun yolu ile veya idarî kararlarla yüklenmiş bulunan mevzuatın yeni baştan düzenlenmesini zaruri görüyoruz.

Madde 12: Köylerimizi demokratik hayatın ana temeli telakki ediyoruz. Bundan ötürü köylerin kendi hükmî şahsiyetleri içinde gelişmelerini sağlayacağız ve ihtiyar heyetlerinin kazaî yetkilerini artıracacağız.

Madde 13: Lüzum ve imkân görülen yerlerde mahkemeler kurarak köy işlerine ait davaları bu mahkemelerde süratle gördüreceğiz.

2) DİN İŞLERİ

Madde 14: Tamamıyla muhterem bir vicdan meselesi olan dinin, devlet işlerine ve siyasete karıştırılmamasını esas biliyoruz. Din ve vicdan hürriyetini zedeleyen veya tahtit eden devlet müdahalesinin aleyhindeyiz.

Madde 15: Laikliği din düşmanlığı şeklinde tefsire kalkışan her anlayışı reddediyoruz. Din ve vicdan hürriyetini-öteki ana haklar gibi-insanlığın mukaddes haklarından saymaktayız. Türkiye Köylü Partisi, laikliği devlet ve Hükûmet işlerinde kanunların yalnız millet ihtiyaçlarına ve ilmin esaslarına göre hazırlanmasını, tatbik edilmesini sağlayan bir zihniyet olarak kabul etmektedir.

Madde 16: Sağlığa, ahlâka, adaba aykırı olmamak amme sükûnunu bozmamak, kanun çevresi içinde kalmak şartıyla, bütün dinî toplantıların, merasimin serbest olmasını tabiî haklardan saymaktayız. Türkiye'de bütün dinlere, din müesseselerine, din bilgini yetiştirmek için açılan müesseselere eşit haklar tanınmasını millet hayatı bakımından gerekli bulmaktayız.

Madde 17: Dinler arasında olduğu gibi aynı dinden olan türlü mezheplerin salikleri arasında düşmanlık uyandırmak suretiyle millet birliğinin bozulmasına kafiye müsaade etmeyeceğiz.

3) İKTİSAT İŞLERİMİZ

Madde 18: İktisadımızı, millî güvenliği koruyacak, millî savunmayı, millî refahı sağlayacak temel unsur telakki ediyoruz. Türk milletinin derinliğine,

genişliğine satın alma gücünü arttıracak, mümkün olan en yüksek cihan seviyesine ulaşmasını sağlayacak, vatandaşlar arasında servetin bölünme ve toplanmasını düzenleyecek bir iktisat sistemini kurmak istiyoruz. Kooperatiflerin çalışan insanlar arasında büyük ve hayatî roller oynayacağına inanıyor; türlü istihlak ve sanat kooperatiflerini teşvik, himaye etmeyi; çalışan vatandaşların tasarruf ve sermaye gücünü arttırma, satın alma kabiliyetlerini çoğaltma bakımından lüzumlu buluyoruz.

Madde 19: Devir devir veya fevkalade şartların tesiri altında vukua gelen iktisat buhranlarına da karşı koyacak şekilde büyük bir kalkınma plân ve programının hazırlanmasını ve bu işin İçtimaî - İktisadî Konseyinde tasvibinden sonra kanunlaşmasını, milletçe benimsenmiş bir plân haline gelmesini kolaylaştıracağız.

Madde 20: Ziraat ve yeraltı servetlerini iktisadımızın temeli sayıyoruz. Ziraî istihsalin her alanda ve müstahsil sayısı, müstahsilin refahı ile birlikte, hızla artmasını sağlayacak ıslahat tedbirleri alacağız. Sanayi alanında işçi sayısını arttırmak, ziraat alanında ise azaltıp çiftçi sayısını çoğaltmak hedefimizdir.

Madde 21: Yurdumuzu bir ham madde memleketi kalmak tehlikesinden kurtararak büyük sanayi memleketleri karşısında duyulan ıstıraplı duyguları yok etmek istiyoruz. Bunun için yeraltı servetlerimizin aranmasını, çıkarılmasını, değerlendirilmesini sağlayacak sanayileşmeye büyük önem veriyoruz. Ziraat sanayiinden başlayarak büyüyen, genişleyen, kuvvetlenen bir sanayi ekonomisini sistemlendireceğiz. Yurt içinde iktisat işletmeleri ile teknik bilgiyi, iyi vasıflı işçi sayısını arttırmak için gereken bütün tedbirleri alacağız.

Madde 22: Millî istihsalı arttırmak için, köylerden başlayarak ağır sanayiye kadar her sahada plânlı bir sermaye yatırımının zaruretine inanıyoruz. Bu yatırımlar köylerde geniş ölçüde hayvancılık, ormancılık ve ziraî küçük sanatlar alanında olacaktır. Elektrik enerjisinden başlayarak her türlü kömür, akaryakıt istihsalini hususî yatırım plânları ile arttıracacağız. Bu yolda yerli, yabancı serbest teşebbüs ve sermayeden de en büyük faydayı sağlayacak, onlara gerekli kar ve transfer teminatı vereceğiz.

Madde 23: Ağır sanayinin devletin emniyeti ile alakalı ve hususî teşebbüsün rağbet göstermediği alanlarda devletçe ele alınmasını doğru buluyoruz. Diğer sanayi alanlarını serbest teşebbüse bırakacağız. Bu gün devlet elinde bulunan bu gibi sanayi işletmelerinin, hususî sermayeye ve bu müesseselerde çalışanların da ortak olacağı anonim şirketlere bırakılmasını, bu ortakların borçlarını az faizli uzun vadeleri devlet

hazinesine ödemelerini faydalı bulmaktayız.

Madde 24: Maliye mevzuatımızı kökünden ıslah etmek istiyoruz. Vergi adaletini en başta gelen esas olarak ele alacağız. Vergilerin, türlü meslek mensuplarının-millî gelir bakımından-ödeme güçlerine uygun bir nispetle alınmasını adilane buluyoruz. Bugünkü vergi esaslarının ters, tezatlı hükümlerine son verilmesi gereklidir.

Madde 25: Paramızın emniyet ve istikrarı, bütçenin adi masraflarında tasarruf, yatırımlar dışında bütçe denkliliğine mutlak riayet, plânsız yatırımlardan şiddetle çekinmek, iç istikrazlardan kaçınmak, bütçe hazırlıklarında siyaset hesaplarından uzak bir ilmîliğe dayanmak, tasarruf itiyatlarını ve bankalara güveni arttırmak ilk hedefimizdir.

Madde 26: Halkın refah seviyesini, memleketteki hayat pahalılığını dikkate almadan yürütülecek her türlü enflasyon ve deflasyon siyasetinin aleyhindeyiz. Devlet hazinesinin ve hususî sermayeli bankaların, devlet bankası bonolarını, reeskontlarını-malî, iktisadî prensipler dışında-kullanma itiyadını kaldıracacağız. Siyasî menfaatler ve maksatlarla yapılacak her türlü devlet ve resmi banka yardımlarına, yatırımlarına son vereceğiz. İktisadî Devlet Teşekkülleri anonim şirketler haline girinceye kadar sermaye buhranını önlemek ve bu işletmeleri, her yıl ödedikleri ağır faiz yükünden kurtarmak gerektiğine inanıyoruz.

Madde 27: Pamuk, tütün, üzüm, incir, fındık, hububat, yün, yapağı gibi ihraç mallarımızın değer fiyatla satılması için esaslı tedbirler alacağız. Onların serbest satışlarına devletçe dokunulmamak şartıyla, vaktinde tespit edilecek istikrarlı asgarî fiyatlar kabul ederek her türlü borsa oyunlarından ve mutavassıtların fahiş spekülasyonlarından kurtulmasını sağlamak azmindeyiz.

Madde 28: Fiat teşekküllerinde, müstahsilden müstehlike doğru büyük farklar meydana getiren ulaştırma sistemi ile ulaştırma masraflarını ucuz alınan malların, maddelerin çok pahalı satılmasına amil olan diğer ara nedenleri tadil edecek veya ortadan kaldıracacağız.

Madde 29: Yurdumuzun muhtelif bölgeleri arasındaki refah ve mahrumiyet tezdadını en kısa zamanda düzeltmeğe çalışacağız. Milletçe, iktisat yönünden kalkınmanın memleket çapında insicamlı olmasına bilhassa dikkat edeceğiz. Geri kalmış illerimizde devlet eliyle yapılacak yatırımların hususî teşebbüsle hususî sermaye ile birlikte ve o vasıta ile iş görmesini faydalı buluyoruz.

4) ZİRAAT İŞLERİMİZ

Madde 30: Köylerde yaşayan veya aslen köylü oldukları halde kentlere göçen yahut yurt içinde iş arayarak dolaşan yurttaşların bugünkü acıklı durumlarını düzeltmek, aynı zamanda ziraî istihali arttırmak, çeşidini çoğaltmak, kalitesini, değerini yükseltmek için geniş ölçüde bir ziraat reformunun lüzumuna inanıyoruz.

Madde 31: Köylerimizin içtimaî, iktisadî kalkınması bakımından da ziraat reformunu bir ana temel telakki etmekteyiz. Köylü oldukları hale gittikçe çiftçilikle alakaları kesilen ziraat işçilerinin, rençperlerin, yarıcılarının ve kiracıların küçük ve orta çiftçilerin hayat seviyelerini yükseltmeyi, iktisadî gelişmelerini sağlamayı demokratik hayatın ve yurdumuzdaki sosyal ve siyasî istikrarın esası saymaktayız. Son yıllarda birçok ülkelerde yapıldığı gibi yurdumuzun da muhtelif bölge ve illerinin hususiyetlerine göre kısa zamanda kalkınmasını sağlayacak reform şekillerini dikkate alacağız.

Madde 32: Ziraata elverişli topraklar üstünde, nüfus nispeti fazla olan il ve bölgelerde sanayileşme hareketinin de ziraat reformu ile birlikte yürütülmesi gerektiğine kaniiz. Bu hususlarda tecrübesi olan ülkelerdeki örnek tatbikattan faydalanmayı lüzumlu bulmaktayız. Bu arada, bilhassa topraksız vatandaşlarla az topraklı çiftçilerin ıstıraplı durumlarını, çabuk neticeli kanun tedbirleri ile karşılamayı prensip-olarak kabul etmekteyiz.

Madde 33: Toprak reformu derken bir yandan büyük toprak sahibi sıfatı ile toprağı işleterek istihali arttıran vatandaşların huzursuzluk ve emniyetsizlikten korunmasını, topraklarını daha entansif usullerle işleyerek istihsal güçlerini, randımanlarını arttırmayı hedef tutuyor bir yandan da bilfiil ailesi efradıyla çiftçilik yapan vatandaşların geçimlerine yetecek miktarda toprak işlemelerini, mümkün olan yerlerde toprak mülkiyetine sahip olmalarını temin etmeyi düşünüyoruz.

Devlet toprakları başta olmak üzere işlenmemiş toprakları, kurutulacak bataklıkları, ıslah edilecek az verimli yerleri köylüye dağıtacağız. Büyük toprak sahiplerinin kendi fazla topraklarını, bir çiftçi ailesini geçindirecek derecede küçük parsellere ayırarak topraksız veya dar topraklı çiftçilere kiralamaları, yarıcı olarak vermeleri için gerekli teminatı sağlayıp gereken kanunî himayelerde, teşviklerde bulunacağız.

Madde 34: Yurdumuzdaki ziraat kooperatiflerine ait mevzuatı yeniden tedvin edeceğiz. Umumiyetle ziraî kredi müesseselerinin sayılarını, sermayelerini

arttıracığımız gibi ziraat alanında yatırımlar yapan hususî sermaye ve teşebbüsleri teşvik, himaye edecek ziraî sigorta usullerini tesis edeceğiz. Bilhassa köylerde hayvancılık, ormancılık, hayvan mahsulleri, küçük sanat kooperatifleri kurulmasını, bunların diğer bankalar tarafından da desteklenmesini teşvik ve himaye edeceğiz. Ziraat makineleri alımı, tamirleri, yedek parça satışları ile de iştiğal edecek kooperatifler kurulmasını temin edeceğiz.

Madde 35: Köylü ve çiftçimizin her vasıta ile ziraat bilgisini, tekniğini yükseltecek maddî, manevî vasıtaları tedbirleri süratle ıslah edecek, her türlü kurslarla teknik öğretimin örneklik küçük çiftliklerde gösterilerek öğretilmesini sağlayacağız.

Madde 36: Devlet istatistiklerinde işsiz, mesleksiz olarak görülen ve mahallî müşahedelerle de var oldukları tespit edilen vatandaş toplulukları ile ziraat işçilerinin, muayyen mevsimlerde diğer Avrupa ülkelerinde açılan iş sahalarına, gitmelerini ve değer ücretle çalışarak işlerinin sonunda tekrar yurda dönmelerini her bakımdan faydalı görmekte, bunu devletin İş ve İşçi Bulma İdaresinin en esaslı vazifelerinden saymaktayız.

Ormancılık

Madde 37: Ormansız bir Türkiye'nin çorak bozkırlar gibi yaşanmaz bir ülke haline geleceğine inanıyoruz. Türkiye'nin yağmur ve mahsul rejimini, sağlık ve iklim şartlarının düzelmesini, sellerden, tufanlardan korunmasını, mevcut ormanlarımızın iyi muhafazasına, bilhassa yeniden geniş ölçüde büyük ormanlar yetiştirilmesine bağlı görmekteyiz.

Madde 38: Orman Genel Müdürlüğü teşkilat ve çalışmalarının ıslahını zaruri görüyoruz. Bilhassa orman kadastro, bakım, amenajman işlerinin yeni bir reform ile rasyonel şekilde yürütülmesini sağlayacağız. Ormanlık bölgelerde bulunan köylerin hükmî şahsiyetlerine emanet edilerek baltalıklarla, dar topraklı, dar geçimli ailelere borçlandırma suretiyle verilecek yeteri kadar orman devamlı bakımını, işletilmesini hususî kanunlar, ciddî müeyyidelerle teminat altına alacağız. Ayrıca, yeniden orman yetiştirecek olan ve ormanlık bölgelerde bulunan köylülerimize arazi, sermaye, prim vereceğiz. Bu teşvikleri, iyi bakım, iyi işletme, iyi yetiştirme örnekleri verenleri ikramiyelerle de teşvik edeceğiz. Halktan veya alakalı memurlardan orman

suiistimaline, ormanın harap olmasına neden olanların şiddetle tecziyesinin gerektiğine kaniiz.

5) MÜLK, İSKÂN İMAR İŞLERİMİZ

Madde 39: Tapu, kadastro, toprak, mesken ve iskân işleri bir idare altında toplanacak ve tapulama, topraklandırma ve iskân mevzuatı bu günkü ihtiyaçlara göre tedvir edilecektir. Kadastro ve ona dayanan tapulama işi mevzuatımızdaki birbirine aykırı ve yer yer husumetlere, bünyevî sarsıntılara neden olan hükümlerin tadilini en acil ve zarurî bir ihtiyaç halinde görmekteyiz.

Madde 40: Mesken, iskân ve köy kalkınması işleri her bölgenin çeşitli hususiyetleri göz önünde tutularak hazırlanmış plân ve programlara göre yapılacak, bu plân ve programların hazırlanmasında ve tatbikinde ecnebi mütehassıs ve teknisyenlerden, azamî derecede faydalanılacaktır.

Madde 41: Dışarıdan gelen göçmenlerin iskânı sırasında eski ve yeni vatandaşlar arasında sevgi ve dayanışmayı bozacak tezatlar meydana gelmemesi için tedbirler alacağız.

Madde 42: Memleketimizin yükselme ve kalkınmasında aile yuvasının en esaslı temel olduğuna inanıyoruz. Her aile bir ev sahibi olmalı bu suretle sağlığını, ahlâkını, kültürünü, hürriyetini teminat altına almalıdır. İnşaata yapılacak yatırımların tercihan az gelirli aile yuvalarına olmasına taraftarız. Bu maksatla kat mülkiyetinin kabulünü lüzumlu buluyoruz. Köylerden başlayarak bütün kasabalarımızın, şehirlerimizin kendi bölge hususiyetlerine göre yapılacak sıhhî, iktisadî plânlara dayanan imarlarını esas tutacağız. Yetkili dairelerce tasdik edilmiş plânlar üzerinde sonradan, şahsî veya siyasî nedenlerle, tadilat yapılmasını önleyeceğiz.

Madde 43: Memlekette bir inşaat endüstrisi kurulmasını hayatî zaruret telakki ediyoruz. Ancak bu sayede maliyetin düşürülmesi, dar gelirli ailelere de kısa zamanda, yeter sayıda ev yaptırılması mümkün olacaktır. İnşaat maliyetini yükselten, şehirlerde ise umumî hizmetleri imkânsız hale getiren genişlemeye neden arsa spekülasyonlarını önleyici tedbirler alacağız. Yaşama seviyesinin, hayat pahalılığının en esaslı unsurlarından biri olan mesken kiralarının mülk sahiplerinin de haklarını dikkate alarak yeniden tanzim ve murakabeyi zarurî buluyoruz.

6) MİLLÎ EĞİTİM İŞLERİMİZ

Madde 44: Bu günkü maarif sistemi, millî terbiye ve memleket ihtiyaçları esasına göre yeni baştan ıslah ve tanzim edilecek, şimdiki tereddütlü duruma son verilecektir. Milletimizin tarihî, ahlâkî karakterini devam ettirecek, kuvvetlendirecek manevî mukavemet ve mücadele kuvvetini arttıracak bir ruh terbiyesi esas olarak ele alınacak. Bu umde, en ileri, yeni beden terbiyesi, teknik öğretim, güzel sanatlar bilgisi ve iş terbiyesi ile tamamlanacaktır.

Madde 45: İlköğretim yedi yıla çıkarılacak, şimdiki ortaokullar tasfiye edilip yerlerine, muhtelif bölgelerimizin ihtiyaçlarına uygun program ve tatbikatı iş hayatını hazırlayacak, kız ve erkekler için ayrı, yatılı, yatısız mektepler ve kurslar açılacaktır.

Madde 46: Çiftçi, esnaf, işçi çocuklarından, en yeni metotlarla seçilerek yüksek kabiliyetleri tespit edilenler devlet himayesi, murakabesi altında yetiştirilecek, diğerlerinin de mektep, iş saatleri dışında yetişmeleri, gelişmeleri için yeni müesseseler kurulacak, mevcut olanlardan bu maksada uygun azamî istifadeye çalışılacaktır.

Madde 47: Köy Enstitüleri yerine yeni esaslara uygun programla yatılı Bölge Teknik Mektepleri kurulacaktır. Mevcut Sanat Mektep ve Enstitüleri de Yüksek Teknik İhtisas Mektepleri haline getirilecektir.

Madde 48: Her vilayet merkezinde icabına göre kolejler ve yatılı, kadrosu, öğretim teçhizatı tamamlandıkça liseler açılacak, yabancı dil öğretimine önem veren hususî programlar uygulanacaktır. Çiftçi, işçi, esnaf çocuklarından seçileceklerin de ileride memleketi idare edecek kıymetler olarak yükseköğretime hazırlanması sağlanacaktır.

Liselerin akademik benliğini bozacak teşebbüsler önlenerek, kışla-lise veya fabrika-lise zihniyetine son verilecektir. Klasik dillerin artık liselerde öğrenimi, yer yer temin olunacaktır.

Madde 49: Üniversitelerin muhtariyetine dokunmadan tensik, ıslah ve takviyeleri için imkânlar hazırlanacak, bilhassa ilmî araştırma ve tatbikat enstitüleriyle ilimci, araştırmacı ruhta, yüksek kalitede kıymetler meydana gelmesine, eserler doğmasına çalışmaları temin olunacaktır. Üniversite muhtariyetini, müstakil vakıflar, gelirlerle de kuvvetlendirme yolu tutulacaktır.

Madde 50: Yüksek din öğretimi yapacak müstakil İlahiyat Fakültesi'nin veya yüksek mekteplerin bütün şark ve garp ülkelerindeki mevcutlarına üstün bir şekilde

kurulmalarını doğru görmekteyiz. Liseleri bitiren gençlerden istekli olanların yüksek din tedrisatı yapan müesseselerden yetişmelerini temin edeceğiz. Bu yeni müesseselerde şark ve garp dilleri tedrisatına ayrıca ehemmiyet verilecektir.

Madde 51: Halk terbiyesini devlet eliyle düzene koyacak yeni bir teşkilat vücuda getirilecektir. Ayrıca eksikliği ilim hayatımızda bir asırdan beri acıklı tecrübelerle meydana çıkan millî akademilerin kurulmaları temin olunacaktır. Millî kütüphaneye, şehir ve kasaba kütüphanelerine de büyük önem verilecektir.

Madde 52: Radyo postalarıyla bunlardan naklen yayımda bulunacak talî küçük istasyonlar kurularak, mekteplerde ve bilhassa yabancı dil öğreniminde bunlardan istifade edileceği gibi, bütün halkın günlük hayatında işlerine yarayacak umumî, pratik bilgilerini arttıracak neşriyat yapılacaktır. Tiyatro ve müzeler dâhil olmak üzere bütün güzel sanatların şümüllü bir şekilde teşkilata bağlanmasını lüzumlu bulmaktayız. Gençliğin bu müesseselerden geniş ölçüde faydalanmasını, kafiler halinde yurt işi ve yurt dışı gezilerde bulunmasını temin edeceğiz.

Madde 53: Türkiye'nin yarınını hazırladıklarına inandığımız öğretmenlerin, terfihlerini engelleyen kayıtları tamamen ortadan kaldırmak ve isteyenlerin, kabiliyetleriyle uzlaşan ilim, ihtisas kademelerine yükselmesini temin edici tedbirler almak azmindeyiz.

Madde 54: Türkiye'de mecburi öğretim usulünü yavaş yavaş kaldırıp, hususî mekteplerin sayısını arttıracak bir teşvik ve kolaylaştırma yoluna girmeyi doğru bulmaktayız. Öğrenim seviyesinin düşmemesi, öğretme işinin kötü bir alış veriş haline getirilmemesi için, Millî Eğitim Bakanlığı'nın gerekli murakabesini kabul etmekle beraber, hususî mekteplerin gittikçe müstakil bir öğretim sistemine kavuşmasını faydalı buluyoruz.

Madde 55: Kadınli erkekli, çalışanları ve işçi hayatı boyuna genişleyen memleketimizde resmî ilköğrenim yaşından küçük olan çocuklar için resmî veya hususî ana mektepleri ve çocuk bahçelerinin kurulup yayılmasını temin, teşvik ve himaye edeceğiz.

Madde 56: Umumiyetle kimsesiz çocuklar işini, Türkiye'nin bünyesine ve ihtiyacına en uygun şekilde halletmeyi, çalışan çocuklarla suçlu çocukların kaderi üstünde yeni mevzuatın tedvinini ne kadar lüzumlu buluyorsak tatilde kendi kendine ve hemen daima sokağın ortasına bırakılan çocukların, gençlerin tatil işini de en iyi şekilde halletmeyi içtimaî vazifelerimizin başında sayıyoruz.

7) VAKIF ve HAYIR İŞLERİMİZ

Madde 57: Vakıflar; hükmi şahsiyeti haiz, hususî hukuk hükümlerine göre idare olunur, müstakil bir müessese haline getireceğiz. Vakfın türlü bahanelerle, çeşitli yollardan mallarının yok pahasına elinden alınarak müesseseyi işleyemez, vazifelerini layıkıyla göremez bir vaziyete düşüren zihniyet ve hareketlere son vereceğiz. Vakfın mal ve haklarına, vakıf yapanların arzularına saygı göstermenin, harap, metruk, tamire muhtaç akar ve hayrat bırakmamanın yeni nesillere hayır fikrini aşılama ve yerleştirmenin esas şartı olduğuna inanıyoruz.

Madde 58: Alelumûm akarlarla hayrattan olan bütün İslâmî eski eserlerin muhafaza, bakım ve tamir işlerini, amme murakabesi mahfuz kalmak kaydı ile Vakıflar Müessesesine tevdi ve bu müesseseyi yetişkin eleman ve vasıtalarla teçhiz etmeyi ihtisas ve pratik bakımından zarurî görmekteyiz. Mimarî veya tarihî kıymeti haiz akar ve hayrattan tamire muhtaç olup da bakım ve tamir karşılıkları yurt dışında kalmak veya kifayet derecesinde bulunmamak gibi nedenlerle Vakıflar Müessesesince tamir edilemeyen eserlerin devlet yardımıyla, kısa bir zamanda ve plânlı bir şekilde onarılmalarını sağlayacağız.

Madde 59: Vakıf para ve akarlarla işletmelerin sağlam esaslara göre idare edilebilmelerini sağlamak üzere bir Vakıflar Bankası kuracağız.

8) SAĞLIK İŞLERİMİZ

Madde 60: Sağlık hizmetini millî hayat ve istikbalimizin en esaslı teminatı saymaktayız. İnsanımızın, doğum öncesinden başlayarak ihtiyarlık çağı sonuna kadar sağlık teminatı altına alınmasını zarurî görmekteyiz. Bilgisizlikten, bakımsızlıktan, sefalet, fakirlik, gıda kifayetsizliğinden ileri gelen ölümlerin önlenmesi için memleket çapında, büyük, faal bir teşkilatın zaruretine inanıyoruz.

Madde 61: Hayatları boyunca bütün vatandaşların tıbbî, cerrahî acil hastalıklarının devlet eli ve vasıtalarıyla tedavisini hedef tutuyoruz. Her türlü salgınlar, andemik hastalıklarla mücadeleyi de devlet hizmetlerinden sayıyoruz. Salgınlarla, acil hastalıklar ve müdahaleler dışında kalan vakaların, serbest tababet sektöründe kalmasına bilhassa itina edeceğiz. Antibiotikler de dâhil olmak üzere acil tedavilere mahsus malzeme ve vasıtaları memleketin muhtelif bölgelerindeki iklim, mevsim, ihtiyaç icaplarına göre devlet eliyle ve maliyet fiatıyla teminini hayatî değerde görmekteyiz.

Madde 62: Yüksek maliyetli, az yataklı, yüksek masraflı sağlık merkezleri yerine sosyal hizmet dispanserleri açılmasını ve bunların Türk köy topluluklarına kadar götürülmesini koruyucu hekimlik tesislerinin olduğu gibi, büyük tedavi müesseselerinin de muhtelif bölgelerde ve gereken illerde yerleştirilmesini, ihtiyaçlara yanıt verecek derecede randımanlı, ucuz müesseseler kurulmasını temin edeceğiz.

Madde 63: Köylerde ve uzak illerdeki ihtisas hizmetlerinin takviyesini, serbest tababetin genişlediği büyük şehirlerden ziyade ufak kasabalara mütehasıs kadroların ayrılmasını millet sağlığı bakımından zarurî buluyoruz. Sağlık hizmetinin ilmî ve teknik teftişini, murakabesini yeniden kuracağız. Sağlık yardımcısı personelin yetişmesini, terfihini ıslah kararındayız.

Madde 64: Verem ve diğer içtimâî hastalıklardan korunma teşkilatını modern esaslara göre ıslah, bilhassa veremin cerrahi tedavisini temin edecek teşkilleri takviye edeceğiz. Yurt içindeki kaplıcalarla şifalı suların, bütün halkın kolayca, ucuzca, sıhhi şartlar içinde istifadelerine hazırlanmasını; ayrıca yorgunlar, zayıflar, ihtiyarlar için hususî müesseseler meydana getirilmesini faydalı buluyoruz.

9) SOSYAL EMNİYET İŞLERİMİZ

Madde 65: Bu günkü Çalışma Bakanlığı'nı kaldırarak köylü, işçi, esnaf başta olmak üzere bütün çalışan vatandaşların sağlık ve hastalıklarını teminat altına alan, muhtelif sosyal sigorta müesseselerinin de bağlanacağı, bir Sosyal Emniyet Bakanlığı kuracağız.

Madde 66: İş ve çalışma mevzuatının yeni baştan ve bugün Batılı demokrasilerde mevcut esaslar içinde tedvinini zaruri buluyoruz. Asgarî ücret tespitini çalışanlara otomatik ücret verilmesi prensibini kabul ediyoruz. Çalıştıranlarla çalışanlar arasında karşılıklı güveni, sevgiyi, saygıyı temin edecek, hak ve vazifeleri tanzim edecek, milletlerarası, esasları yurdumuzda tedricen yerleştireceğiz.

Madde 67: Çalışan vatandaşların sağlık, hastalık, işsizlik, sakatlık, ihtiyarlıkları devlet teminatı altına alınmalıdır. Her vatandaşa geçimini temin edecek bir iş bulmayı da devletin sosyal vazifelerinden saymaktayız.

Madde 68: Bütün sanat ve meslek teşekküllerinin siyasî tesir ve cereyanlardan kurtarılmasını, bütün bu teşekküllerin yeniden ve serbestçe kurulmasını, kuvvetlenmesini temin edecek mevzuat meydana getireceğiz.

Madde 69: Çalışma hayatında vatandaşların, süratle işleyecek bir tahkim mekanizmasından faydalanmaları lüzumuna inanıyor ve kanunî hakları tatmin edilmediği takdirde, çalışanların grev hakkına ve tedbirine başvurmalarını tabii haklardan sayıyoruz. Büyük çoğunluğu köylü olan Türk işçisinin millî mefkûre ve şuurlarının kuvvetine, millet haklarını her zaman, her yerde herkese karşı her şeyden üstün tutacaklarına ve yabancı rejimlerde, yabancı memleketlerde görüldüğü gibi memleketin iş hayatını anarşilere sürüklemeyeceklerine güveniyoruz.

Madde 70: Çalışan insanlardan çok çocuklu ailelere yardım edilmesini ilk hamlede vergi yükünün hafifletilmesini, hafta ve yıl tatillerinin teminat altına alınmasını, umumiyetle ücret seviyelerinin uygun şekilde yükseltilmesini zaruret telakki ediyoruz.

10) MİLLÎ SAVUNMA İŞLERİMİZ

Madde 71: Millî Savunma emniyetimiz; topyekûn savunma anlayışının ve dış işlerimizi alakalandıran meselelerin icaplarına göre tetkik ettikten ve millî emniyet konseyinin mütalaasını aldıktan sonra millî menfaatlere en uygun şekilde sağlamak kararındayız.

Madde 72: Genel Kurmay Başkanlığı'nın teknik muhtariyetini tesis ve Millî Savunma teşkilatındaki muhtelif servislerin iskân, ikmal, sağlık, bakım, eğitim işlerini istikrara kavuşturacak yeni mevzuat meydana getirilecektir.

Madde 73: Kara, Deniz, Hava ordularımızın modern icaplara, millî hususiyetlerimize uygun ana teşkilat kanunlarının tedvinini, bu arada gerekli ilmî, teknik araştırma ve tecrübe enstitülerinden mürekkep yeni bir Fen Dairesi tesisini lüzumlu görmekteyiz.

Madde 74: Yurt içinden ve dışından gelecek her türlü siyasî cereyanlarla iktidar veya muhalefet partilerinin, türlü tesir, hulûl, nüfuz yollarıyla, ordunun iç meselelerine karıştırılmasını önleyeceğiz.

11) İÇ İŞLERİMİZ

Madde 75: Türkiye'de merkeziyetçi rejime fiilen nihayet verilmesinin, milletçe kalkınmamız bakımından zarurî olduğuna inanıyoruz. Belediye, bucak, il, köy Meclislerinin idarî salahiyetleri ve malî imkânlarını arttıracamız. İller idaresi kanunu ile köy kanununun yeniden, demokratik esaslara uygun olarak çıkarılmasını,

Belediye kanunlarının ıslahını, birleştirilmesini lüzumlu bulmaktayız.

Madde 76: Sağlık, toprak, iskân, adalet teşkilatını da havi olan tam teşkilatlı bucakların, bunları idare edecek Meclislerin kurulmasını, malî kaynaklarının yetkilerinin tespitini, teminini başarılacak ilk işlerden saymaktayız. Köylerin idarî muhtariyelerini kuvvetlendirecek mevzuat meydana getirecek; köylerdeki kalkınmaya yapılacak her türlü yardımların Köy Dernekleri tarafından benimsenerek, elbirliği ile başarılmasını esas alacağız.

Madde 77: Seçim işlerini, seçim kütükleri tanzim ve muhafazasını seçim emniyetini adlî cihaza tevdi edeceğiz. Seçim istatistiklerini takip ve neşretmek, seçim kütüklerinin devamlı yoklama ve murakabesini başarmak hususunda Hükûmetin alakalı servislerini harekete getireceğiz.

12) DIŞ İŞLERİMİZ

Madde 78: Dış işlerimizde istiklal, emniyet toprak bütünlüğümüzü her türlü tesir ve tecavüzdən masun bulundurmayı dış politikamızın temeli saymaktayız. Bugüne kadar devletimiz ve milletimiz adına yapılmış olan her türlü taahhütlere ve anlaşmalara sadıkız. Dost ve müttetiklerimizle olan yakın alaka ve bağları daha çok arttırmak, sıkılaştırmak kararındayız.

Madde 79: Dünya milletlerinin sosyal ve ekonomik yükselişini arttırmaya yönelmiş olan bütün hareketlere katılmak, karşılıklı yardımlaşmayı arttırmak hedefimizdir. Bu alanda Birleşmiş Milletler Teşkilatı Müesseseleri ile daha sıkı bir işbirliği sağlayacağız.

Madde 80: Dış politikamızda sadece bugünün siyaseti ile kapalı kalmayıp devletimizin ve Türk milletinin uzak istikbaline ait büyük meseleleri de dinamik ve devamlı olarak takip edeceğiz.

Ek-3 TKP Amblemi

**Ek-4 TKP Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık, Fahri Başkan E. Menemencioğlu,
Genel Sekreter Tahsin Demiray**

Ek-5 TKP Genel Başkanı Remzi Oğuz Arık

Ek-6 TKP Genel Sekreteri Tahsin Demiray

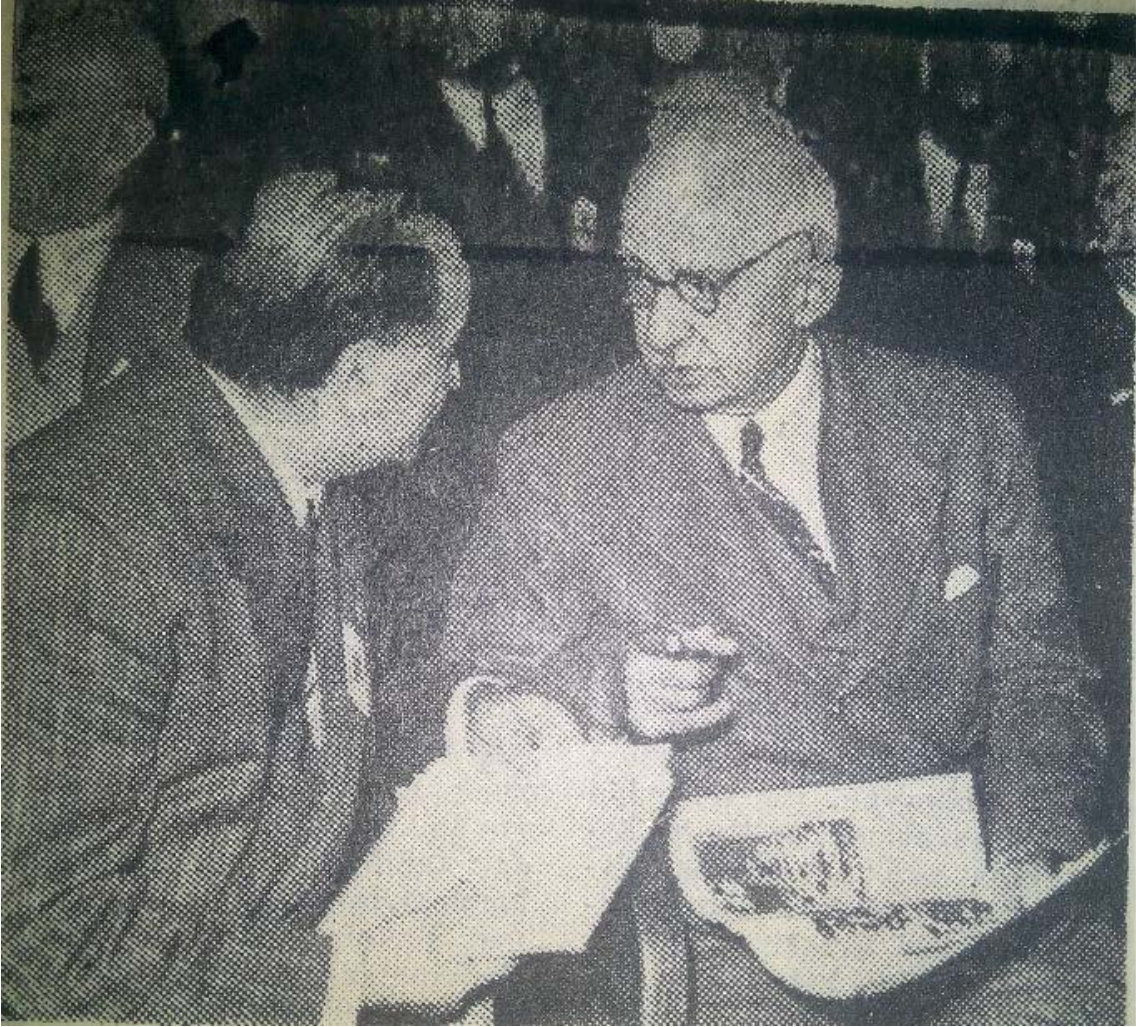

Ek-7 TKP Delegeleri Kongreye Giderken

Ek-8 TKP Kurucu Üyesi Dr. Cezmi Türk

Ek-9 Remzi Oğuz Arık ve İsmet İnönü

Ek-10 TKP Kongresinde Delegeler

Ek-11 TKP Genel Başkanı Tahsin Demiray

Ek-12 TKP Kongresinde Delegeler

[MİLLİYET]
Köylü Partisi Kongresini tákíp eden delegeler arasında, (okla gösterildiği gibi) çocuklu kadınlar da bulunmuştur.

Ek-13 Osman Bölükbaşı Ve Tahsin Demiray

Bölükbaşı ile Tahsin Demiray bir arada

Ek-14 CKMP Amblemi

ÖZGEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Hakan ŞİŞİK

Doğum Yeri : Adana

Doğum Tarihi : 03.02.1993

E-posta : hakansisik6@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Saimbeyli Lisesi

Lisans : Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği